

HALU, NEUVO JA JUMALAN TAHTO
NORMIEN NIMEÄMINEN JA MODAALISUUS PÄIVÄMIES-LEHDEN BLOGI-
KIRJOITUKSISSA

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
30.4.2019

Jasmiini Tornberg

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimusaihe ja -kysymykset	1
1.2. Tutkimusaineisto	3
2. VANHOILLISLESTADIOLAISUUS	5
3. TEOREETTINEN JA METODINEN VIITEKEHYS	8
3.1. Diskurssi	8
3.2. Kriittinen diskurssianalyysi	10
3.3. Aiempi tutkimus	12
3.4. Keskeiset käsitteet	13
4. NORMIDISKURSSIN ANALYYSI	20
4.1. Normien tunnistaminen	20
4.1.1. Lepopäivänormi	21
4.1.2. Kielenkäyttönormi	26
4.1.3. Uskontunnustusnormi	27
4.1.4. Tervehtimisnormi	30
4.1.5. Avioliitto-, pidättäytymis- ja ehkäisemättömyysnormi	32
4.1.6. Viihdenormi	53
4.1.7. Meikkaamattomuusnormi	57
4.1.8. Pappeusnormi	61
4.1.9. Absolutisminormi	62
4.2. Normien merkityksellistäminen	66
4.2.1. Normit sisäisenä kokemuksena	66
4.2.2. Normit ohjauksena	76
4.2.3. Normit Jumalan tahtona	82
4.2.4. Normit koettelemuksina	89
4.2.5. Normit rajoitteina	93
4.2.6. Normit erilaisuutena ja merkinä uskosta	98
4.3. Analyysin yhteenvedo	103

5. PÄÄTÄNTÖ	110
LÄHTEET JA LYHENTEET	113
LIITE	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimusaihe ja -kysymykset

Pro gradu -tutkielmassani tutkin vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen yhteisölähtöistä normidiskurssia. Yhteisölähtöisellä normidiskurssilla tarkoitan sitä kielenkäytön tapaa, jolla yhteisössä merkityksellistetään jäsenten käyttäytymistä sääteleviä normeja. Tällaisiksi käyttäytymisnormeiksi tulkitseen esimerkiksi meikkaamattomuuden, absolutismin ja ehkäisemättömyyden. Aineistoni koostuu vanhoillislestadiolaisen Päivämies-lehden verkkosivuilla julkaistuista blogikirjoituksista, joissa normeja käsitellään. Aineiston lingvistisessä analyysissä tarkastelen sitä, miten normeja nimetään ja millaisia kieltomuotoja nimeämisten yhteydessä esiintyy. Lisäksi tarkastelen normeihin kohdistuvaa kielto- ja myöntömuotoista modaalista ainesta. Nämä kielenpiirteet ja niiden valikoitumisen tutkimuksen kohteeksi esittelen tarkemmin alaluvussa 3.4. Tutkielmani teoreettisena ja metodisena viitekehyksenä toimii kriittinen diskurssianalyysi. Sen puitteissa pyrin luomaan kuvauksen siitä, millaiset kielelliset valinnat aktivoivat vanhoillislestadiolaista yhteisölähtöistä normidiskurssia sekä hahmottelemaan sitä, millaisena nämä kielenpiirteet esittävät normit osana yhteisön sosiaalista todellisuutta.

Vanhoillislestadiolaisuus on Pohjoismaiden suurin herätysliike, josta aika ajoin keskustellaan myös julkisuudessa. 2000-luvulla julkisessa keskustelussa on käsitelty paljon muun muassa liikkeen piirissä elävien naisten asemaa. (Nykänen & Luoma-aho 2013: 7.) Keskustelua on käyty etenkin yhteisön ehkäisykiellosta, jonka on katsottu loukkaavan ihmisoikeuksia (Ihmisoikeusliitto 2009: 1). Lisäksi on oltu huolissaan siitä, onko yhteisössä elävillä naisilla todellinen mahdollisuus päättää itse omasta kehostaan yhteisöllisestä paineesta huolimatta (TANE 2009: 3). Keskustelua aiheesta on mutkistanut se, että vanhoillislestadiolainen herätysliike näkee ehkäisykysymyksen kiellon sijasta omantunnon asiana, johon herätysliikkeen jäsenet haluavat sitoutua ilman ulkopuolista vaikutusta (ks. esim. Toivio 2013: 125–126). Haluttomuus puhua ehkäisemättömyydestä nimenomaan ehkäisykieltona tulee ilmi myös omassa aineistossani (ks. alaluku 4.1.5.). Koska tiedostan säännöistä ja kielloista puhumiseen liittyvän problematiikan, olen päättänyt nimittää esimerkiksi ehkäisemättömyyttä normiksi kiellon tai säännön sijaan. Perusteet tämän termin käytölle avaan tarkemmin luvussa 2.

Vanhoillislestadiolaisen liikkeen piirissä kasvaneena ja siitä aikuisiällä irtaantuneena näen herätysliikkeen kielellisesti rikkaana yhteisönä. Käsitystäni tukee herätysliikkeen monipuolinen kustannustoiminta. Vanhoillislestadiolaisten katto-organisaatio Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry (SRK) julkaisee sanomalehti Päivämiestä ja kuukausittain ilmestyvää Lasten polku -lastenlehteä (srk.fi 2019¹). Lisäksi SRK julkaisee kirjallisuutta sekä laulu- ja saarnaäänitteitä (srk.fi 2019²). Jo tämä yhteisön oman kielellisen aineiston rikkaus on hyvä syy tutkia herätysliikettä kielitieteen piirissä. Vanhoillislestadiolaisuutta koskevan tutkimuksen merkitys korostuu myös, kun ajatellaan herätysliikkeen kokoa. Liikkeen kannattajia arvioidaan olevan yli 100 000 (Nykänen & Luoma-aho 2013: 7), joidenkin arvioiden mukaan 100 000–200 000 (Ketola 2008: 72). Jäsentensä lisäksi vanhoillislestadiolaisuus vaikuttaa myös herätysliikkeen entisiin jäseniin.

Merkittävin syy tutkia vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen yhteisölähtöistä normidiskurssia kietoutuu kuitenkin ehkäisemättömyysnormista virinneeseen keskusteluun. Tässä keskustelussa kielitieteellinen lähtökohta on mielestäni erittäin perusteltu, sillä sen avulla voimme lisätä ymmärrystämme niistä kielellisistä prosesseista, joita kytkeytyy erilaisiin sosiaalisiin ilmiöihin. Uskon, että vanhoillislestadiolaisen yhteisölähtöisen normidiskurssin tarkasteleminen voi tuoda arvokasta lisätietoa ja uutta näkökulmaa aiheen ympärillä käytävään keskusteluun. Se, miten normeista puhutaan, voi vaikuttaa merkittävästi siihen, mitä normittamisen kohteena ovat yksilöt normeista ajattelevat. Kielenkäytössä normit voivat esiintyä niin auktoriteettien sanelemina pakkoina, kieltoina ja sääntöinä kuin hyväntahtoisuudesta kumpuavina neuvoina ja kehotuksinakin. Näillä kielenkäytössä rakentuvilla mielikuvilla on vaikutusta esimerkiksi siihen, kuinka velvoittavina normit nähdään ja kuinka oikeutettuna yksilöt kokevat sen, että normit ohjailevat heidän toimintaansa. Kielenkäyttöön voi sisältyä vallankäytön mahdollisuuksia, joten erilaisten yhteisöjen kielenkäytön tutkiminen on tärkeää. Valaisemalla sitä, millaisia asioita kielenkäyttöämme esittää luonnollisena ja itsestäänselvytenä, voimme tulla tietoisiksi niistä moninaisista vaikuttamisen tavoista, joiden kohteena olemme päivittäin. Vasta tämän tietoisuuden kautta voimme kriittisesti arvioida meihin kohdistuvaa vaikuttamista ja hyväksyä tai torjua sen.

Tässä tutkielmassani olen siis kiinnostunut kielenkäytöstä ja siitä, miten se rakentaa sosiaalista todellisuutta. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten normeja ja niiden mukaista toimintaa vanhoillislestadiolaisessa yhteisölähtöisessä normidiskurssissa nimitään? Millaisia kieltoimuotoja nimeämisten yhteydessä esiintyy?
2. Millaista modaalista ainesta normeihin ja niiden mukaiseen toimintaan vanhoillislestadiolaisessa yhteisölähtöisessä normidiskurssissa kohdistuu?
3. Miten nimeämiset ja modaalinen aines merkityksellistävät normeja vanhoillislestadiolaisessa yhteisölähtöisessä normidiskurssissa?

1.2. Tutkimusaineisto

Aineistoni koostuu Päivämies-lehden verkkosivuilla julkaistuista blogikirjoituksista. Päivämies on vuonna 1954 perustettu SRK:n julkaisema, viikoittain ilmestynvä painettu lehti. Lisäksi SRK julkaisee lehdestä myös digitaalista näköisversiota sekä äänilehteä. Päivämiehen verkkoversiota julkaistaan osoitteessa www.paivamies.fi. Lehden verkkosivuilla kuvataan lehden käsittelevän vanhoillislestadiolaisuutta, rauhanyhdistysten toimintaa ja SRK:ta. Lisäksi lehdessä käsitellään ajankohtaisia uskonnollisia ja yhteiskunnallisia aiheita. Päivämiehen levikki on noin 21 500 kappaletta. (Päivämies 2019.)

Päivämies-lehden verkkosivuilla julkaistut blogit valikoituivat aineistoksi neljästä erisyydestä. Ensimmäinen halusin tutkia nimenomaan vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen sisäistä kielenkäyttöä. Minua kiinnostaa, miten tavallisten vanhoillislestadiolaisten kielenkäytössä merkityksellistetään normeja. Blogitekstit tarjoavat tähän hyvät puitteet, koska blogit ovat useimmiten yksittäisten henkilöiden päiväkirjamaisia tekstejä, joissa kirjoittaja käsittelee valitsemiaan aiheita henkilökohtaisesta näkökulmasta. Koska aineisto koostuu joukosta eri tekijöiden blogeja, jotka on koottu yhteen Päivämiehen verkkosivuille, voidaan puhua blogikokoelmasta. (Kuutti 2012 s. v. *blogi*.) Toinen syy valita Päivämiehen verkkosivujen blogikokoelma oli se, ettei niitä ole aiemmin tutkittu. Kolmas valintakriteeri liittyi auktoriteettiin, joita blogikokoelman teksteillä voi nähdä olevan. Päivämiehen verkkosivuilla julkaistuissa blogeissa aktivoituva normidiskurssi on merkittävä, koska julkaisupaikka antaa tekstien sisällölle painoarvoa niin yhteisön sisällä kuin ulkopuolistenkin silmissä. Blogitekstit voidaan nähdä samanaikaisesti yhteisöllisyyttä rakentavina ja lähetystyötä yhteisön ulkopuolelle tekevinä viesteinä. Neljäs syy valita Päivämiehen blogitekstit oli luotettavuus. Verkosta on löydettävissä muitakin

vanhoillislestadiolaisuutta käsitteleviä blogeja, mutta niihin olisi liittynyt anonymiteetin ja edustavuuden ongelmia. Kirjoittajan kuulumisesta vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön ei aina voi olla varma, ei myöskään siitä, katsooko vanhoillislestadiolainen yhteisö anonyymien blogikirjoitusten edustavan yhteisöä. Aineiston blogikirjoittajat ovat Päivämiehen toimituksen hyväksymiä, joten heidän tekstiensä voidaan katsoa edustavan vanhoillislestadiolaisen yhteisön näkemyksiä.

Aineistossa on 71 blogitekstiä 27:ltä eri kirjoittajalta. Tekstit on kirjoitettu aikavälillä 3.4.2014–13.9.2017. Tämän tutkielman analyysi keskittyy tekstisisältöihin. Mikäli blogitekstiin on sisältynyt kuvitusta, se on jätetty analyysissa huomiotta. Myös englanninkieliset blogitekstit olen rajannut aineistoni ulkopuolelle. Aineisto on kerätty lukemalla kaikki verkkosivuilla maaliskuun 2014 ja syyskuun 2017 välillä julkaistut blogikirjoitukset (718 kappaletta). Näistä kirjoituksista olen poiminut aineistooni sellaiset tekstit, joissa käsitellään yhteisön normeja. Olen tulkinut normeiksi sellaiset säännöt, ohjeet ja mallit, jotka määrittävät yhteisön jäsenten toimintaa ja joiden mukainen toiminta on yksilön ulkopuolelta havaittavissa. Sisällytin aineistooni yksittäisiä normeja koskevien tekstien lisäksi sellaiset tekstit, joissa viitattiin useampaan. Olen koonnut aineistoon sisällytetyistä teksteistä listan, joka on nähtävillä liitteessä 1. Lista sisältää kunkin tekstin yksilöivän koodin ja koodia vastaavan tekstin otsikon, kirjoittajan ja julkaisuaajan. Koska analyysini keskittyy diskursiivisten rakenteiden tarkasteluun enkä halua sen henkilöityvän yksittäisiin kirjoittajiin, olen päätenyt koodaamaan aineistoni muotoon T00, jossa T-kirjainta seuraava numero ilmaisee tekstin järjestysnumeron. Tekstien järjestysnumero on määräytynyt julkaisuaajankohdan perusteella siten, että T1 on aineiston tuorein ja T71 vanhin teksti.

2. VANHOILLISLESTADIOLAISUUS

Lestadiolaisuus on saamelaisen Lars Levi Laestadiuksen (1800–1861) vaikutuksesta syntynyt Pohjoismaiden suurin ja tunnetuin kristillinen herätysliike (Nykänen & Luoma-aho 2013: 7). Lestadiolaisuus on jakaantunut useisiin eri haaroihin, joista suurimmalla, vanhoillislestadiolaisuudella, arvioidaan olevan noin 100 000–200 000 kannattajaa (Ketola 2008: 72). Liikkeen entisiä jäseniä ja heidän kauttaan liikkeen vaikutuspiirissä olevia ihmisiä on myös arvioitu olevan huomattava määrä. Arvio perustuu siihen, että vanhoillislestadiolaisilla on ehkäisemättömyysnormin vaikutuksesta keskimääräistä suuremmat perheet. Liikkeen jäsenmäärä ei kuitenkaan ole kasvanut merkittävästi vuosikymmenten aikana. Tästä on päätelty, että huomattava osa vanhoillislestadiolaisten perheiden lapsista jättää liikkeen. (UUT 2013: 1–6.) Vanhoillislestadiolaisuuden kattojärjestönä Suomessa toimii Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry (SRK) (Ketola 2008: 72).

Lestadiolaisuuteen yhdistetään yleensä konservatiiviset arvot, suuret perheet ja isänmaallisuus (Nykänen & Luoma-aho 2013: 7). Vanhoillislestadiolainen herätysliike on suhtautunut torjuvasti ympäröivään yhteiskuntaan ja sen muutoksiin. Esimerkiksi yhteisön suhtautuminen televisioon ja syntyvyyden säännöstelyyn ovat olleet kielteisiä. (Ketola 2008: 73.) Myös viihdekulttuuriin ja alkoholiin on suhtauduttu torjuvasti (Kallunki 2013: 74). Ehkäisemättömyysnormin lisäksi seksuaalisuuteen liittyy monia muitakin normeja: seksin nähdään kuuluvan vain heteroseksuaaliseen avioliittoon ja homoseksuaalisuutta pidetään syntinä. Lisäksi naisten meikkaamattomuuden normi on keskeistä vanhoillislestadiolaisuudelle. (Nykänen 2013: 157–159.)

Vanhoillislestadiolaisuudesta on keskusteltu paljon julkisuudessa 2000-luvulla, ja monet pitävät tätä merkinä siitä, että yhteisö elää jonkinlaista murrosvaihetta. Julkisessa keskustelussa on käsitelty liikkeen sisällä tapahtuneita lasten seksuaalisia hyväksikäyttöjä, hoitokokouksia¹ sekä yhteisön naisten asemaa ja siihen liittyvää ehkäisykieltoa. (Nykänen & Luoma-aho 2013: 7.) Etenkin ehkäisykieltoa koskeva keskustelu on voimistunut 2000-luvulla ja keskusteluhalukkuutta ovat osoittaneet niin terveydenhuoltoalan

---

¹ Hoitokokouksilla tarkoitetaan julkisia, pakotettuja sielunhoidollisia tilanteita. Niissä pyritään arvioimaan ja korjaamaan ihmisen uskonelämään liittyviä asioita. Hoitokokoukset eivät ole luottamuksellisia ja vapaaehtoisia sielunhoitotilanteita, vaan liikkeen keskeisten toimijoiden järjestämiä julkisia selvittelyjä. (Linjakumpu 2012: 10.)

ammattilaiset, ihmisoikeusliitto kuin herätysliikkeen jäsenetkin (Toivio 2013: 144). Ihmisoikeusliitto totesi vuonna 2009, että ihmisoikeudet suojaavat yksilön oikeutta päättää ehkäisystä vapaasti ja tämän oikeuden kieltäminen loukkaa ihmisoikeuksia (Ihmisoikeusliitto 2009: 1). Samana vuonna eduskunnan tasa-arvoasiain neuvottelukunta ilmaisi lausunnossaan huolensa vanhoillislestadiolaisesta ehkäisykiellosta. Lausunnossa todetaan, että ehkäisykielto voi asettaa naiset tilanteeseen, jossa johtajien auktoriteetti ja yhteisön paine eivät jätä naiselle tosiasiallista mahdollisuutta päättää omasta kehostaan. (TANE 2009: 3.)

Etenkin ehkäisykiellosta käyty julkinen ja liikkeen sisällä tapahtunut keskustelu ovat ohjanneet tämän pro gradu -tutkielman tutkimuskysymysten asettelua. Haluan selvittää, millaisia kielellisiä valintoja normeista puhuttaessa tehdään ja pohtia, miten nämä kielelliset valinnat merkityksellistävät normeja. Lähestyn aiheitani erityisesti kielenkäytön ja vallan näkökulmista. Vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä uskotaan, että vanhoillislestadiolainen seurakunta on eräänlainen Jumalan valtakunnan ilmentymä maan päällä. Ihminen voi aidosti saada syntinsä anteeksi ja siten kelvata Jumalalle vain Jumalan valtakunnan, vanhoillislestadiolaisen seurakunnan, yhteydessä. (Nykänen 2013: 138–139.) Tämä eksklusiivinen seurakuntakäsitys antaa yhteisölle määrittelyvaltaa: jos vain yhteisön kautta on mahdollista päästä taivaaseen, sisältyy normeista puhumiseen paljon potentiaalista valtaa, koska jaetut normit ja niiden noudattaminen määrittelevät yhteisöön kuulumista. Haluankin selvittää, millaisia kielellisiä valintoja normeista puhuttaessa tehdään ja millaisena normit merkityksellistyvät näissä kielellisissä valinnoissa.

Normeista puhumisen tapaan sisältyvää vallan potentiaalia ei yhteisössä haluta ilmaista puhumalla kielloista tai säännöistä. Tämä käy ilmi niin ehkäisemättömyysnormin nimeämisissä (ks. alaluku 4.1.5.) kuin esimerkiksi Kati Toivion ehkäisykieltoa käsittelevästä artikkelista (Toivio 2013). Artikkelissaan Toivio käyttää käsitteitä ehkäisykielteisyys tai ehkäisykielto, vaikka vanhoillislestadiolaisuuden sisällä käytetään erilaisia nimityksiä, esimerkiksi *lapsirajoitus* ja *lasten vastaanottaminen*. Herätysliikkeen opetuksen mukaan esimerkiksi ehkäisykysymys on omantunnon asia, joka on mahdollista käsittää ainoastaan oikean uskon avulla. Ehkäisemättömyyteen halutaan sitoutua ilman ulkopuolista kieltoa. (Toivio 2013: 125–126.) Tältä pohjalta olen päättänyt tämän tutkielman puitteissa käyttää normin käsitettä viitattaessani niihin käytänteisiin, jotka ohjailevat yhteisön jäsenten toimintaa. Puhun siis esimerkiksi ehkäisemättömyysnormista tai

meikkaamattomuusnormista ehkäisykiellon tai meikkauskiellon sijasta. Mielestäni normi² on neutraalimpi vaihtoehto kuin lähikäsitteet sääntö³ tai ohje⁴. Normiin sisältyvät sekä säännöt että ohjeet, mutta käsite ei sisällä niin vahvoja mielikuvia siitä, onko kyseessä ylhäältä asetettu velvoittava pakko, yhdessä sovittu toimintamalli vai kenties kehotus, jonka noudattaminen on vapaavalintaista.

---

² Kielitoimiston sanakirjan (KS) mukaan normilla voidaan tarkoittaa sääntöä, ohjetta, mallia (KS 2018 s. v. *normi*.).

³ Sääntö on tavallisesti kirjallisessa muodossa oleva, yleisesti velvoittava lausuma jostakin menettelytavasta. Sääntöä voidaan käyttää samanlaisessa merkityksessä kuin normia esim. *käyttytymissäännöt*. (KS 2018 s. v. *sääntö*.)

⁴ Ohjeella viitataan johonkin menettelyyn tai toimintaan opastavaan lausumaan, neuvoon, opastukseen tai kehotukseen (KS 2018 s. v. *ohje*.).

3. TOOREETTINEN JA METODINEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa esittelen pro gradu -tutkielmani teoreettisen ja metodisen viitekehyksen. Alaluvussa 3.1. määrittelen tutkielmalleni keskeisen diskurssin käsitteen ja alaluvussa 3.2. esittelen kriittisen diskurssianalyysin, joka muodostaa tutkielmani teoreettisen viitekehyksen. Alaluvussa 3.3. esittelen lyhyesti vanhoillislestadiolaisuutta koskevaa aiempaa tutkimusta ja alaluvussa 3.4. esittelen analyysini kannalta keskeiset käsitteet.

3.1. Diskurssi

Tässä tutkielmassa tarkastelen vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä lähtöisin olevassa keskustelussa aktivoituvaa normidiskurssia. Pyrin siis hahmottelemaan kielenkäytön tapaa tai tapoja, joilla yhteisön jäsenten toimintaa ohjaavista normeista kirjoitetaan. Lisäksi pohdin sitä, miten nämä kielenkäytön tavat merkityksellistävät normeja ja sitä kautta yhteisön sosiaalista todellisuutta. Tutkielmani kiinnostuksen kohteena ovat siis ne tavat, joilla kieltä käytetään sekä näiden tapojen mahdolliset vaikutukset siihen kielenulkoiseen todellisuuteen, johon kielellä viitataan.

Kielenkäytöllä paitsi kuvaamme ympäröivää todellisuutta, myös konstruoinme eli merkityksellistämme sitä. Kuvaukset maailmasta sisältävät aina tietoisia tai tiedostamattomia kielellisiä valintoja ja neutraaleimmatkin sanavalinnat voivat ladata kuvauksen kohteeseen piileviä oletuksia siitä, mikä on luonnollista. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993: 18-19.) Merkitykset muodostuvat usein suhteessa ja erotuksena toisiinsa. Luokittelemme asioita arkielämässämme tavoilla, jotka perustuvat luokittelun kohteiden keskinäisiin merkityseroihin. Näistä merkityksellistämistä muodostuu sosiaalisesti jaettuja merkityssysteemeitä, jotka ovat ei-heijastavia suhteessa kielenulkoiseen todellisuuteen. Ne eivät siis yksiselitteisesti heijasta todellisuutta, vaan ovat kuin ikkunoita, joiden läpi tarkastelemme tuota todellisuutta. Ei-heijastavuuden idean mukaisesti emme siis voi pelkästään kieltä tutkimalla saada tietoa siitä, millainen kielen ulkopuolelle jäävä todellisuus varsinaisesti on. Kielen käyttöä tutkimalla voimme kuitenkin rakentaa kuvauksia siitä, miten sosiaalinen todellisuus on rakentunut ja miten sitä jatkuvasti rakennetaan. (Jokinen ym. 1993: 19–21.) Kielen kyky merkityksellistää maailmaa ja näiden merkitysten ei-heijastavuus suhteessa todellisuuteen ovat tutkimusasetelmani ytimessä. Se, miten normeja

merkityksellistetään ei kerro siitä, millaisia ne todellisuudessa ovat, vaan siitä, millaisia mielikuvia tietynlaiset kielelliset valinnat niistä rakentavat.

Sosiaalinen todellisuus rakentuu useiden rinnakkaisten tai keskenään kilpailevien merkityssysteemien kirjossa. Samaa tarkoitetta voidaan merkityksellistää eri tavoin ja yksittäisen kielen käyttäjä voi liikkua useilla erilaisilla merkitysalueilla. Vaikka teoriassa kielenkäytössä on valinnan varaa mittavasti, käytännön tilanteissa ymmärretyksi tuleminen usein edellyttää pitäytymistä totunnaisissa tavoissa esittää ja merkityksellistää asioita. (Jokinen ym. 1993: 24–27.) Tällaisia verrattain eheitä merkityssuhteiden systeemeitä, jotka rakentavat todellisuutta tietyllä tavalla, kutsutaan diskursseiksi (Suoninen 2016: 234). Diskurssin tutkimus on laaja ja monitieteellinen tutkimusalue. Monialaisuuden vuoksi keskeisten käsitteiden, kuten diskurssin ja diskurssianalyysin, merkitykset voivat vaihdella tieteenalan sisälläkin. (Pietikäinen 2000: 191–192.) Käsitteiden monimerkityksisyydestä johtuen tutkijan on tärkeää määritellä selkeästi se, mitä diskurssin käsitteellä kunkin tutkimuksen yhteydessä tarkoitetaan. Tässä tutkielmassa käytän diskurssin käsitettä Sari Pietikäisen ja Anne Mäntysen hengessä kahdenlaisessa merkityksessä (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 26–27). Diskurssilla viitataan teoreettiseen käsitykseen kielestä sosiaalisen toiminnan resurssina. Vanhoillislestadiolaisella yhteisölähtöisellä normidiskurssilla viitataan niihin merkityssysteemeihin, joilla vanhoillislestadiolaisen yhteisön jäsenten toimintaa ohjaavia normeja yhteisön sisäisessä kielenkäytössä merkityksellistetään.

Oman tutkielmani kannalta on tärkeää korostaa, että tutkimuskohteenani on nimenomaan vanhoillislestadiolaisen yhteisön sisällä tapahtuvassa ja sieltä ulospäin suuntautuvassa kielenkäytössä aktivoituva normidiskurssi. Aineistoni koostuu yhteisön julkaiseman lehden verkkosivujen blogiteksteistä, jotka ovat kuitenkin kaikkien, myös ulkopuolisten, nähtävillä. Hahmotan tämän vanhoillislestadiolaisen normidiskurssin yhteisölähtöiseksi aladiskurssiksi, osaksi suurempaa kokonaisuutta. Tutkielmani nimeämisissä hahmottuu selkeä vastakkainasettelu siinä, miten ehkäisemättömyysnormia nimetään yhteisön sisällä ja sen ulkopuolella (ks. alaluku 4.1.5.). Tähän perustuen katson vanhoillislestadiolaisen normidiskurssin sisältävän myös muita, yhteisön ulkopuolisia aladiskursseja. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi median vanhoillislestadiolainen normidiskurssi, eli ne tavat, joilla media merkityksellistää vanhoillislestadiolaisia normeja esimerkiksi ehkäisemättömyysnormia käsittelevässä uutisoinnissa. Toisen aladiskurssin arvelisin olevan

vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtaantuneiden normidiskurssi. Uskoisin sen poikkeavan mediassa ja yhteisön sisällä aktivoituvasta normidiskurssista. Tämän tutkielman diskurssianalyysin tavoitteena on siis kuvata yhtä, yhteisölähtöistä aladiskurssia, ja muiden oletettujen aladiskurssien kartoittaminen jää muiden tutkimusten tehtäväksi.

3.2. Kriittinen diskurssianalyysi

Tämän tutkielman teoreettisena ja metodisena viitekehystenä toimii kriittinen diskurssianalyysi. Diskurssianalyysi on kielenkäytöstä kiinnostunut tutkimusala, jota on mielekkäämpi luonnehtia väljäksi teoreettiseksi viitekehykseksi selkeärajaisen tutkimusmenetelmän sijaan. Tämän viitekehysten alle mahtuu monenlaisia tarkastelun painopisteitä ja menetelmällisiä sovelluksia. Viitekehysten voi nähdä rakentuvan viidestä lähtökohtaoleuksesta. Ensimmäiseksi kielen käytöllä oletetaan olevan sosiaalista todellisuutta rakentava luonne. Toisekseen oletetaan, että on olemassa useita, rinnakkaisia ja keskenään kilpailevia merkityssysteemejä. Kolmanneksi merkityksellisen toiminnan oletetaan olevan kontekstisidonnaista. Neljänneksi toimijoiden oletetaan kiinnittyvän merkityssysteemiin ja viidenneksi kielen käytöllä oletetaan olevan seurauksia tuottava luonne. (Jokinen ym. 1993: 17–18.)

Kriittinen diskurssianalyysi on väljä yleisnimi sellaisille kielenkäytön tutkimuksille, joissa diskurssia tarkastellaan sosiaalisena ja yhteiskunnallisena käytänteenä kriittisestä näkökulmasta (Pietikäinen 2000: 195). Kun kielenkäyttö ymmärretään osana sosiaalisia käytänteitä, se nähdään samanaikaisesti maailman rajoittamana, mutta myös siihen vaikuttavana tekijänä. Sosiaaliset rakenteet, kulttuuriset normit ja tilannetekijät muokkaavat ja rajoittavat kielenkäyttöä, mutta samalla kielenkäyttö muokkaa sosiaalista todellisuutta. Kriittinen diskurssianalyysi on kiinnostunut nimenomaan tästä kielenkäytön ja yhteiskunnan vuorovaikutussuhteesta. Kielenkäytön ajatellaan konstruoivan kolmea laajaa sosiaalisen elämän aluetta. Se osallistuu tiedon ja uskomusten, ryhmien välisten suhteiden ja sosiaalisten identiteettien tuottamiseen ja muokkaamiseen. (Pietikäinen 2000: 196–197.) Tässä tutkielmassa tarkastelen tiedon ja uskomusten tuottamisen ja muokkaamisen ulottuvuutta, koska pyrin hahmottelemaan sitä, millaisia uskomuksia ja käsityksiä nimeämiset ja modaalinen aines normeista luovat.

Kriittiselle diskurssianalyysille keskeinen kriittinen lähestymistapa tarkoittaa sitä, että diskurssianalyysin painopiste on valtasuhteiden, ideologian ja diskurssin yhteen kietoutuneissa suhteissa. Diskurssin analysoinnissa painotetaan sosiaalisten rakenteiden ja käytänteiden näkökulmaa, ja tavoitteena on tuoda yhteiskunnallisesti ja poliittisesti relevantteja ajatuksia ja aiheita mukaan diskurssin tutkimukseen. Pitkän tähtäimen tavoitteena on yhteiskunnallinen muutos parempaan. (Pietikäinen 2000: 193.) Kriittinen diskurssianalyysi mieltää ideologian diskursiiviseksi prosessiksi, jossa kielenkäytön avulla esitetään jostakin asiasta tai ilmiöstä tietynlainen näkemys, joka liitetään tiettyyn sosiaaliseen identiteettiin. Tämä kriittinen näkemys ideologiasta liittää sen valtasuhteiden välittämiseen. Ideologia käsitetään tiettyä tapana esittää ja konstruoida yhteiskuntaa. Tämä tapa osallistuu valtasuhteiden uusintamiseen ja muuttamiseen. Koska diskurssilla on valta konstruoida ympäröivää maailmaa, se on väistämättä kietoutunut yhteen valtasuhteiden kanssa. Diskursiiviset käytännöt, jotka osallistuvat valtasuhteiden muodostumiseen ja muutokseen, ovat osa laajempia ideologisia käytänteitä. Diskursiivisten käytänteiden ideologisella toiminnalla viitataan siis lähinnä kielenkäytön sosiaalisiin vaikutuksiin. Diskurssin ideologisen työn eli sosiaalisten vaikutusten määrittelemiseksi pelkkä lingvistinen analyysi ei riitä. Sen lisäksi tarvitaan myös diskurssin tuottamisen ja vastaanottamisen sekä yhteiskunnallisten käytänteiden analyysia. Diskurssin ideologisen merkityksen analysoinnin tavoitteena ei ole paljastaa minkäänlaista absoluuttista totuutta, vaan tuoda esille diskurssin mahdolliset sosiaaliset vaikutukset ja sen kietoutuneisuus laajempiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin ja käytänteisiin. (Pietikäinen 2000: 202–203.)

Kriittisessä diskurssianalyysissä yhdistyvät sekä kielitieteellinen että yhteiskuntatieteellinen diskurssin tutkimuksen näkemykset. Kriittinen diskurssianalyysi ja kielitiede ovat molemmat kiinnostuneita kielenkäytön tutkimuksesta. Ne analysoivat niin puhuttua kuin kirjoitettuaakin kieltä käyttötilanteessaan hyödyntäen kielen teorioita ja lingvistisiä analyysiluokkia. Yhteiskuntatieteellinen diskurssien tutkimus ja kriittinen diskurssianalyysi taas jakavat näkemyksen siitä, että diskurssit ovat tapa hahmottaa ja jäsentää maailmaa. Kielenkäytöllä, diskurssilla, on sosiaalisia vaikutuksia ympäröivään todellisuuteen, mutta samalla tuo todellisuus vaikuttaa siihen, miten kieltä kulloisessakin tilanteessa käytetään. Yhteiskuntatieteellisen ja kielitieteellisen diskurssianalyysin eron voi tiivistää siihen, että yhteiskuntatieteellinen diskurssianalyysi tutkii kielen kautta muita ilmiöitä, kun taas kielitieteellinen diskurssianalyysi tarkastelee juuri kielenkäyttöä ja sen piirteitä. Kielitieteellinen diskurssianalyysi liikkuu siis kielestä kohti sosiaalisia rakenteita, ilmiöitä ja

suhteita, kun taas yhteiskuntatieteellisen diskurssianalyysin suunta on päinvastainen. (Pietikäinen 2000: 191–193.) Koska vanhoillislestadiolaista herätysliikettä koskeva tutkimus on vahvasti suuntautunut sosiaalisista ilmiöistä kieleen päin (ks. alaluku 3.3.), on paikallaan tutkia yhteisöä myös kielitieteellisestä näkökulmasta, kielestä kohti sosiaalisia ilmiöitä. Lingvistisen analyysini tuloksia voidaan verrata yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen piirissä havaittuihin sosiaalisiin ilmiöihin ja tarkastella, näkyvätkö ne kielellisellä tasolla vai eivät.

Oman tutkielmani kysymyksenasettelua on ohjannut kiinnostus nimenomaan kielenkäytön ja vallan väliseen suhteeseen. Tutkimukseni kohteena on vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen yhteisölähtöinen normidiskurssi eli normien merkityksellistämisen tavat. Se, miten normeista puhutaan, vaikuttaa osaltaan siihen, millaisia normien uskotaan olevan. Kielenkäytöllä voidaan vaikuttaa käsityksiin esimerkiksi siitä, ovatko normit velvoittavia sääntöjä, vai pelkkiä kehotuksia, joiden noudattaminen on vapaavalintaista. Tällaisilla käsityksillä puolestaan on vaikutusta siihen, kuinka helppo kielen avulla harjoitettua vallankäyttöä on havaita. Tutkielmani asettuu kriittisen diskurssianalyysin viitekehukseen juuri tätä kautta: haluan tarkastella ja tuoda esille valtarakenteita, joita uskonnollisen yhteisön normidiskurssissa voidaan rakentaa ja ylläpitää. On syytä korostaa, ettei tämän tutkielman tarkoituksena ole siis arvottaa vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen normeja, vaan kuvata sitä, miten normeja merkityksellistetään ja millaista sosiaalista todellisuutta näillä merkityksellistämisillä rakennetaan ja ylläpidetään. Lisäksi on hyvä huomauttaa, että tarkasteltaessa kielenkäytön ja sosiaalisten ilmiöiden välistä suhdetta, tarkastelun kohteena ovat nimenomaan diskurssiiviset rakenteet (Pietikäinen 2000: 200). Tarkastelen aineistoani kielenkäytön, diskurssin, näkökulmasta, ja hahmottelen niitä rakenteita, jotka vaikuttavat kielenkäyttöön ja joihin kielenkäyttö vaikuttaa. Analyysissani en siis esitä arvioita yksittäisistä blogitekstien kirjoittajista, heidän intentioistaan tai toimintatavoistaan.

3.3. Aiempi tutkimus

Vanhoillislestadiolaisuutta on tutkittu kielitieteen piirissä varsin vähän. Tutkimuksen kohteena on ollut lähinnä vanhoillislestadiolaiset saarnat (ks. esim. Hintsala 1990 ja Mehto 2002). Myös vanhoillislestadiolaista puhekieltä on tutkittu (ks. esim. Paakki 2005

ja Koivusaari 2018). Kielitieteellisen tutkimuksen ulkopuolella vanhoillislestadiolaisuutta on puolestaan tutkittu paljon. Tutkimuksen kohteena ovat olleet monenlaiset sosiaaliset ilmiöt. Viime vuosina on tutkittu naisten asemaa (esim. Pelkonen 2013) sekä uskonnollista valtaa ja väkivaltaa (esim. Nykänen 2013 ja Hurtig 2013a). Lisäksi tutkimuksen kohteena ovat olleet hoitokokoukset (esim. Metsänheimo 2016 ja Linjakumpu 2012) sekä liikkeen piirissä tapahtunut lasten seksuaalinen hyväksikäyttö (esim. Hurtig 2013b). Yhteisön julkisuuskuvaa on tarkasteltu esimerkiksi Ville Koivuniemen pro gradu -tutkielmassa (Koivuniemi 2015) ja Jani Alatalon väitöskirjassa (Alatalo 2014). Monet näistä tutkimuksista kiinnittyvät joltain osaltaan kieleen. Niissä tutkitaan kuitenkin kielen kautta muita ilmiöitä, kun taas tämän tutkielman tutkimuskohteena on nimenomaan kieli ja kielelliset ilmiöt. Diskurssianalyysia on sovellettu vanhoillislestadiolaisuuden tutkimiseen lähinnä Tanja Lamminmäki-Kärkkäisen pro gradu tutkielmassa (Lamminmäki-Kärkkäinen 1999). Tutkielmassaan Lamminmäki-Kärkkäinen analysoi toiseuden diskursiivista rakentumista vanhoillislestadiolaisessa lastenlehdessä Siionin keväässä

Aiempaa tutkimusta vasten tutkimusaineistoni näyttäytyy mielenkiintoisena. Vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön liittyvistä teksteistä on tutkittu lähinnä yhteisön ulkopuolella julkaistuja tekstejä tai SRK:n hengellisiä julkaisuja. Verkkoteksteistä herätysliikkeen itsensä koostamia blogitekstejä ei ole tutkittu vielä lainkaan, vaikka näiden blogitekstien luulisi nauttivan yhteisön piirissä jonkinlaista auktoriteettiasemaa. Päivämies tuskin julkaisisi sivustollaan blogikokoelmaa, joka sisältäisi lehden linjalle vastakkaisia näkemyksiä, mutta mikäli verkon blogiteksteissä ei olisi mitään toimituksellisesta aineistosta poikkeavaa, miksi julkaista niitä lainkaan? Näin blogiteksteille hahmottuu rooli jonkinlaisena ruohonjuuritason äänenä, jonka tarkoituksena on tehdä suuresta herätysliikkeestä inhimillisempi ja helpommin lähestyttävä yhteisö.

3.4. Keskeiset käsitteet

Tässä alaluvussa esittelen tutkielman aineiston rajauksen ja analyysiprosessin kannalta keskeiset käsitteet. Näitä ovat normi, nimeäminen ja modaalisuus. Normin käsitettä olen käyttänyt apuna rajatessani aineistoni kannalta relevantteja tekstejä Päivämiehen blogikokoelmasta. Nimeäminen ja modaalisuus taas ovat kielenpiirteitä, joita aion tarkastella aineiston lingvistisessä analyysissä.

Normi tarkoittaa sääntöä, ohjetta tai mallia (KS 2018 s. v. *normi*). Tässä tutkielmassa viitataan normin käsitteellä niihin vanhoillislestadiolaisen yhteisön sääntöihin, ohjeisiin ja malleihin, jotka aineiston, teoriatiedon ja empiriaan perustuvan ymmärryksen mukaan ohjaavat vanhoillislestadiolaisen yhteisön jäsenten toimintaa. Olen käyttänyt normin käsitettä yhtenä työkaluna aineiston rajaamisessa. Olen rajannut tarkasteluni niihin Päivämiehen blogiteksteihin, jotka käsittelevät yhteisön sääntöjä, ohjeita ja malleja, jotka ohjaavat yhteisön jäsenten toimintaa. Näistä teksteistä olen rajannut lopulliseen aineistooni tekstit, joissa käsitellään sellaisia normeja, joiden mukainen toiminta on mahdollista havaita myös yksilön ulkopuolelta. Rajausta jättää siis aineistoni ulkopuolelle esimerkiksi sellaisia tekstejä, joissa normiksi hahmottuu ajattelumalli, kuten nöyryys, mutta jonka mukaisen toiminnan ei kuitenkaan voi tulkita näkyvän selkeästi yksilön ulkopuolelle. Aineistossani esiintyviä yksittäisiä normeja ovat lepopäivän viettämiseen, kielenkäyttöön, uskon tunnustamiseen, tervehtimiseen, viihteeseen, meikkaamiseen, saarnaamiseen ja alkoholin käyttöön liittyvät normit. Lisäksi käsitelen seksuaalisuutta koskevia normeja, jollaisina pidän avioliittoon, avioliiton ulkopuolisista seksuaalisista suhteista pidättäytymiseen sekä ehkäisemättömyyteen liittyviä normeja. Tutkielmassani tarkastelen normeiksi tulkitsemieni sääntöjen, ohjeiden ja mallien sekä niiden mukaisen toiminnan nimeämisiä ja niihin kohdistuvaa modaalista ainesta. Koska vanhoillislestadiolaisen yhteisön normeista ei ole olemassa tyhjentävää esitystä, olen omistanut alaluvun 4.1. yksittäisten normien tunnistamiselle, jotta lukijan on mahdollista arvioida tulkintaani siitä, mitkä ovat vanhoillislestadiolaisen yhteisön normeja. Alaluvussa 4.1. esittelen siis yksittäisten normien ja niiden mukaisen toiminnan nimeämisiä sekä niihin kohdistuvaa modaalista ainesta. Alaluvussa 4.2. esittelen, miten normien ja niiden mukaisen toiminnan nimeämiset sekä niihin kohdistuva modaalinen aines merkityksellistävät normeja.

Nimeäminen valikoitui tutkielmassani tarkasteltavaksi kielenpiirteeksi, koska sen tarkastelu on yksi tyypillinen tapa tutkia maailman merkityksellistämistä kielenkäytön tasolla. Nimeäminen on diskurssintutkimukselle keskeistä kielellistä toimintaa, jossa nimetään ja kuvataan maailman ilmiöitä, asioita, tapahtumia, toimintoja ja ihmisiä. Nimeämiset ovat sellaisia substantiiveja, substantiivilausekkeita ja erisnimiä, joilla viitataan ympäröivään todellisuuteen. Nimeämisen osana voidaan erottaa myös yksi kielen perustehtävistä, luokittelu. Nimetessään asioita kielenkäyttäjät tarkastelee ympäröivää todellisuutta omasta näkökulmastaan ja jaottelee sen asioita ja ilmiöitä erilaisiin ryhmiin, joille sitten annetaan

nimiä. Tällaiset ryhmittelyt ovat kielenkäyttäjän kielellisten valintojen tulosta. Nimeäminen ja luokittelu ovat diskurssin keskeisiä piirteitä ja yksittäinenkin nimitys voi aktivoida kokonaisen diskurssin. (Pietikäinen & Mäntynen: 71.) Tässä tutkielmassa olen rajannut tarkasteluuni ainoastaan normeja ja niiden mukaista toimintaa nimeävät substantiivit ja substantiivilausekkeet. Tarkastelen sekä nimeämisiä että niiden yhteydessä esiintyviä kieltomuotoja, koska siinä missä nimeäminen kertoo, millaisia normien ajatellaan olevan, kieltomuotojen yhteydessä esiintyvät nimeämiset kertovat, mitä niiden ei uskota olevan. Tutkielman pituusrajoitteiden vuoksi olen jättänyt analyysini ulkopuolelle esimerkiksi normien vastaisen toiminnan tai normin mukaisesti toimiviin kohdistuvat nimeämiset.

Modaalisuus valikoitui tutkielmassa tarkasteltavaksi kielenpiirteeksi, koska arvelin modaalisen aineksen analyysin syventävän tulkintaani siitä, miten nimeämiset merkityksellistävät vanhoillislestadiolaisen yhteisön normeja. Modaalisuudella tarkoitetaan asiointilan todenmukaisuutta tai toteutumismahdollisuuksia koskevia arvioita. Modaalisilla kielenaineiksilla ilmaistaan, onko asiointila varma, välttämätön, todennäköinen, mahdollinen, epävarma tai mahdoton, pakollinen tai luvallinen, toivottava tai epätoivottava tai ulkoisista tai sisäisistä edellytyksistä riippuvainen. Modaalin aines voidaan luokitella lajiltaan episteemiseen, dynaamiseen ja deonttiseen sekä praktista välttämättömyyttä ilmaisevaan modaalisuuteen. Episteemisellä modaalisuudella ilmaistaan puhujan tietoon tai päättelyyn perustuvaa arviota ilmaistun asiantilan mahdollisuudesta, todennäköisyydestä tai välttämättömyydestä. Laajasti ottaen myös puhujan tahdon ja aikeiden ilmaukset sekä ennustamista ilmaisevat verbit voidaan lukea episteemiseen modaalisuuteen. (VISK 2008 § 1551.) Evidentiaalisuudella tarkoitetaan niitä modaalisia aineksia, joilla osoitetaan, millä tavoin puhuja on tietonsa saanut, ja se on yksi episteemisyyden laji (VISK 2008 § 1557). Modaalisuus on dynaamista, kun asiointilan mahdollisuus tai välttämättömyys ilmaistaan riippuvaiseksi tilanteen sisäisistä tai ulkoisista edellytyksistä. Deonttiseen modaalisuuteen kuuluvat ne ilmaisut, joissa ilmaistaan puhujan tahtoa tai puheyhteisön normeihin perustuvaa lupaa tai velvollisuutta. (VISK 2008 § 1551.) Praktiseksi välttämättömyydeksi luokitellaan sellaiset ilmaisut, joissa puhuja arvioi jonkin toiminnan välttämättömäksi, jotta päästäisiin tiettyyn tavoitteeseen. Puhujan mielestä subjektin tarkoite ei siis joudu tilanteeseen kausaalisen pakon ajamana, vaan toimii tarkoituksenmukaisesti saavuttaakseen jonkin tavoitteen. (VISK 2008 § 1555.)

Aineistossani esiintyy 18:aa erityyppistä modaalista ainesta. Modaalinen aines on esitelty taulukossa 1. Modaalisen aineksen ilmaisukeinot on jaoteltu taulukossa sen mukaan, ilmaisevatko ne mahdollisuutta, välttämättömyyttä vai suhtautumista asiointilan paikkansapitävyyteen, varmuusasteeseen tai toivottavuuteen. Osa mahdollisuutta ja välttämättömyyttä ilmaisevista verbeistä, kuten *voida* ja *pitää*, voivat episteemisinä ilmaista myös suhtautumista paikkansapitävyyteen ja varmuusasteeseen. Ne olisivat siis luokiteltavissa myös taulukon 1 kolmanteen sarakkeeseen. Tällaiset ilmaisukeinot, jotka voivat ilmaista sekä mahdollisuutta tai välttämättömyyttä että suhtautumista olen kuitenkin ryhmitellyt kahteen ensimmäiseen sarakkeeseen, jos niillä ilmaistaan aineistossa myös dynaamista tai deonttista mahdollisuutta ja välttämättömyyttä.

TAULUKKO 1. Aineistossa esiintyvä modaalinen aines.

mahdollisuutta ilmaiseva	välttämättömyyttä ilmaiseva	suhtautumista asiointilan paikkansapitävyyteen ja varmuusasteeseen sekä toivottavuutta ilmaiseva
<i>voida</i>	<i>täytyä, pitää</i>	<i>ajatella, uskoa, kokea, tuntea</i>
<i>pystyä, kyetä, osata, mahtua</i>	<i>joutua, tulla</i>	<i>ehkä, kai, välttämättä, varmasti, toki, varmaan, tuskin</i>
<i>saada</i>	<i>tarvita</i>	potentiaali
<i>saattaa</i>	<i>olla + VA-partisiippi, olla pakko, olla tarpeen, olla lupa, olla syytä</i>	kysymyslause
<i>mahdollinen, mahdoton, käsittämätön</i>	<i>olla viisasta</i>	substantiivina määrittävät VA-partisiipit
konditionaali	imperatiivi	<i>haluta, tahtoa</i>

Taulukon 1 ensimmäisessä sarakkeessa on esitelty aineistossa esiintyvät modaaliset ilmaisukeinot, jolla ilmaistaan mahdollisuutta. Mahdollisuutta ilmaistaan modaaliverbeillä, modaalisilla adjektiiveilla sekä konditionaalimoduksella. *Voida* on monikäyttöinen modaaliverbi, jolla on mahdollista ilmaista niin dynaamista, deonttista kuin episteemistäkin mahdollisuutta (VISK 2008 1566). *Pystyä, kyetä, osata* ja *mahtua* ovat voimiverbejä, jotka ilmaisevat dynaamista mahdollisuutta. Etenkin *pystyä-* ja *kyetä-*verbien merkitykseen sisältyy toimijan kyvyn riittäminen. (VISK 2008 § 1567.) *Saada* on deonttinen modaaliverbi, jolla ilmaistaan jokin mahdolliseksi siksi, että se on luvallista. Vaikka

saada-verbi ilmaisee yleisimmin deonttista modaalisuutta, on sillä ilmaistu mahdollisuus tulkittavissa myös dynaamisena, jos mahdollisuus hahmottuu olosuhteista johtuvaksi. (VISK 2008 § 1569.) Tietyissä konteksteissa *saada*-verbi voi ilmaista myös dynaamista välttämättömyyttä, jolloin *saada* merkitsee 'täytyä' (VISK 2008 § 1570). *Saattaa*-verbi tulkitaan yleensä episteemistä mahdollisuutta ilmaisevaksi, mutta etenkin imperfektissä ja kielteisissä yhteyksissä myös dynaaminen tulkinta on mahdollinen (VISK 2008 § 1571).

Mahdollinen ja *mahdoton* ovat modaalisia adjektiiveja, joilla on lauseessa useita vaihtoehtoisia syntaktisia asemia, ja ne voivat ilmaista episteemistä tai dynaamista mahdollisuutta (VISK 2008 § 1588). Olen tulkinnut modaaliseksi adjektiiviksi myös adjektiivin *käsittämätön*, koska se ilmaisee mahdottomuutta käsittää. Konditionaalimodus ilmaisee episteemistä mahdollisuutta (VISK 2008 § 1590). Konditionaali osoittaa suunniteltua, ennustettua tai kuviteltua asiaintilaa. Sillä ilmaistu mahdollisuus on olemassa siis ajattelun tasolla, ei todellisessa maailmassa. (VISK 2008 § 1592.)

Taulukon 1 toisesta sarakkeesta on nähtävissä, että aineistossa ilmaistaan välttämättömyyttä nesessiivisillä modaaliverbeillä, nesessiivirakenteilla ja imperatiivimuoksella. *Täytyä* on väljämerkityksinen modaaliverbi, jolla voidaan ilmaista niin dynaamista, deonttista kuin episteemistäkin välttämättömyyttä (VISK 2008 § 1574). Samalla tavalla monikäyttöinen on myös *pitää*-verbi. Tulkinta siitä, ilmaiseeko verbi dynaamista, deonttista vai episteemistä välttämättömyyttä, vaihtelee sen mukaan, mikä persoona-, tempus- tai modusmuoto on kyseessä. (VISK 2008 § 1575.) *Pitää*-verbin kieltomuoto toimii praktista välttämättömyyttä ilmaisevana tekemättä jättämisen käskynä (VISK 2008 § 1613). Modaaliverbit *joutua* ja *tulla* voivat ilmaista joko dynaamista pakkoa tai deonttista velvoitetta. *Joutua*-verbissä deonttinen ja dynaaminen tulkinta ovat usein eriytymättömiä. *Tulla*-verbi puolestaan vetoaa selvemmin normiin. (VISK 2008 § 1577.) Välttämättömyyttä ilmaiseva *tarvita*-verbi ei juuri esiinny myöntömuotoisena. Modaaliverbin ollessa kiellon vaikutusalueella kiello kohdistuu modaaliverbin ilmaisemaan mahdollisuuteen tai välttämättömyyteen (VISK 2008 § 1612). Kieltomuotoinen *tarvita*-verbi ilmaisee siis välttämättömyyden puutetta.

Aineistossa ilmaistaan välttämättömyyttä myös *olla*-verbin ja verbien *jättää* ja *tyytyä* VA-partisiippien muodostamilla verbiliitoilla sekä *olla*-verbin ja substantiivin muodostamilla

sanaliitoilla *olla pakko, tarpeen, lupa* ja *syytä*. Verbiliitoilla *on jätettävä* ja *on tyydyttävä* voidaan ilmaista niin dynaamista pakkoa kuin deonttista velvoitettakin. Sanaliitto *on pakko* on dynaaminen, ulkoisen tai sisäisen pakon ilmaisin, mutta sen episteeminenkin käyttö on mahdollista. Sanaliitot *olla tarpeen, lupa* ja *syytä* ovat tulkitaan yleensä deonttista modaalisuutta ilmaiseviksi. (VISK 2008 § 1581.) Adjektiivipredikaatti *olla viisasta* implikoi, että jotain tulee tehdä, koska se on tekijälle hyödyllistä. Se on siis tulkittavissa praktista välttämättömyyttä ilmaisevaksi (VISK § 1555). Välttämättömyyttä ilmaistaan myös deonttista modaalisuutta edustavalla imperatiivimoduksella (VISK § 1590). Käsky- eli imperatiivilauseella muodostetaan direktiivi, jolla puhuja kääntää, pyytää, antaa luvan tai neuvoo. Imperatiivin ilmaisema velvoite tai lupa on aina lähtöisin direktiivin esittäjästä. (VISK 2008 § 1591.)

Taulukon 1 kolmannessa sarakkeessa on esitelty sellaisen modaalisen aineksen ilmaisukeinot, jolla ilmaistaan kirjoittajan suhtautumista asiointilan paikkansapitävyyteen ja varmuusasteeseen sekä toivottavuuteen. Suhtautumista paikkansapitävyyteen ja varmuusasteeseen ilmaistaan mentaalisilla verbeillä, modaalisilla adverbeilla ja partikkeleilla, potentiaalimoduksella, kysymyslauseilla ja substantiivia määrittävillä VA-partisiipeilla. Asiointilan toivottavuutta ilmaistaan *haluta-* ja *tahtoa-* verbeillä. Olen tulkinut verbit *ajatella, uskoa, kokea* ja *tuntea* sellaisiksi mentaalisiksi verbeiksi, jotka ilmaisevat puhujan arviointia kuvaamastaan asiointilasta tai asennoitumista sen paikkansapitävyyteen. Nämä verbit voidaan tulkita episteemistä modaalisuutta ilmaiseviksi. (VISK 2008 § 1578.) *Ehkä, kai, välttämättä, varmasti, toki, varmaan* ja *tuskin* ovat modaalisia adverbeja ja partikkeleita, jotka ilmaisevat puhujan käsityksiä ilmaistun proposition varmuudesta tai todenperäisyydestä. Koska kyseessä on puhujan arvio varmuudesta tai todenperäisyydestä, adverbit ja partikkelit edustavat episteemistä modaalisuutta. (VISK 2008 § 1601). Potentiaalın preesens esittää puhehetken arvion senhetkisistä tai tulevista asiointiloista, ja sillä ilmaistaan episteemistä todennäköisyyttä (VISK 2008 § 1597). Kysymyslauseet puolestaan ilmaisevat puhujan epätietoisuutta siitä, pitääkö esitetty asiointila paikkansa, joten sekin voidaan lukea episteemistä modaalisuutta ilmaisevaksi (VISK 2008 § 1556). Substantiivin määritteenä toimiva passiivin VA-partisiippi voidaan tulkita välttämättömyyttä tai mahdollisuutta ilmaisevana modaalisena aineksena (VISK 2008 § 1581). Taulukossa 1 olen luokitellut ne suhtautumista todennäköisyyteen ilmaiseviksi, koska VA-partisiipeja esiintyy substantiivin määritteenä aineistossa vain kerran episteemisenä mahdollisuuden arviona ilmaisevana. Haluamista ilmaisevat verbit *haluta* ja *tahtoa* voidaan lukea

episteemistä modaalisuutta ilmaiseviksi, koska ne ilmaisevat, onko esitetty asiaintila toivottava (VISK 2008 § 1579).

4. NORMIDISKURSSIN ANALYYSI

Olen jakanut aineiston analyysin kolmeen alalukuun. Alaluvussa 4.1. esittelen kahdeksan yksittäisen normin ja niiden mukaisen toiminnan nimeämiset sekä niihin kohdistuvan modaalisen aineksen. Tämän alaluvun tarkoituksena on esitellä, mitkä säännöt, ohjeet ja mallit olen tulkinnut normeiksi, sekä perustella näitä tulkintojani. Pidän tällaista vanhoillislestadiolaisten normien esittelyä välttämättömänä, koska yksiselitteistä listaa vanhollislestadiolaisen yhteisön normeista ei ole. Alaluvussa 4.2. esittelen tulkintani siitä, miten normien ja niiden mukaisen toiminnan nimeämiset sekä niihin kohdistuva modaalinen aines merkityksellistävät yhteisön normeja. Käytän alaluvussa esimerkkinä sellaisia nimeämisiä, jotka nimeävät useampaa kuin yhtä normia tai normien mukaista toimintaa yleisesti. Lisäksi käsittelen normeihin yleisesti kohdistuvaa modaalista ainesta. Tutkielman pituusrajoitteiden vuoksi en käsittele alaluvussa 4.1. tunnistettuja yksittäisiä normeja alaluvussa 4.2., vaikka yksittäisten normien sijoittaminen eri merkitysryhmiin olisikin mahdollista. Kommentoin yksittäisten normien sijoittumista merkitysryhmiin lyhyesti alaluvussa 4.3., jossa esitän yhteenvedon siitä, miten normien ja niiden mukaisen toiminnan nimeämiset sekä niihin kohdistuva modaalinen aines merkityksellistävät normeja. Kielto- ja kieltomuotojen yhteydessä esiintyvien nimeämisten vähäisyyden vuoksi en käsittele niitä erillisessä alaluvussa vaan ne sisältyvät alalukuihin 4.1. ja 4.2., ja esitän niistä kokoaivan yhteenvedon alaluvussa 4.3.

4.1. Normien tunnistaminen

Aineistossa esiintyy 129 yksittäisen normin tai sen mukaisen toiminnan nimeämistä. Yksittäisiin normeihin kohdistuu modaalista ainesta 69 kertaa. Kutsun yksittäisiä normeja lepopäivä-, kielenkäyttö-, uskontunnustus-, tervehtimis-, avioliitto-, pidättäytymis-, ehkäisemättömyys-, viihde-, meikkaamattomuus-, pappeus- ja absolutisminormeiksi. Seuraavissa alaluvuissa esittelen näiden yksittäisten normien nimeämiset ja niihin kohdistuvan modaalisen aineksen.

4.1.1. Lepopäivänormi

Lepopäivänormiksi kutsun sitä, että yhteisössä pyritään pyhittämään lepopäivä, varaa-
maan yksi päivä viikosta lepopäiväksi, kuten Raamatussa kehoitetaan.

- (1) *Opastamme omia lapsia kuitenkin siihen, että käytämme **pyhäpäivän** mieluummin rauhoittumiseen, seuroihin ja kyläilyyn kuin metsästyksen.* (T3)
- (2) *"**Muista pyhittää lepopäivä.** Kuutena päivänä tee työtä ja hoida kaikkia tehtäviäsi mutta seitsemäs päivä on **Herran, sinun Jumalasi, sapatiti.** Silloin **et saa tehdä** mitään työtä." (2. Moos. 20:8-10.)* (T4)

Tulkitsen lepopäivän viettämisen normiksi, koska viikoittaisen lepopäivän viettäminen ohjaa yhteisön jäsenten ajankäyttöä ja on ulospäin näkyvää toimintaa. Esimerkissä (1) hahmottuu odotuksenmukaiseksi viettää lepopäivää, koska myös lapsia opastetaan pyhäpäivän viettoon. Esimerkissä (2) blogitekstissä lainataan raamatunkohtaa, jossa lepopäivää nimitään *lepopäiväksi* sekä *Herran, sinun Jumalasi, sapatiksi*. Esimerkin (2) imperatiivi ja kieltomuotoinen *saada*-modaaliverbi ilmaisevat deonttista modalisuutta, joiden myötä lepopäivän viettäminen hahmottuu velvoittavaksi käskyksi. Koska deonttinen modaalinen aines esiintyy raamattusitaatissa, velvoitteen lähteeksi hahmottuu uskonnollinen auktoriteetti, Jumala. Tästä syystä tulkitsen lepopäivän viettämisen olevan normi.

Lepopäivää nimitään aineistossa 22 kertaa ja lepopäivänormin mukaista toimintaa kerran. Nimeämiset on esitelty koostetusti taulukossa 2, jossa on ilmoitettu myös esiintymien määrä ja teksti tai tekstit, joissa nimeäminen esiintyy. Yleisin nimeäminen on *lepopäivä*, joka saa määritteekseen yhdessä esiintymässä *viikoittainen* ja toisessa esiintymässä se rinnastuu *vapauttavaan keitaaseen*. Toiseksi yleisimmät nimeämiset ovat *pyhäpäivä* ja *sapatti*. *Pyhäpäivä* on merkitykseltään hyvin lähellä *pyhää* ja *sunnuntaita*, jotka kumpikin esiintyvät aineistossa kerran. *Pyhäpäivä* määritellään yhdessä esiintymässä *rentouttavaksi ja rauhalliseksi*. *Sapatti*-nimeäminen esiintyy raamattusitaateissa ja kahdessa tapauksessa kolmesta se määritellään *Herran sapatiksi*. Myös kertaalleen esiintyvä *pyhä kokouspäivä* nimeäminen esiintyy raamattusitaatissa. Aineistossa esiintyvät yksittäiset nimeämiset *vapauttava keidas*, *säännöllisesti toistuva mahdollisuus lepoon ja rauhoittumiseen* sekä *luonnollinen suhde työn ja levon määrälle*. Nimeämisten myötä lepopäivä ja sen myötä lepopäivänormi hahmottuvat yksilölle edullisena mahdollisuutena lepoon ja

rauhottumiseen, taukona työnteosta. Toisaalta lepopäivä hahmottuu Jumalan määrittelemäksi *luonnolliseksi* eli itsestäänselväksi ja normaaliksi työn ja levon määräksi.

TAULUKKO 2. Lepopäivän ja lepopäivänormin mukaisen toiminnan nimeämiset.

nimeäminen	esiintymien lukumäärä	esiintyy tekstissä/teksteissä
<i>lepopäivä</i>	8	T4
<i>pyhäpäivä</i>	3	T3
<i>sapatti</i>	3	T4
<i>sunnuntai</i>	1	T3
<i>pyhä</i>	1	T3
<i>pyhä kokouspäivä</i>	1	T4
<i>vapauttava keidas</i>	1	T4
<i>säännöllisesti toistuva mahdollisuus lepoon ja rauhoittumiseen</i>	1	T4
<i>luonnollinen suhde työn ja levon määrälle</i>	1	T4
<i>rajoite</i>	1	T4
<i>ei ole tarkoitettu orjallisen tarkkailun päiväksi</i>	1	T4
<i>Raamatun opetus lepopäivän pyhittämisestä</i>	1	T21

Lepopäivänormin mukaista toimintaa nimetään kerran tekstissä T21, jossa lepopäivänormin mukaista toimintaa nimetään *Raamatun opetuksiksi lepopäivän pyhittämisestä*. Nimeämisessä lepopäivänormin mukainen toiminta hahmottuu Jumalan asettamaksi velvollisuudeksi, koska toiminnassa on kyse pyhittämisestä ja se hahmottuu Raamatun opetuksiksi.

Lepopäivä nimetään *rajoitteeksi* aineistossa kerran.

(3) *Nuorena, kun virtaa riitti, lepopäivä saattoi tuntua lähinnä rajoitteelta, eikä sen tuomaa siunausta oikein ymmärtänyt.* (T4)

Esimerkissä (3) modaaliverbi *saattaa* ilmaisee mahdollisuutta kokea viikoittainen lepopäivä rajoitteena. Ilmaistu mahdollisuus voidaan tulkita dynaamisena tai episteemisenä. Dynaamisessa tulkinnassa mahdollisuus riippuu olosuhteista tai toimijan psyykkisistä tai fyysisistä ominaisuuksista, nuoruuden tuomasta energisyydestä. Episteemisessä

tulkinnassa mahdollisuus hahmottuu puhujan tietoon tai päättelyyn perustuvaksi arvioksi asiointilan mahdollisuudesta. Kummankin tulkinnan myötä esimerkissä (3) hahmottuu mahdolliseksi kokea lepopäivänormi rajoittavana, mutta *saattaa*-verbin mennyt aikamuoto ja virkkeen loppu antavat ymmärtää, että nuoruuden käsitys lepopäivänormista rajoittavana on muuttunut.

Yksi lepopäivänormiin kohdistuva nimeäminen esiintyy kieltomuodon yhteydessä:

(4) *Lepopäivää ei kuitenkaan ole tarkoitettu orjallisen tarkkailun päiväksi, vaan lepoa ja virkistymistä varten (Mark. 2:27). (T4)*

Esimerkissä (4) kielletään, että lepopäivä olisi *orjallisen tarkkailun päivä*. Lepopäivänormi hahmottuu esimerkissä normiksi, johon pitäisi suhtautua mahdollisuutena lepoon ja virkistymiseen sen sijaan, että keskityttäisiin orjallisesti viettämään lepopäivää tai tarkkailemaan, että muut sitä viettävät. Tämä esimerkki saa normin hahmottumaan vähemmän tarkkarajaisena ja velvoittavana kuin esimerkkien (2) ja (5) modaalisessa aineksessa. Samanlaista velvoittavuuden vaikutelman lievennystä esiintyy muidenkin normien yhteydessä (ks. esim. absolutisminormia koskeva esimerkki (102)). Mielestäni tämän vuoksi on perusteltua käyttää tässä tutkielmassa termiä normi esimerkiksi termin sääntö sijasta: kaikki normit ja niiden mukainen toiminta eivät hahmotu tarkkarajaisiksi ja ehdottoman velvoittaviksi, vaan aineistossa myös esitetään kysymyksiä ja neuvotellaan normien sisällöstä ja velvoittavuudesta. Esimerkiksi tekstissä T3 pohditaan lepopäivänormin suhdetta metsästykseen ja tekstissä T8 sitä, onko uskontunnustaminen velvoittava vaatimus vai ei.

Lepopäivään kohdistuvaa modaalista ainesta esiintyy aineistossa kahdeksan kertaa. Esiintymistä viisi ovat modaalisuuden lajiltaan deonttisia ja yksi episteeminen. Kaksi esiintymää on mahdollista tulkita sekä dynaamiseksi että episteemiseksi. Viidestä deonttisen modaalisuuden esiintymästä kolme esiintyy sitaatissa, jossa uskonnollinen auktoriteetti esittää velvoitteen tai kiellon. Yksi esiintymistä on analysoitu esimerkissä (2).

(5) *Kuutena päivänä viikossa tehtäköön työtä, mutta seitsemäs päivä on **sapatti**, lepopäivä, pyhä kokouspäivä. Silloin ette saa tehdä mitään työtä, sillä sen päivän tulee olla Herran sapatti, missä sitten asuttekin. (3. Moos. 23:3) (T4)*

(6) *Lutherin mukaan **pyhäpäivänä on syytä tehdä** vain ne työt, jotka ”kristillinen rakkaus ja välttämätön tarve vaativat”. (T3)*

Esimerkissä (5) kieltomuotoinen *saada*-verbi ja välttämättömyyttä ilmaiseva *tulee olla* ilmaisevat lepopäivännormiin kohdistuvaa deonttista modaalisuutta. *Saada*-verbi ilmaisee samanlaista kieltoa työntekoon pyhäpäivänä kuin esimerkissä (2). Välttämättömyyttä ilmaiseva *tulee olla* on tulkittavissa nimenomaan deonttisena, koska sen ilmaisema välttämättömyys hahmottuu nimenomaan Jumalan velvoittamaksi. Esimerkissä (6) määritellään vanhoillislestadiolaisen suhdetta pyhäpäivään. Linaamalla Martti Lutheria ilmaistaan välttämättömyyttä rajoittaa työnteko lepopäivänä vain kaikista välttämättömimpiin töihin. Tulkitsen sanaliiton *olla syytä* ilmaisevan deonttista välttämättömyyttä, koska työnteon rajoittaminen hahmottuu velvollisuudeksi, joka on lähtöisin uskonnollisesta auktoriteetista, Jumalasta. Esimerkkien (5) ja (6) deonttinen modaalinen aines sisältyy uskonnollisten auktoriteettien sitaatteihin kuten esimerkissä (2). Modaalisen aineksen kautta lepopäivännormi hahmottuu esimerkissä (5) Jumalan asettamaksi velvollisuudeksi viettää lepopäivää sekä pidättäytyä työnteosta ja esimerkissä (6) Lutherin tulkinnaksi, jonka mukaan vain välttämättömimpien töiden hoitaminen on lepopäivänä luvallista.

Lepopäivään kohdistuvasta deonttisen modaalisuuden esiintymistä kaksi esiintyvät muualla kuin uskonnollisten auktoriteettien sitaateissa.

(7) *On tunne, että saa oikein luvan kanssa pysytellä erossa työstä.* (T4)

(8) *Saa olla aivan kokonaan ajattelematta sitä [työntekoa], kuitenkin tietäen sen, ettei tule menettämään mitään, vaikkei raataisikaan kellon ympäri itseänsä uuvuksiin (Sananl.10:22).* (T4)

Esimerkeissä (7) ja (8) ilmaistaan lupaa pysyä erossa työnteosta tai olla ajattelematta sitä. Tulkitsen *saada*-verbin ilmaisevan molemmissa esimerkeissä deonttista lupaa, koska tekstissä hahmottuu ajatus siitä, että ahkera, taukoamaton työnteko olisi velvoittavaa ja levähtäminen luvanvaraista. Tämä ajatus tulee selkeästi ilmi esimerkissä (9), jossa lepopäivää nimetään *vapauttavaksi keitaaksi*.

(9) *Suhtaudun nykyään lepopäivään tyystin päinvastoin: yrittäjänä, kun paine työntekoon on ympärivuotinen ja -vuorokautinen, lepopäivä tuntuu lähinnä vapauttavalta keitalta.* (T4)

Esimerkkien (7) ja (8) deonttinen modaalisuus saa lepopäivännormin hahmottumaan yksilölle edullisena lepomahdollisuutena kuten nimeämisissä *vapauttava keidas, säännöllisesti toistuva mahdollisuus lepoon ja rauhoittumiseen sekä luonnollinen suhde työn ja*

levon määrälle. Lepopäivä hahmottuu siis esimerkin (3) *rajoitteen* sijasta yksilölle edulliseksi mahdollisuudeksi lepoon.

Lepopäivänormiin kohdistuvasta modaalisuudesta kaksi on mahdollista tulkita joko dynaamiseksi tai episteemiseksi. Toinen näistä esiintymistä on esitelty esimerkissä (3).

(10) *Säännöllisesti toistuva mahdollisuus lepoon ja rauhoittumiseen on tarpeen, jopa aivan välttämätön.* (T4)

Esimerkissä (10) sanaliiton *olla tarpeen* ilmaiseman välttämättömyyden voi tulkita niin dynaamisena kuin episteemisenäkin. Dynaamista tulkintaa tukee se, että aiemmassa virkkeessä lepopäivä on nimetty *vapauttavaksi keitaaksi* työnteon paineista, jolloin lepopäivän välttämättömyys vaikuttaa aiheutuvan fyysisistä ja psyykkisistä tarpeista. Episteemistä tulkintaa puolestaan tukee se, että tässä välttämättömyyden riippuvaisuutta toimijasta tai olosuhteista ei ole selvästi ilmaistu virkkeessä. Tämä mahdollistaa tulkinnan, että kyseessä on kirjoittajan tietoon tai päättelyyn perustuva arvio välttämättömyydestä. Kummassakin tulkinnassa säännöllisesti vietetty lepopäivä hahmottuu yksilölle edulliseksi, hänen tarpeidensa mukaiseksi.

Lepopäivänormiin kohdistuu myös selkeästi episteemistä modaalisuutta, joka ilmaisee kirjoittajan asennoitumista esittämäänsä asiantilaa.

(11) *Uskon, että Jumala ilmoittaa ihmisille kymmenen käskyn laissaan luonnollisen suhteen työn ja levon määrälle.* (T4)

Esimerkissä (11) kirjoittaja esittää mentaalisella *uskoa*-verbillä episteemisen arvion siitä, että hänen esittämänsä asiantila on totta. Hän siis pitää totena, että Jumala on ilmoittanut luonnollisen suhteen työn ja levon määrälle. Yksikön 1. persoonassa olevan *uskoa*-verbin kautta todenmukaisuuden arvion lähteeksi hahmottuu kirjoittajan oma uskomusmaailma.

Nimeämisissä lepopäivänormi hahmottuu aineistossa Jumalan asettamaksi määräykseksi viettää lepopäivää ja pidättäytyä työnteosta. Sen kokeminen rajoittavana hahmottuu modaalisen aineksen kautta mahdolliseksi nuoruudessa, mutta esimerkkien (7) ja (8) modaalisuus ja nimeämiset *vapauttavaksi keitaaksi* ja *säännölliseksi mahdollisuudeksi lepoon ja rauhoittumiseen* ohjaavat lukijaa tarkastelemaan normia yksilön hyvinvointia tukevana levon mahdollisuutena rajoitteen sijasta.

4.1.2. Kielenkäyttönormi

Kielenkäyttönormiksi nimitän sitä, miten vanhoillislestadiolaisen liikkeen jäsenet pyrkivät välttämään monia voimasanoja. Kokemusperäisen tietoni mukaan monien kirosanojen käyttö liikkeen piirissä ei ole suotavaa eli kiroilun välttäminen on yhteisön jäsenten toimintaa ohjaava sääntö, ohje tai malli, normi. Vanhoillislestadiolaiseen puhekieleen kuuluu monenlaisia korvikesanoja yhteisön ulkopuolella yleisille voimasanoille. Näitä kirosanoja käsittelee esimerkiksi Antti Koivusaari vanhoillislestadiolaista puhekieltä käsittelevässä pro gradu -tutkielmassaan (Koivusaari 2018). On syytä huomauttaa, että kokemukseni mukaan kielenkäyttönormin sisällössä on tiettyä häilyvyyttä eikä tarkkaa määritelmää siitä, mitä voimasanoja vanhoillislestadiolaisten on syytä välttää, ei ole. Myös suhde vanhoillislestadiolaisten oman puhekielen voimasanoihin on vaihtelevaa. Esimerkiksi tekstissä T5 sekä yleisten voimasanojen että vanhoillislestadiolaisten omien voimasanojen käyttöä pidetään epätoivottavana.

Aineistossani voimasanojen käyttöä käsitellään lähinnä tekstissä T5. Tekstissä käsitellään vanhoillislestadiolaiselle sopivaa kielenkäyttöä ja käyttäytymistä ja siinä esiintyy yksi nimeäminen.

(12) *Eräänä sunnuntaina meillä oli opistolla alustus ja keskustelu, jossa pohdittiin, millainen **kielenkäyttö** ja käyttäytyminen on uskovaiselle sopivaa. (T5)*

Kielenkäyttönormia nimetään esimerkissä (12) *kielenkäytöksi*, joka yhdessä muun normien mukaisen käyttäytymisen kanssa hahmottuu uskovaiselle soveliaaksi. Kielenkäyttönormin mukainen toiminta hahmottuu siis yhteisön hyvien tapojen noudattamiseksi. Koska yhteisön jäsenille on olemassa oma, yhteisön hyväksymä kielenkäytön tapa, kielenkäyttönormin mukainen toiminta hahmottuu merkiksi vanhoillislestadiolaisen yhteisön jäsenyydestä, vanhoillislestadiolaisesta uskosta. Normien mukaista toimintaa merkkinä uskosta käsittelen tarkemmin alaluvussa 4.2.6., jonka esimerkissä (221) kielenkäyttönormin vastainen toiminta hahmottuu uskovaiselle sopimattomaksi.

Kielenkäyttönormia sivutaan myös tekstissä T41, jossa käsitellään vanhoillislestadiolaisen vanhurskauttamisoppia eli opetusta siitä, mikä on Jumalan vaatiman toiminnan, lain eli normien, ja armon suhde vanhoillislestadiolaisen elämässä.

(13) *Jumalan edessä kelpaavuutta **emme voi perustella** kohtuullisen siveällä elämällä, **hyvällä kielenkäytöllä**, ahkeralla ripittäytymisellä, tekemättä jättämisillä tai moraalisilla ponnisteluilla.* (T41)

Esimerkissä (13) kielenkäyttönormin mukaista toimintaa nimetään *hyväksi kielenkäytöksi*. Määrite *hyvä* saa kielenkäyttönormin mukaisen toiminnan hahmottumaan arvostettavana (KS 2018 s. v. *hyvä*.). Esimerkissä esiintyvän pidättäytymisnormin mukaisen toiminnan nimeämisen *siveä elämä* ja normien mukaista toimintaa yleisesti nimeävän *moraaliset ponnistelut* käsittelen omissa alaluvuissaan. Esimerkissä (13) esiintyy myös ainoa kielenkäyttönormiin kohdistuva modaalinen aines. Kieltoamuotoinen modaaliverbi *voida* ilmaisee mahdottomuutta perustella kelpaavuutta Jumalalle sillä, että toimii suurin piirtein normien mukaisesti. Tulkitsen mahdottomuuden deonttiseksi, mahdottomaksi siksi, että se ei ole sallittua. Jumalalle kelpaamisen perustelu sillä, että on toiminut suurin piirtein normien mukaisesti, on mahdotonta, koska Jumala vaatii täydellisyyttä lakinsa noudattamisessa. Esimerkissä (13) kielenkäyttönormin mukainen toiminta hahmottuu Jumalan asettamaksi velvollisuudeksi.

Aineistossa kielenkäyttönormi ja sen mukainen toiminta merkityksellistyvät yhteisössä arvostetuksi tavaksi toimia. Normi merkityksellistyy myös Jumalan asettamaksi käskyksi ja velvollisuudeksi, koska se rinnastuu tekstissä T41 muiden normien kanssa Jumalan lakiin. Kielenkäyttönormiin kohdistuu modaalista ainesta vain kerran. Tällä deonttisella modaalisuudella ilmaistaan mahdottomuutta perustella Jumalalle kelpaavuutta sillä, että toimii suurin piirtein normin mukaisesti.

4.1.3. Uskontunnustusnormi

Uskontunnustusnormilla tarkoitan sitä, että vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä kehoitetaan tunnustamaan uskoa julkisesti esimerkiksi työpaikalla tai koulussa. Tulkitsen uskon tunnustamisen normiksi, yhteisön säännöksi, ohjeeksi tai malliksi, vaikka oman kokemukseni perusteella tulkinta siitä, onko uskon tunnustaminen velvoittavaa vai ei,

vaihtelee. Uskon tunnustaminen hahmottuu velvoittavuudeltaan vaihtelevaksi myös aineiston tekstissä T8. Tekstissä esitetään sekä viittauksia raamatunkohtaan, jossa uskon-tunnustus hahmottuu raamatulliseksi velvollisuudeksi, että näkemys siitä, että velvoittavuus olisi vain nuoren ihmisen kokemaa epävarmuutta.

Uskontunnustusnormin mukaista toimintaa nimetään aineistossa yhteensä 5 kertaa.

- (14) *Talvijakson viimeisellä oppitunnilla aiheena oli **uskon tunnustaminen**.* (T10)
- (15) *Heikko ja arkakin **uskon tunnustaminen** suojelee usein jo ennalta tilanteilta, missä oma usko voisi käydä heikoksi.* (T69)
- (16) ***Oman uskonvakaumuksen esillä pitäminen** ei aina tunnu helpolta tai virtaviivaiselta.* (T69)

Esimerkeissä (14) ja (15) uskontunnustusnormin mukaista toimintaa nimetään *uskon tunnustamiseksi*, esimerkissä (16) *oman uskovakaumuksen esillä pitämiseksi*. Uskonvakaumuksen määrittely *omaksi* korostaa uskon henkilökohtaisuutta. Esimerkissä (14) *uskon tunnustaminen* hahmottuu myöhemmin tekstissä liittyvän kiinteästi normien mukaiseen toimintaan. Rippikoulun uskon tunnustamista käsittelevällä oppitunnilla käydään ryhmäkeskusteluja siitä, miten vastata, jos joku kutsuu juomaan alkoholia tai koulussa on alkamassa tanssitunti eli vanhoillislestadiolaisen yhteisön jäsentä pyydetään osallistumaan yhteisön normien vastaiseen toimintaan. Esimerkissä (15) uskontunnustusnormin mukainen toiminta hahmottuu yhteisön jäsenelle edullisena, koska se voi suojella tilanteilta, joissa olisi kiusaus toimia uskonelämää vahingoittavalla tavalla. Esimerkissä (16) puolestaan uskontunnustusnormin mukainen toiminta hahmottuu ajoittain haastavaksi.

- (17) ***Voin** näiden kokemusteni perusteella **todeta** vihdoinkin itsekkin, että **uskonsa tunnustaminen** todella puhdistaa pöydän ja säästää turhilta kiemurteluilta.* (T8)
- (18) ***Tuskin** niissä puheenvuoroissa oikeasti mitään sen suuntaista **velvoittavaa vaatimusta** oli, mutta sellaisen kaiun ne tahtoivat nuoren herässä mielessä saada.* (T8)

Esimerkissä (17) uskontunnustusnormin mukaista toimintaa nimetään *uskonsa tunnustamiseksi*. Usko-sanan omistusliite korostaa tässä uskon henkilökohtaisuutta kuten uskon määrittely *omaksi* esimerkissä (16). Esimerkin (17) modaalisella aineksella ilmaistaan mahdolliseksi todeta, että uskon helpottaa toimimista yhteisön ulkopuolisten kanssa. Tulkitseen ilmaistun mahdollisuuden dynaamiseksi, olosuhteista eli kokemuksista johtuvaksi mahdollisuudeksi todeta uskon tunnustamisen kannattavuus. Esimerkissä (17) esiintyy

siis samanlainen ajatus uskon tunnustamisen kannattavuudesta kuin esimerkissä (15). Tulkitsen tällä kannattavuuden ajatuksella viitattavan siihen, että tietäessään vanhoillislestadiolaisuudesta yhteisön ulkopuoliset ystävät eivät todennäköisesti pyydä mukaan normien vastaiseen toimintaan kuten elokuvaan tai käyttämään alkoholia. Esimerkissä (18) uskontunnustusnormia nimetään *velvoittavaksi vaatimukseksi*. Kokemus normista vaatimuksena perustuu siihen, että vanhoillislestadiolaisten kokoontumisissa, seuroissa, on kehoitettu tunnustamaan uskoaan, koska se säästää kiusallisilta tilanteilta. Esimerkissä episteemisellä *tuskin*-partikkelilla kirjoittaja arvioi kuitenkin erittäin epätodennäköiseksi, että uskonyhteisössä kuullut kehotukset uskon tunnustamiseen olisivat olleet velvoittavia vaatimuksia. Myös esimerkin (17) modaalinen aines esittää *velvoittava vaatimus* -nimeämiselle vaihtoehtoisen näkökulman. Siinä uskontunnustusnormin kokeminen *velvoittavana vaatimuksena* hahmottuu nuoren ihmisen epävarmuudeksi, jonka kokemusperäinen tieto on sittemmin osoittanut turhaksi.

Uskontunnustusnormiin kohdistuu esimerkeissä (17) ja (18) esitellyn modaalisen aineksen lisäksi kertaalleen myös dynaamista modaalisuutta.

(19) *Arastuttaa aina, sillä kampuksen kieli on rajattoman yksilön ja riisutun järjen kieltä, eikä tätä voi kertoa sillä kielellä.* (T62)

Esimerkissä (19) kirjoittaja kuvaa uskon tunnustamista ja siitä keskustelemista sellaisten yliopisto-opiskelijoiden kanssa, jotka eivät kuulu vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön. Uskon tunnustamiseksi ja siitä kertomiseksi hahmottuu tekstissä normeista kertominen, koska keskustelussa sivutaan normeja yleisesti ja muun muassa kirjoittajan *avioliittokäsitystä*, jonka tulkitsen avioliitonnormin nimeämiseksi. Esimerkissä (19) *voida*-verbin kieltomuodolla ilmaistaan mahdottomuutta puhua uskosta yliopistossa käytetyllä järjen kielellä. Tulkitsen tässä ilmaistun mahdottomuuden dynaamisena, toimijan kyvyttömyytenä puhua uskosta. Kyvyttömyyden lähteeksi hahmottuu se, että yliopistokampuksella opiskelijoiden kesken käytettävä kieli on järjen kieltä, jota ei voi käyttää uskosta kertomiseen. Hahmotan tässä ilmaistavan sitä, että uskonnollista näkemyksistä on vaikea puhua uskonyhteisön ulkopuolisten kanssa, koska he tarkastelevat uskoa järkeilyn näkökulmasta eivätkä hahmota uskon tunneulottuvuutta.

Uskontunnustusnormin mukainen toiminta merkityksellistyy nimeämisten myötä yksilön uskoa suojaavaksi toiminnaksi, koska uskonsa tunnustamalla voi välttää kiusallisia

tilanteita yhteisön ulkopuolisten kanssa. Uskontunnustusnormi on mahdollista kokea *velvoittavana vaatimuksena*, mutta kokemuksen todenmukaisuus kyseenalaistetaan modaalisella aineksella. Modaalisella aineksella myös tuetaan käsitystä normin mukaisesta toiminnasta yksilölle edullisena. Esimerkin (19) modaalisen aineksen myötä uskon tunnustaminen, uskosta puhuminen yhteisön ulkopuolisille, hahmottuu epävarmuuden lähteeksi, koska yhteistä kieltä uskonnollisten asioiden käsittelyyn ei ole.

4.1.4. Tervehtimisnormi

Tervehtimisnormilla viitataan siihen, että vanhoillislestadiolaisella yhteisöllä on oma, yhteisön ulkopuolisista tervehtimistavoista erottuva tapansa tervehtiä keskenään. Vanhoillislestadiolaiset sanovat tavatessaan *Jumalan terve* ja hyvästellessään *Jumalan rauhaan*. Pidän tervehtimistä normina, koska tervehtimistä käsittelevässä tekstissä T35 vanhoillislestadiolaisten keskinäinen tervehtiminen määritellään uskon tunnustamiseksi ja tiedusteluksi siitä, kuuluuko toinen joukkoon, ei pelkäksi kulttuuriseksi tavaksi (ks. esimerkit (21) ja (22)). Tervehtiminen on siis ulospäin näkyvää, uskonyhteisön jäseniä muista ihmisistä erottavaa toimintaa, toimintasääntö, -ohje tai malli, jonka noudattamatta jättäminen herättää kysymyksiä siitä, kuuluuko yksilö yhteisöön vai ei.

Vanhoillislestadiolaisten keskinäistä tervehdystä nimetään aineistossa 7 kertaa. Nimeämisistä kuusi esiintyvät tekstissä T35, yksi niistä kieltomuotoisena.

(20) *Vanhoillislestadiolaisuudessa on oma tapansa tervehtiä.* (T35)

(21) ***Tervehdykseen** sisältyy sekä uskon tunnustaminen että halu kuulla toiselta sama viesti.* (T35)

(22) *Kysymyksessä **ei** siten ole pelkkä kulttuurinen tapa.* (T35)

(23) *Monesti **uskovaisten tervehdys** on vain lyhyt nyökkäys, esimerkiksi kaupungilla kohdattaessa. Mutta sekin on paljon: jo katse **voi kertoa**, että olemme edelleen saman lipun alla.* (T35)

(24) *Jos on menettänyt sydämen uskon, **voi tervehtiminen muodostua puolin ja toisin vaikeaksi.*** (T35)

(25) *Se [uskovaisten tervehdys] on sellaista **yhteenkuuluvuutta ja liittolaisuutta**, jota **en kykene kirjoittamaan auki.*** (T35)

Tekstissä T35 vanhoillislestadiolaisten keskinäistä tervehdystä nimetään *omaksi tavaksi tervehtiä, tervehdykseksi, tervehtimiseksi sekä yhteenkuuluvuudeksi ja liittolaisuudeksi*. *Tervehdys*-nimeäminen saa esimerkissä (23) määritteekseen *uskovaisten*, joka korostaa

sitä, että tervehdys ilmaisee kuulumista samaan hengelliseen yhteisöön, saman uskon jakamista. Esimerkissä (22) kielletään tervehtimisen olevan pelkkä tapa, mikä vahvistaa tekstin (21) ilmaisemaa ajatusta, että keskinäinen tervehtiminen on samalla uskon tunnustamista ja tiedustelemista osapuolten kesken. Esimerkissä (25) liikkeen jäsenten keskinäinen tervehdys hahmottuu yhteenkuuluvaisuuden ja liittolaisuuden kokemukseksi, jota kirjoittaja kokee vaikeaksi selittää.

Tervehtimisnormiin kohdistuu modaalista ainesta esimerkeissä (23), (24) ja (25). Esimerkissä (23) *voida*-verbi ilmaisee mahdollisuutta, että vanhoillislestadiolaisten tervehdys toimii uskon tunnustamisena, vaikka se olisi vain jaettu katse ilman yhteisön tervehdys-sanoja. Tulkitsen tämän mahdollisuuden episteemiseksi, kirjoittajan arvioksi siitä, että pelkkä katse riittää uskon tunnustamiseen. Esimerkissä (24) *voida*-verbi ilmaisee mahdollisuutta siihen, että keskinäisen tervehdyksen käyttäminen muodostuu vaikeaksi, jos jompikumpi osapuoli ei enää kuulukaan uskonyhteisöön. Ilmaistu mahdollisuus voidaan tulkita niin dynaamiseksi kuin episteemiseksikin. Tervehtimisen vaikeus voi olla olosuh-teista, erilaisista hengellisistä tiloista, johtuvaa tai kirjoittajan arviota mahdollisuudesta. Esimerkin (24) modaalinen aines tukee esimerkissä (21) ilmaistua ajatusta, että tervehdys sisältää uskon tunnustamisen ja tiedustelun. Esimerkissä (25) esiintyy kieltomotoinen dynaamista mahdollisuutta ilmaiseva voimisverbi *kyetä*, jolla ilmaistaan kirjoittajan kyvyn riittämättömyyttä selittää tyhjentävästi keskinäisen tervehtimisen herättämiä tunnekokemuksia.

Tekstin T35 lisäksi vanhoillislestadiolaisten tervehdystä nimetään vain kerran, tekstissä T13.

(26) *Se oli ensimmäinen kerta, kun **saimme tervehtiä** toinen toisiamme niin rakkailla sanoilla, sydämen tilaa kuvaten **Jumalan rauhan toivotuk-sin.*** (T13)

Esimerkissä (26) kirjoittaja kuvaa vanhoillislestadiolaisen ystävän tervehtimistä sen jälkeen, kun hän on itse liittynyt vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön. Keskinäistä tervehdystä nimetään *rakkaiksi sanoiksi* ja *Jumalan rauhan toivotukseksi*. Nimeämisessä *rakkaiksi sanoiksi* keskinäinen tervehtiminen hahmottuu tunnelatautuneeksi samaan tapaan kuin esimerkissä (25). Nimeämistä *Jumalan rauhan toivotus* ei pidä sekoittaa hyvästel-lessä käytettävään *Jumalan rauhaan* -ilmaisuuksiin, koska tässä on kysymys tervehtimisestä.

Jumalan rauhan toivotus viitanee siihen, että keskinäinen tervehdys on merkki uskosta, Jumalan rauhasta, ja siitä, että tervehtijät jakavat tämän keskenään. Esimerkissä (26) esiintyy myös deonttista modaalisuutta, jossa *saada*-verbillä ilmaistaan keskinäinen tervehtiminen mahdolliseksi siksi, että se on luvallista. Tulkitsen ilmaistun mahdollisuuden deonttiseksi, koska kuten esimerkissä (21) esitetään, tervehtiminen on yhteisössä osa uskon tunnustamista ja siten merkki joukkoon kuulumisesta. Keskinäisen tervehtimistavan käyttäminen hahmottuu tätä kautta luvalliseksi vain yhteisön jäsenille. Kirjoittaja saa luvan keskinäisen tervehdysten käyttämiseen yhteisöön liittymisen jälkeen.

Vanhoillislestadiolaisten keskinäinen tervehtiminen hahmottuu nimeämisissä ja modaalisessa aineksessa merkiksi yhteisöön kuulumisesta ja yhteisön uskonkäsitysten jakamisesta pelkän tapakulttuurisen käytännön sijasta. Esimerkkien (25) ja (26) nimeämisissä hahmottuu yhteisön jäsenten tunnepitoinen suhtautuminen keskinäiseen tervehtimiseen. Keskinäinen tervehtimistapa se luo yhteenkuuluvuuden tunnetta ja koetaan rakkaaksi. Tervehtimistä voidaan perustellusti pitää normina, yhteisön jäseniltään odottamana toimintana. Se ei kuitenkaan hahmotu velvoittavaksi toiminnaksi, vaan yhteisön jäsenille positiivisia yhteenkuuluvuuden kokemuksia tuottavaksi jäsenyyden ja uskon ilmaisuksi.

4.1.5. Avioliitto-, pidättäytymis- ja ehkäisemättömyysnormi

Avioliittonormilla viitataan vanhoillislestadiolaisen yhteisön avioliittokäsitykseen, jonka mukaan seksuaaliset suhteet kuuluvat vain heteroseksuaaliseen avioliittoon. Pidättäytymisnormilla taas viitataan siihen, että vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä naimattomien ja homoseksuaalien odotetaan pidättäytyvän seksuaalisista suhteista, koska seksuaaliset suhteet kuuluvat vain heteroseksuaaliseen avioliittoon. Ehkäisemättömyysnormilla puolestaan viitataan paljon julkista keskustelua herättäneeseen vanhoillislestadiolaiseen käsitykseen siitä, että ehkäiseminen on syntiä. Yhteisössä myös kehoitetaan harrastamaan seksiä siten, että raskaaksi tuleminen olisi aina mahdollista. (Nykänen 2013: 157–158.). Tulkitsen yhteisön avioliitto-, pidättäytymis- ja ehkäisemättömyyskäytännöt normeiksi, koska ne ovat yhteisön jäsenten seksuaalisuutta rajaavia ja ohjaavia sääntöjä, ohjeita ja malleja. Olen päätenyt käsittelemään näiden normien nimeämisistä ja niihin kohdistuvaa modaalista ainesta samassa alaluvussa juuri siksi, että ne kaikki normittavat seksuaalisia suhteita.

Aineistossa esiintyy kolme nimeämistä, joiden katson viittaavan yhteisesti avioliitto-, pidättäytymis- ja ehkäisemättömyysnormiin. Nämä nimeämiset ovat esimerkin (13) *siveä elämä*, esimerkin (27) *seksuaalimoraaliset kysymykset* sekä esimerkin (28) *seksuaalisuuteen liittyvät periaatteemme*. Avioliitto, pidättäytymis- ja ehkäisemättömyysnormin mukaisen toiminnan nimeäminen *siveäksi elämäksi* merkityksellistää normit säädyl্লisenä ja kunniallisena tapana toimia (KS 2018 s. v. *siveä*). Kuten esimerkin (14) modaalisen aineksen analyysistä käy ilmi, *siveä elämä* hahmottuu yhdeksi Jumalan asettamaksi laiksi, jonka suuripiirteinen noudattaminen ei riitä perusteluksi Jumalalle kelpaavuuteen. Nimeäminen *seksuaalimoraaliseksi kysymyksiksi* puolestaan merkityksellistää normit eettisiin käsityksiin pohjautuvina arvostuksina ja käyttäytymissääntöinä. Myös tähän nimeämiseen sisältyy modaalista ainesta:

(27) *Jos perustamme uskomme ja moraalimme Raamatun sanaan, emme edelleenkään voi antaa periksi esimerkiksi seksuaalimoraalisissa kysymyksissä.* (T53)

Esimerkissä (27) kieltomuotoisella *voida*-modaaliverbillä ilmaistaan mahdottomuutta muuttaa normeja, esimerkiksi avioliitto-, pidättäytymis- ja ehkäisemättömyysnormia. Mahdottomuuden syyksi hahmottuu se, että normit ovat yhteisön näkemyksen mukaan Raamattuun perustuvia uskonnollisia ja moraalisia käsityksiä. Tulkitsen mahdottomuuden deonttiseksi, mahdottomaksi siksi, että se on luvaton. Normit perustuvat Raamattuun, jota pidetään Jumalan tahdon ilmauksena, eikä sitä ole lupa muuttaa (ks. esimerkki (69)).

Tekstin T34 nimeäminen *seksuaalisuuteen liittyviksi periaatteiksi* merkityksellistää normit seksuaalisuuteen liittyvien toiminta-, menettely- ja ajattelutapojen perussäännöiksi (KS 2018 s. v. *periaate*). Myös tähän nimeämiseen liittyy modaalista ainesta.

(28) *En ole tässä kirjoittamassa, että meidän pitäisi vapauttaa seksuaalisuuteen liittyvät periaatteemme, jotta voisimme paremmin tutustua toisiimme. Päinvastoin.* (T34)

Esimerkin (28) sivulauseessa *pitää*-verbillä ilmaistaan välttämättömyyttä muuttaa pidättäytymisnormia. Päälauseessa kirjoittaja selventää, ettei hän siis tekstillään yritä ilmaista tällaista välttämättömyyttä. Esimerkissä (28) tulkitsen *pitää*-verbin ilmaisevan episteenmistä kirjoittajan arviota välttämättömyydestä, jollaista hän päälauseessa kieltää

esittäneensä tekstissään. Kirjoittaja siis olettaa, että hänen kirjoituksensa avioliitosta on mahdollista tulkita väärin ja selventää tarkoituksperiään.

Vanhoillislestadiolaista avioliittoa nimetään aineistossa 18 kertaa. Olen sisällyttänyt nimeämiset ja vanhoillislestadiolaiseen avioliittoon kohdistuvan modaalisen aineksen analyysiini valottaakseni avioliittokäsitystä, johon avioliitonnormi perustuu. Tämän tutkielman pituusrajoitteiden vuoksi en käsittele jokaista avioliiton nimeämistä erikseen, vaan pyrin poimimaan tarkempaan analyysiin ne esiintymät, joissa hahmottuvat ne vanhoillislestadiolaisen avioliiton elementit, jotka ovat keskeisiä yhteisön jäsenten seksuaalisuuden ohjaamisessa. Tällaisina olen pitänyt avioliiton pohjautumista Jumalan sanaan, avioliiton elinikäisyyttä, sukupuolisen kanssakäymisen rajoittamista vain avioliittoon sekä kielteistä suhtautumista samaa sukupuolta olevien avioliittoon. Selkeimmin ne hahmottuvat seuraavissa esimerkeissä:

- (29) *Raamatullisesti miehen ja naisen parisuhde on tarkoitettu **avioliitoksi**.* (T24)
- (30) *Se [avioliitto] on **naisen ja miehen yhteinen tehtävä, johon sitoudutaan elämänmitaksi**.* (T24)
- (31) *Nykyajan seksuaalisuutta arkipäiväistävästä puheenparresta huolimatta raamatullinen opetus on selkeä: **avioliitto** on miehen ja naisen välinen liitto, ja avioliiton ulkopuoliset ja homoseksuaaliset suhteet ovat vastoin Jumalan tahtoa.* (T61)

Esimerkeissä (29), (30) ja (31) avioliitto määritellään miehen ja naisen väliseksi suhteeksi. Esimerkissä (29) avioliitto määritellään lisäksi raamatulliseksi eli Jumalan tahdon mukaiseksi parisuhteeksi. Esimerkissä (30) tulee esille vanhoillislestadiolainen käsitys siitä, että avioliitto solmitaan eliniäksi. Jumalan tahdon mukaisen parisuhteen määrittely nimenomaan miehen ja naisen parisuhteeksi korostaa ajatusta homoseksuaalisista suhteista Jumalan tahdon vastaisina. Tämä suhtautuminen homoseksuaalisuuteen on ilmaistu eksplisiittisesti esimerkissä (31). Esimerkeissä (29), (30) ja (31) avioliittoa määritellään predikatiivilauseilla, eikä määrittelyissä esiinny minkäänlaista epärointiä tai vaihtoehtoisia tulkintamahdollisuuksia esittävää modaalista ainesta.

Aineistossa esiintyneet 18 vanhoillislestadiolaisen avioliiton nimeämistä on koottu taulukkoon 3. Vaikka kaikkien nimeämisten seikkaperäinen käsittely on tämän tutkielman pituusrajoitteiden vuoksi mahdotonta, kommentoin taulukon nimeämisiä yleisluontoisesti.

TAULUKKO 3. Vanhoillislestadiolaisen avioliiton nimeämiset.

nimeäminen	esiintymien lukumäärä	esiintyy tekstissä/teksteissä
<i>avioliitto</i>	8	T14, T24, T28, T36 T61
<i>lahja</i>	3	T24
<i>naisen ja miehen yhteinen lahja ja tehtävä, johon sitoudutaan elämänmitaksi</i>	1	T24
<i>elämänmittainen sitoutuminen</i>	1	T24
<i>jatkuva, ehkä monien yllätysten kasvumatka</i>	1	T24
<i>perusinstituutio</i>	1	T28
<i>selkeä instituutio</i>	1	T24
<i>ehjä perhe</i>	1	T28
<i>risti</i>	1	T34

Taulukon 3 yleisin nimeäminen on *avioliitto*, joka esiintyy aineistossa 8 kertaa. Se saa kerran määritteen *elämänkuinen* ja kerran määritteen *kristillinen*. Ensiksi mainitussa korostuu avioliitonnormin mukainen ajatus, että avioliitto solmitaan eliniäksi, eikä eroaminen ole Jumalan tahdon mukaista. Avioliiton määrittely *kristilliseksi* puolestaan korostaa kysymyksessä olevan uskon pohjaava käsitys avioliitosta. Avioliittoa nimetään *lahjaksi* kolme kertaa, muut nimeämiset ovat yksittäisiä. Nimeämisessä *lahjaksi* avioliitto hahmottuu lahjaksi Jumalalta, joka osoittaa kullekin tarkoittamansa aviopuolison. Esimerkin (30) nimeämisessä *naisen ja miehen yhteinen lahja ja tehtävä, johon sitoudutaan elämänmitaksi* korostuu sekä ajatus avioliitosta Jumalan lahjana että elinikäisyys. Elinikäisyys korostuu myös nimeämisessä *elämänmittainen sitoutuminen*.

Avioliittoa nimetään *instituutioksi* yhteyksissä, joissa käsitellään avioliiton yhteiskunnallista ulottuvuutta. Aineistossa ilmaistiin jonkin verran huolta vanhoillislestadiolaisen avioliitonnormin vastaisista kehityskuluista yhteiskunnassa, lähinnä avioerojen kasvavasta määrästä ja hyväksyttävyydestä sekä samaa sukupuolta olevien henkilöiden avioliittojen hyväksymisestä. Myös *ehjä perhe* nimeäminen liittyy yhteiskunnalliseen keskusteluun. Koska avioeroa pidetään Jumalan tahdon vastaisena, avioliitonnormin mukaisessa avioliitossa eläminen pitää perheen ehjänä, mikä nähdään parhaana kasvualustana lapsille. Yksittäinen avioliiton nimeäminen *ristiksi* liittyy avioliitonnormiin sisältyvään

elinikäisyyden odotukseen. Tekstissä T34 vanhoillislestadiolainen vaimo kertoo jatkuvasti kiistelevänsä aviomiehensä kanssa. Koska avioliitosta lähteminen ei ole mahdollista, vaimo pitää avioliittonormin määrittämää avioliittoaan *ristinä*, Jumalan lähettämänä koettelemuksena (KS 2018 s. v. *risti*.).

Avioliiton lisäksi tulkitsen neljän nimeämisen nimeävän avioliittonormia itseään.

- (32) *Vasta oman avioliittoni arjen alettua ja ensimmäisten kriiseilyjen jälkeen olen **joutunut pohtimaan** näitä asioita enemmän ja ratkaisemaan oman asennoitumisen ja todellisen tahtotilani avioliiton ja rakastamisen suhteen.* (T14)
- (33) *Sinänsä kirkkaan kaunis, **raamatullinen parisuhdekäsitys** aiheuttaa toisinaan ei-mukavia lieveilmiöitä sen varaan rakentavien keskuudessa.* (T24)
- (34) *Joku hätkähtää **avioliittokäsitystäni**: tuohan suojelee elämää.* (T62)
- (35) *Tuo oivallus [avioliiton vapaaehtoisuudesta] oli minulle tärkeä, etten uhriutunut ajattelemaan elämäni siten, että sitä määrittävät jotkut **kirjoittamattomat säännöt tai toiset ihmiset**, vaan että minä valitsen miten elän.* (T14)

Esimerkissä (32) avioliittonormia nimetään *omaksi asennoitumiseksi ja todelliseksi tahtotilaksi avioliiton ja rakastamisen suhteen*. Nimeämisessä avioliittonormi, joka sisältää odotuksen avioliiton elinikäisyydestä, merkityksellistyy yksilön omana asenteena yhteisön odottaman, raamatuntulkintaan perustuvan käyttäytymismallin sijasta. Modaaliverbi *joutua* ilmaisee välttämättömyyttä ratkaista oma suhtautuminen avioliittoon. Tulkitsen ilmaistun välttämättömyyden dynaamiseksi, koska välttämättömyydelle ei hahmotu normilähdettä, vaan se tulkittavissa olosuhteista, avioliiton arjesta ja ensimmäisistä kriiseistä, johtuvaksi. Avioliittonormi nimetään *käsitykseksi* parisuhteesta tai avioliitosta, yksilön sisäiseksi ajattelutavaksi, myös esimerkeissä (33) ja (34). Esimerkissä (33) *parisuhdekäsitys* tosin määritellään *raamatulliseksi*, mikä viittaa uskonnollisen ajattelun vaikutukseen yksilön parisuhdekäsityksessä. Esimerkissä (35) tulkitsen *kirjoittamattomat säännöt tai toiset ihmiset* -nimeämisen viittaavan avioliittonormiin, koska yhteisön normit, yhteisössä odotetut tavat toimia, on mahdollista kokea kirjoittamattomina sääntöinä tai toisten ihmisten määrittelyinä siitä, miten yksilön tulisi elämänsä elää. Nimeäminen ei ole kielto- tai kieltäminen eikä siinä siis kielletä, etteikö avioliittonormi voisi olla kirjoittamaton sääntö tai toisten ihmisten vaikutusta yksilön elämään. Kirjoittaja kielteinen suhtautuminen tämän nimeämisen sisältämään käsitykseen avioliittonormista tulee kuitenkin ilmi siinä, että käsityksen omaksumista pidetään *uhriutumisenä*.

Avioliittoon ja avioliittonormiin kohdistuvaa modaalista aineista esiintyy aineistossa 10 kertaa, joista neljä ovat lajiltaan episteemisiä ja neljä deonttisia. Yhden esiintymän tulkitsen praktista välttämättömyyttä ilmaisevaksi. Yksittäinen dynaamisen modaalisuuden esiintymä on esitelty esimerkissä (32). Episteemisen modaalisuuden esiintymistä yksi on esitelty esimerkissä (28), muut esimerkeissä (36)–(38).

(36) *Ja toisaalta **uskoin**, että avioliitossa on pakko pysyä, että siinä nyt vain ollaan, vaikka mikä olisi.* (T14)

Esimerkissä (36) mentaalisen *uskoa*-verbin imperfektillä ilmaistaan kirjoittajan aiempaa arviota siitä, että avioliitossa on pakollista pysyä. Tulkitsen sanaliiton *on pakko* ilmaisevan tässä episteemistä välttämättömyyttä, koska pakko ei hahmotu fyysiseksi, vaan kirjoittajan arvioksi pakosta. Aiempi käsitys pakollisuudesta hahmottuu paikkansapitämättömäksi, kun tekstissä kerrotaan kirjoittajan myöhemmin oivaltaneen solmineensa ja elävänsä avioliitossa vapaaehtoisesti.

(37) *Se [avioliitto] on jatkuva, **ehkä** monien yllätysten kasvumatka, jolle lähtiessään **voi joutua luopumaan** jostakin muusta arvokkaasta.* (T14)

(38) *Eräs pitkän linjan uskollinen aviovaimo pohti kerran, että **toki** maailmasta **voisi löytyä** toisiakin, joihin rakastua. Kuitenkin oma rakas avio puoliso on hänelle tarkoitettu, ei kukaan muu, ja **tuntuu mahdottomalta ajatella**, että olisi toisin.* (T24)

Esimerkeissä (37) ja (38) modaalisella aineksella ilmaistaan episteemisiä arvioita mahdollisuudesta. Molemmissa esiintyy modaaliverbi *voida* sekä episteemistä arviota todennäköisyydestä ilmaisevat partikkelit. Esimerkissä (37) *ehkä*-partikkeli esittää mahdolliseksi, että avioliittonormin mukaiseen avioliittoon sisältyy yllätyksiä. Ilmaus *voi joutua luopumaan* sisältää useita modaalisia aineksia. Tällainen useampien modaalisten ilmaisekeinojen käyttäminen samassa lauseessa on modaalisuudelle tyypillistä. Näiden erilaisten ilmausten vaikutusta samansuuntaisesti kutsutaan modaaliharmoniaksi. Jos ilmaukset vaikuttavat erisuuntaisesti, lause on modaalisesti epäharmoninen ja ilmausten keskinäiseen tulkintaan vaikuttaa merkitysten välinen hierarkia, jota kutsutaan vaikutusalaksi. (VISK 2008 § 1560.) Tulkitsen esimerkissä modaaliverbillä *voida* ilmaistavan episteemistä mahdollisuutta ja verbillä *joutua* välttämättömyyttä, joka voidaan tulkita sekä dynaamisena että deonttisena. Koska *voida* ja *joutua* ovat erilaisia modaaliverbejä, lause on modaalisesti epäharmoninen. Niiden tulkinnassa on siis huomioitava, että episteemisen modaalisuuden vaikutusala on yleensä deonttista tai dynaamista laajempi (VISK

2008 § 1560). *Joutua*-verbin ilmaisema välttämättömyys on siis episteemistä mahdollisuutta ilmaisevan *voida*-verbin vaikutusalassa.

Esimerkin (38) partikkeli *toki* puolestaan ilmaisee varmaksi *voida*-verbin ilmaiseman episteeminen mahdollisuuden, että avioliiton ulkopuoliseenkin olisi mahdollista rakastua. Modaaliverbin konditionaalimuoto ilmaisee, että kyseessä on kuviteltu asiantila (VISK 2008 § 1592). Tulkitsen esimerkissä (38) ilmaistun mahdollisuuden episteemiseksi, koska se hahmottuu nimenomaan esittäjänsä, pitkän linjan aviovaimon, pohdinnaksi. Modaalisella partikkelilla ilmaistaan varmaksi, että avioliiton ulkopuoleltakin olisi mahdollista löytää ihminen, johon rakastua. Esimerkissä hahmottuu mahdolliseksi kokea ristiriitaa avioliittonormin elinikäisen yksiavioisuuden vaatimuksen ja omien tunnekokemusten välillä. Vaikka avioliiton ulkopuoliseen rakastuminen hahmottuu mahdolliseksi asiantilaksi, esimerkin (38) jälkimmäisessä virkkeessä ilmaistaan episteemistä modaalisuutta edustavalla *tuntua*-verbillä mahdottomuutta ajatella, että eläisi jonkun muun kuin Jumalan tarkoittaman aviopuolison kanssa. Avioliittonormin vastaiseen toimintaan houkutteleva rakastuminen ulkopuoliseen hahmottuu tekstissä sinänsä mahdolliseksi, mutta avioliittonormin vastaista elämää on mahdotonta kuvitella. Huomionarvoista on, että mahdottomuus hylätä avioliittonormin mukainen elämä hahmottuu tässä tunnekokemukseksi, ei esimerkiksi kiellosta johtuvaksi mahdottomuudeksi.

Avioliittoon ja avioliittonormiin kohdistuvista modaalisen aineksen esiintymistä neljä ovat lajiltaan deonttisia. Esiintymistä kaksi on esitelty esimerkeissä (13) ja (27).

(39) *Myytti vapauden ehdottomasta oikeutuksesta pitäisi romuttaa ja nostaa keskiöön velvollisuus vanhemmuuteen.* (T28)

Esimerkissä (39) konditionaalimuotoinen välttämättömyyttä ilmaiseva modaaliverbi *pitää* ilmaisee välttämättömyyttä nostaa avioliiton keskiöön yhteiskunnassa yleisesti velvollisuus vanhemmuuteen ehdottoman vapauden sijasta. Tulkitsen velvollisuudella vanhemmuuteen viitattavan tekstissä nimenomaan avioliiton elinikäisyyteen eli siihen, että tarjotaan lapsille ehjä ydinperhe, jossa molemmat vanhemmat ovat läsnä. Tulkitsen *pitää*-verbin konditionaalimuodon ilmaisevan tässä deonttista välttämättömyyttä, velvollisuutta tarkastella avioliittoa ensisijaisesti vanhemmuutena eikä avioliiton solmineiden parisuhteenä. Tässä deonttisessa modaalisuudessa on mielenkiintoista, ettei velvollisuus

hahmotu velvollisuudeksi uskonnolliselle auktoriteetille, vaan velvollisuudeksi toimia tietyllä tavalla lasten, parhaaksi.

(40) ”Ja minkä Jumala on yhdistänyt, sitä **älkөөn** ihminen **erottako**.”
(Matt. 19:3–5.) (T17)

Esimerkissä (40) avioliittoon kohdistuvalla imperatiivilla ilmaistaan velvoittava kielto, joka vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä tulkitaan avioeron kielloksi. Tekstissä T17 Jeesuksen katsotaan tässä raamatunkohdassa tyrmäävän avioeron mahdollisuuden. Koska imperatiivin asettama velvoite on lähtöisin käskyn esittäjästä, raamattusitaattien imperatiiveissa ilmaistujen velvoitteiden lähteeksi hahmottuu uskonnollinen auktoriteetti.

Avioliittoon kohdistuu kerran välttämättömyyttä ilmaisevaa modaalista ainesta, jonka tulkitsen lajiltaan praktiseksi välttämättömyydeksi.

(41) *Avioliiton täytyy pohjautua* valtavaan luottamukseen, sekä Luojaan että omaan tulevaan puolisoon. Muuten elämänmittainen sitoutuminen olisi täysin järjenvastaista ja mahdoton yritys. (T24)

Esimerkissä (41) *täytyä*-verbillä ilmaistaan välttämättömäksi pohjata avioliitto luottamukseen Jumalaan ja tulevaan puolisoon. Tulkitsen *täytyä*-verbillä ilmaistun välttämättömyyden praktiseksi välttämättömyydeksi, koska luottamus hahmottuu välttämättömäksi, jotta voitaisiin toimia avioliittonormin mukaisesti ja elää elinikäisessä avioliitossa.

Pidättäytymisnormia nimetään aineistossa kerran ja sen mukaista toimintaa kolme kertaa. Pidättäytymisnormin nimeämiseksi hahmottuu *Jumalan sana* tekstissä T17, jossa *Jumalan sanan* todetaan tyrmäävän homoseksuaalisuuden toteuttamisen. Tekstissä on myös lainattu raamatunkohtaa, johon käsitys perustuu. Pidättäytymisnormin mukaista toimintaa nimetään kerran *pidättäytymiseksi esiaviollisista suhteista* ja kaksi kertaa *seksuaalisuuden toteutumattomuudeksi*.

(42) Hänelle [homoseksuaalille] *seksuaalisuuden toteutumattomuus voi olla kipeä asia. Niin kuin hänellekin, joka ei ole löytänyt aviopuolisoa.* (T61)

(43) *Ajassamme, jossa eroottiset mainoskuvat, musiikkivideot ja elokuvat jatkuvasti tarjoavat virikkeitä ihmisen seksuaalisuudelle, ajatus **elämästä ilman seksuaalisuuden toteuttamista** on mahdottoman kuu-loista.* (T17)

Esimerkissä (42) pidättäytymisnormin mukaista toimintaa nimetään *seksuaalisuuden toteutumattomuudeksi*. Pidättäytymisnormi hahmottuu niin homoseksuaaleja kuin naimattomiakin koskevaksi. Modaaliverbillä *voida* ilmaistaan mahdollisuutta siihen, että normin mukainen toiminta koetaan *kipeäksi asiaksi*. Ilmaistu mahdollisuus on tulkittavissa niin dynaamiseksi, olosuhteista johtuvaksi, kuin episteemiseksikin. Modaalisessa aineksessa pidättäytymisnormi siis merkityksellistyy mahdollisena koettelemuksena. Tällaista merkityksellistämistä käsitellen tarkemmin alaluvussa 4.2.4. Esimerkissä (43) pidättäytymisnormin mukaista toimintaa nimetään *elämäksi ilman seksuaalisuuden toteuttamista*. Pidättäytymisnormi siis tarkoittaa avioliitonnormin ajatusta siitä, että seksuaaliset suhteet kuuluvat vain avioliittoon, joka vanhoillislestadiolaisen avioliittokäsityksen mukaan on mahdollinen vain heteroseksuaaleille pareille. Pidättäytymisnormin mukaisen toiminnan nimeäminen *seksuaalisuuden toteutumattomuudeksi* ja *elämäksi ilman seksuaalisuuden toteuttamista* merkityksellistää pidättäytymisen passiiviseksi tapahtumaksi sen sijaan, että seksuaalisuus esimerkiksi *jätettäisiin toteuttamatta* tai seksuaalisista suhteista *pidättydyttäisiin* avioliiton ulkopuolella. Seksuaalisuus merkityksellistyy ennen kaikkea toiminnallisena osana ihmistä, jota voi toteuttaa tai olla toteuttamatta.

Pidättäytymisnormiin kohdistuu modaalista ainesta 7 kertaa. Kolme esiintymää on lajiltaan deonttisia ja kaksi episteemisiä. Esimerkin (42) modaalinen aines on mahdollista tulkita sekä dynaamiseksi että episteemiseksi ja esimerkissä (47) esiintyy sekä episteemistä että deonttista modaalista ainesta. Deonttisen modaalisuuden esiintymistä yksi on esitelty esimerkissä (27), jossa modaalisella aineksella ilmaistaan luvattomuudesta johtuvaa mahdottomuutta muuttaa avioliitto-, pidättäytymis- ja ehkäisemättömyysnormia. Kaksi muuta deonttista modaalisuutta edustavaa tapausta esiintyy teksteissä T17 ja T61.

(44) *Jos ihmisellä on taipumus tuntea romanttista ja seksuaalista vetoa samaa sukupuolta kohtaan, hän saa uskoa olevansa ihmisenä yhtä arvokas Jumalan luoma kuin muutkin ihmiset.* (T17)

(45) *Tämä [seksuaalisuuden toteutumattomuuden aiheuttama] kipu tulee ottaa vakavasti.* (T61)

Esimerkissä (44) ilmaistaan mahdollisuutta kokea itsensä aivan yhtä arvokkaaksi kuin muutkin, vaikka olisi homoseksuaalisia tunteita. Tulkitsen *saada*-verbin ilmaisevan tässä deonttista mahdollisuutta eli arvokkuuden kokemus on mahdollista siksi, että se on luvalista. Lupaa homoseksuaalisille suhteille ei kuitenkaan tekstissä anneta. Luvani-lauseessa hahmottuu ajatus, että homoseksuaaliset tunteet eivät ole syntiä, mutta niiden

mukaan toimiminen eli homoseksuaalisessa suhteessa eläminen, on. Esimerkissä (45) ilmaistaan välttämättömyyttä ottaa pidättäytymisnormin mukaisen toiminnan aiheuttama kipu vakavasti. Tulkitsen *tulla*-verbin ilmaiseman välttämättömyyden deonttiseksi, sillä dynaaminen tulkinta edellyttäisi välttämättömyyden olevan olosuhteista aiheutuvaa fyysistä pakkoa. Esimerkissä välttämättömyys hahmottuu nimenomaan velvollisuudeksi, jonka normilähteeksi hahmotan kristillisen lähimmäisenrakkauden. Yhteisön velvollisuus on ottaa vakavasti jonkun yhteisön jäsenen kipu, joka johtuu pyrkimyksestä elää Jumalan tahdon mukaisesti. Kivun vakavasti ottamisena pidetään tekstissä ainakin sitä, että homoseksuaalisuus tai naimattomuus eivät ole leikin asia eli niiden tähden ei saa tehdä pilaa ihmisistä. Tällä luultavasti halutaan korostaa, että norminmukainen toiminta voi olla raskasta ja aiheuttaa uskonkriisin. Tällaisessa tilanteessa yhteisön velvollisuus on tukea yksilöä normin mukaisessa elämässä.

Pidättäytymisnormiin kohdistuvista episteemisen modaalisuuden esiintymistä yksi on esitelty esimerkissä (28). Lisäksi esimerkissä (42) esitelty modaalinen aines on mahdollista tulkita lajiltaan dynaamiseksi tai episteemiseksi. Kaksi muuta episteemistä modaalisuutta edustavaa tapausta esittelen esimerkeissä (46) ja (47).

(46) *Sen sijaan väliä on sillä, että homoseksuaalisia tunteita **voi olla** myös sellaisella, joka **haluaa elää** kuten kristitylle sopii.* (T61)

Esimerkissä (46) ilmaistaan mahdollisuutta tuntea homoseksuaalisia tunteita, vaikka olisi vanhoillislestadiolainen. Tulkitsen *voida*-verbin ilmaiseman mahdollisuuden tässä episteemisenä, puhujan arvioksi mahdollisuudesta. Esimerkin *haluta*-verbi ilmaisee episteemistä arviota normien mukaisen elämän toivottavuudesta yksilölle. Haluamisverbeillä ilmaista via toivottavuutta käsittelen tarkemmin alaluvussa 4.2.1. Esimerkin (46) modaalisessa aineksessa hahmottuu mahdolliseksi kokea norminvastaiseen toimintaan houkuttelevia tunteita, vaikka samaan aikaan haluaa toimia normien mukaisesti.

(47) *Vaikka yksilökeskeisen kulttuurimme näkökulmasta **saattaa vaikuttaa julmalta, ettei** yksilö **voi** seurata kaikkia tunteitaan ja viettejään, yhteisöllisemmästä näkökulmasta katsoen asia **voi näyttäytyä** toisenlaisena.* (T17)

Esimerkissä (47) ilmaistaan mahdollisuutta kokea pidättäytymisnormi julmana yhteisön ulkopuolelta, *yksilökeskeisen kulttuurin näkökulmasta*. Modaalisella aineksella ilmaistaan myös mahdolliseksi nähdä pidättäytymisnormi toisella tavalla yhteisön sisältä,

yhteisöllisemmästä näkökulmasta. Tulkitsen *saattaa*-verbin ilmaisevan tässä esimerkissä episteemistä mahdollisuutta, sillä mahdollisuus hahmottuu kirjoittajan päätelmäksi siitä, miten normeja hahmotetaan yhteisön ulkopuolelta. Tulkitsen myös myöntömuotoisen *voida*-verbin ilmaisevan episteemistä mahdollisuutta, kirjoittaja arviota siitä, että yhteisön sisältä käsin pidättäytymisnormi näyttää toisenlaiselta. Episteemisellä modaalisella aineksella normeista esitetään mahdolliseksi siis kaksi tulkintaa, yhteisön sisäinen ja ulkoinen. Esimerkkiin (47) sisältyy myös pidättäytymisnormin mukaiseen toimintaan kohdistuvaa deonttista modaalisuutta, jossa kieltomuotoisella *voida*-verbillä ilmaistaan normien mukaiseen toimintaan sisältyvää mahdottomuutta toimia kaikkien viettiensä ja tunteidensa mukaisesta. Tulkitsen sen ilmaiseman mahdottomuuden tässä yhteydessä deonttiseksi, mahdottomaksi siksi, että se on kiellettyä. Kiellon lähteeksi hahmottuu Jumalan tahto, koska seksuaalisuutta rajoittavien normien mukainen toiminta merkityksellistyy Jumalan tahdon mukaiseksi toiminnaksi.

Ehkäisemättömyysnormia nimetään aineistossa 30 kertaa ja sen mukaista toimintaa 7 kertaa. Näiden lisäksi ehkäisemättömyysnormia nimetään kolmesti kieltomuodon yhteydessä. Ehkäisemättömyysnormin nimeämiset on koostettu taulukkoihin 4 ja 5. Ehkäisemättömyysnormista käydyn runsaan julkisen keskustelun vuoksi aineistossa esiintyy jonkin verran yhteisön ulkopuolella käytetyiksi hahmotuvia ehkäisemättömyysnormin nimeämisistä, joita kirjoittajat kommentoivat. Siksi olen jaotellut nimeämiset taulukkoihin sen mukaan, hahmotuvatko ne yhteisön sisäisiksi vai yhteisön ulkopuolella käytetyiksi nimeämisiksi. Ehkäisemättömyysnormin mukaiseen toimintaan kohdistuvat sekä kieltomuotoiset nimeämiset käsittelen erikseen taulukoiden käsittelyn jälkeen.

Taulukossa 4 on esitelty 18 ehkäisemättömyysnormin nimeämistä, jotka hahmotuvat yhteisön sisäisiksi. Yleisimmin ehkäisemättömyysnormia nimetään *luottamukseksi* tai *suh- tautumiseksi*. Ehkäisemättömyysnormia nimetään *luottamukseksi* kolme kertaa: *luottamus, että sallitaan kaikkien lasten tulla, luottamus Jumalaan elämän ja kuoleman Her- rana sekä luja luottamus, että Jumala on kaiken luoja ja johtaa elämäämme*. Vaikka *luot- tamus* nimeäminen saa hieman erilaisia määreitä eri esiintymissä, ydinajatuksena hah- mottuu se, että ehkäisemättömyysnormi on luottamusta Jumalan johdatukseen ihmisen elämässä. Jumala antaa ihmiselle sellaisen lapsimäärän, jonka hän on tälle tarkoittanut, eikä ihmisen ole tarvetta puuttua asiaan. Samanlainen ajatus hahmottuu esimerkissä (74),

jossa ehkäisemättömyysnormin mukainen toiminta hahmottuu Jumalan suunnitelman osana olemiseksi.

TAULUKKO 4. Ehkäisemättömyysnormin yhteisön sisäiset nimeämiset.

nimeäminen	esiintymien lukumäärä	esiintyy tekstissä/teksteissä
<i>luottamus</i>	3	T32, T38, T48
<i>suhtautuminen</i>	3	T50, T64
<i>Jumalan sana</i>	2	T50, T67
<i>minun ja minua rakastavan Jumalan välinen asia</i>	1	T64
<i>Raamatun sanaan sidottu omatunto</i>	1	T50
<i>ratkaisu</i>	1	T50
<i>uskonnollinen vakaumus</i>	1	T50
<i>uskonnollisesta vakaumuksesta seuraava valinta</i>	1	T68
<i>uskosta nouseva näköala elämän pyhyydestä ja Jumalasta elämän antajana</i>	1	T67
<i>se, mitä pidän oikeana</i>	1	T63
<i>lestadiolaisten opetus perhesuunnittelusta</i>	1	T50
<i>opetus</i>	1	T50
<i>yhteinen sävel</i>	1	T64

Taulukosta 4 on nähtävissä, että ehkäisemättömyysnormia nimetään kolme kertaa myös suhtautumiseksi: *suhtautuminen lasten saamiseen*, *suhtautuminen elämään* ja *uskosta nousevaan käsitykseen elämän pyhyydestä* sekä *kielteinen suhtautuminen perhesuunnitteluun*. Kuten *luottamus*-nimeämisissä, myös nimeämiset *suhtautumiseksi* saavat erilaisia määreitä. Niitä yhdistää kuitenkin se, että ehkäisemättömyysnormi merkityksellistyy yksilön tavaksi suhtautua johonkin, tässä tapauksessa ehkäisemättömyyteen, tietyllä tavalla. Vaikka nimeämisten kontekstissa tulee selkeästi ilmi, että kysymyksessä on uskonnollisten näkemysten vaikutuksesta omaksuttu suhtautuminen, korostuu nimeämisissä se, että yksilö muodostaa normin mukaisen suhtautumistavan ehkäisyyden uskon vaikutuksesta, mutta itsenäisesti. Tulkitsemme samanlaisen ajatuksen sisältyvän nimeämisiin *Raamatun sanaan sidottu omatunto*, *ratkaisu*, *uskonnollinen vakaumus*, *uskonnollisesta vakaumuksesta seuraava valinta* sekä *uskosta nouseva näköala elämän pyhyydestä ja Jumalasta*

elämän antajana. Myös ehkäisemättömyysnormin nimeämisessä *se, mitä pidän oikeana* korostuu näkemys siitä, että käsitys siitä, että ehkäiseminen on Jumalan tahdon vastaista, on yksilön henkilökohtainen näkemys.

Kuten taulukosta 4 käy ilmi, ehkäisemättömyysnormia nimetään aineistossa *Jumalan sanaksi* kahdesti. Nimeämisen myötä ehkäisemättömyysnormi merkityksellistyy Jumalan ilmoittamaksi tahdoksi, jota Jumalaan uskovalla on velvollisuus noudattaa. Samanlaiseksi ydinajatuksen tulkitsen sisältyvän nimeämiseen *minun ja minua rakastavan Jumalan välinen asia*, jossa ehkäisemättömyys merkityksellistyy Jumalan ja hänen yksittäisen palvelijansa välillä ratkaistavaksi kysymykseksi. Katson nimeämisten *lestadiolaisten opetuksiksi perhesuunnittelusta, opetuksiksi sekä yhteiseksi säveleksi* merkityksellistävän normia hyvin samankaltaisesti kuin *Jumalan sana* -nimeämisissä, koska vanhoillislestadiolaisen opetus on vanhoillislestadiolaisten tulkinta siitä, mikä on Jumalan tahto.

Tulkitsen tekstissä T4 esiintyvän kielikuvan *yhteinen sävel* ehkäisemättömyysnormin nimeämiseksi, jossa normi merkityksellistyy yhteisön yhteiseksi käsitykseksi.

(48) *Meillä on omat taivaslaulumme, omat sanamme, mutta yhteinen sävel.*
(T64)

Esimerkki (48) esiintyy tekstissä T64, jossa käsitellään ehkäisemättömyysnormista käytyä keskustelua mediassa. Kirjoittaja kuvaa toisen vanhoillislestadiolaisen äidin kanssa käymiään keskusteluita ehkäisemättömyysnormista ja suurperheen kanssa jaksamisesta. *Taivaslaululla* viitataan Pauliina Rauhalan Taivaslaulu-romaaniiin, joka käsittelee ehkäisemättömyysnormia, suurperheellisyttä ja jaksamista. Tulkitsen tässä *omilla taivaslauluilla* tarkoitettavan yhteisön jäsenten yksilöllisiä kokemuksia ehkäisemättömyysnormista ja siitä seuranneesta suurperheellisydestä. Kokemukset ovat yksilöllisiä, mutta *yhteisen sävelen* tulkitsen viittaavan ehkäisemättömyysnormiin, jaettuun käsitykseen siitä, että ehkäisemättömyys on oikein ja Jumalan tahdon mukaista.

Ehkäisemättömyysnormin mukaista toimintaa nimetään yhteisön sisältäpäin viisi kertaa. Kahdessa nimeämisessä normin mukaista toimintaa nimetään *lasten vastaanottamiseksi*. Näistä nimeämisistä toinen on esitelty esimerkissä (52).

(49) *Siksi, koska en halua selitellä elämäämme ja valintojamme ja pärjäämistämme tai ei-pärjäämistämme yhdeksän lapsemme kanssa.* (T16)

- (50) *Meillä on tällainen **Taivaan Isän perhesuunnittelu**, johon luotamme, ystäväni vastasi kyselyihini.* (T32)
- (51) ***Ehkä se on kamppailua, hyväksymistä ja onnea, jota eivät kaikki näe. Se on rauhaa.*** (T64)
- (52) *Hämmennyin ja jopa kauhistuin huomattessani myös uutisointia, jossa juuri **lasten vastaanottamista** käsittelevää kohtaa toimittaja oli kuvannut lausein, joita en ollut käyttänyt.* (T67)

Esimerkissä (49) ehkäisemättömyysnormin mukainen toiminta nimetään *elämäksi ja valinnoiksi*, joiden selittelemisen ulkopuolisille merkityksellistyy kieltomuotoisella *haluta-*verbillä epätoivottavaksi. Tekstissä haluttomuuden syyksi hahmottuu se, että kirjoittaja pelkää tulevansa tuomituksi ja kokee suurperheen kanssa selviytymisensä olevan erityisen tarkkailun alla, koska hän on vanhoillislestadiolainen. Etenkin ehkäisemättömyysnormia koskevissa teksteissä hahmottuu toistuvasti ajatus siitä, että ympäröivässä yhteiskunnassa normin mukaiseen toimintaan suhtaudutaan kielteisesti ja sitä on seliteltävä jatkuvasti ulkopuolisille. Esimerkissä (50) kirjoittaja kertoo, kuinka vanhoillislestadiolainen ystävä on kommentoinut suurta perhettään kirjoittajan ollessa vielä uskonyhteisön ulkopuolella. Ehkäisemättömyysnormin mukaista toimintaa nimetään *Taivaan Isän perhesuunnitteluksi*. Nimeämisen myötä ehkäisemättömyysnormi merkityksellistyy yhdeksi perhesuunnittelun muodoksi muiden joukossa, vaikka perhesuunnittelulla yleensä viitataan erityisesti syntyvyyden säännöstelyyn (KS 2018 s. v. *perhesuunnittelu*). Termin käytön voisi kuvitella tekevän ehkäisemättömyysnormista helpommin lähestyttävän yhteisön ulkopuoliselle.

Esimerkissä (51) ehkäisemättömyysnormin mukaista toimintaa nimetään *kamppailuksi, hyväksymiseksi ja onneksi, jota eivät kaikki näe sekä rauhaksi*. Ehkäisemättä eläminen hahmottuu mahdolliseksi kokea koettelemuksena (ks. myös alaluku 4.2.4), joka kuitenkin hyväksytään osaksi elämää sekä onnena, jota on mahdoton käsittää yhteisön ulkopuolelta. Esimerkin (51) ensimmäisen virkkeen alussa esiintyy episteemistä mahdollisuutta ilmaiseva partikkeli *ehkä*, jolla ilmaistaan, millaisia elementtejä ehkäisemättömyysnormin mukaiseen elämään kirjoittaja uskoo mahdollisesti sisältyvän. Jälkimmäisessä virkkeessä epävarmuuden tai mahdollisuuden ilmaisun puuttuu, joten ehkäisemättömyysnormi hahmottuu mahdollisesti monisisältöiseksi, mutta varmasti positiiviseksi asiaksi yksilön elämässä: *rauhaksi* eli sisäiseksi levollisuudeksi ja tasapainoksi.

Esimerkissä (52) kerrotaan kirjoittajan suviseuroissa pitämästä puheenvuorosta ja ehkäisemättömyysnormin mukaista toimintaa nimetään *lasten vastaanottamiseksi*. Ehkäisemättömyysnormin mukaista toimintaa nimetään *lasten vastaanottamiseksi* myös tekstissä T17. Näissä nimeämisissä hahmotan vanhoillislestadiolaisessa yhteisön ajatuksen lapsista Jumalan lahjoina. Ehkäisemättömyysnormin mukainen toiminta merkityksellistyy näiden lahjojen vastaanottamiseksi. Samankaltaista ajatusta hahmotan tekstissä T36, jossa lasten hankkimiseen viitataan nimeämisellä ”*lastenhankkiminen*”. Tulkitsen lainausmerkkien käytön *lasten hankkimisen* kaltaisen yleisen termin yhteydessä ilmaisevan kirjoittajan asennoituvan termiin jollain tapaa kriittisesti (ks. VISK 2008 § 1460).

Ehkäisemättömyysnormiin kohdistuu aineistossa 12 nimeämistä, jotka ovat peräisin yhteisön ulkopuolelta, esimerkiksi yhteisöön kuulumattomien ihmisten kommenteista (*hevosenleikki*) tai mediateksteistä (*ehkäisykielto* ja *lisääntymispakko*). Nämä nimeämiset olen koonnut taulukkoon 5.

TAULUKKO 5. Ehkäisemättömyysnormin yhteisön ulkopuoliset nimeämiset.

nimeäminen	esiintymien lukumäärä	esiintyy tekstissä/teksteissä
<i>ehkäisykielto</i>	4	T50
<i>lisääntymispakko</i>	3	T50
<i>kielto</i>	1	T50
<i>kiellot ja pakot</i>	1	T50
<i>hevosenleikki</i>	2	T63
<i>ehkäisemättömyyden normi</i>	1	T68

Suurin osa taulukon 5 nimeämisistä esiintyy ehkäisemättömyysnormista käytyä julkista keskustelua koskevassa tekstissä T50. Tekstissä kommentoidaan yhteisön ulkopuolisia nimeämisistä ja esitetään niille vastineita.

- (53) Toimittaja nimesi lestadiolaisuuden yhdeksi ongelmaksi **lisääntymispakon**. Tekstissä esiintyi myös sana **ehkäisykielto**. Nämä ovat varmaan keskenään läheisiä käsitteitä. (T50)
- (54) On oikeastaan absurdia puhua **ehkäisykiellosta**. (T50)
- (55) **Lisääntymispakko** on mielestäni alentava sana. (T50)
- (56) Jos **ehkäisykielto** tulee jostain, niin **Raamatun sanaan sidotusta omastatunnosta**. (T50)
- (57) Sanalla **kielto** luodaan kuvaa kontrollista. Minä **panisin tilalle sanan opetus**. (T50)

Esimerkissä (53) *lisääntymispakko* ja *ehkäisykielto* hahmottuvat mediatekstissä käynteiksi nimeämiksi, joissa ehkäisemättömyysnormi merkityksellistyy yhteisön jäseniinsä kohdistamaksi kielloksi ja pakoksi. Episteemistä modaalisuutta edustava partikkeli *varmaan* osoittaa, että kirjoittaja on päättellyt yhteisön ulkopuolisten ehkäisemättömyysnormien nimeämisen olevan lähikäsitteitä. Koska ulkopuolisten normien nimeämisen määrittelyyn liittyy epävarmuutta ilmaisevaa modaalista ainesta, ulkopuoliset nimeämiset merkityksellistyvät epätarkoiksi. Esimerkeissä (54) ja (55) kirjoittaja esittää *ehkäisykielto* ja *lisääntymispakko* nimeämisistä arvostelmat, jotka osoittavat kielteistä suhtautumista ehkäisemättömyysnormin nimeämiseen *kielloksi* tai *pakoksi*. Esimerkeissä (56) yhteisön ulkopuolinen *ehkäisykielto*-nimeäminen rinnastuu yhteisön sisäpuolella käytettyyn *Raamatun sanaan sidottu omatunto* -nimeämiseen. Esimerkissä korostuu, että yhteisön sisältä päin katsottuna yhteisön ulkopuolella ja sisäpuolella käytettävien nimeämisten taustalla on näkemysero. *Ehkäisykielto*-nimeämisessä ehkäisemättömyysnormi merkityksellistyy yhteisön yksilöön kohdistamana kieltona, *Raamatun sanaan sidottu omatunto* -nimeämisessä taas yksilön omaksi, Raamattuun perustuvaksi päätökseksi. Sekä *kielto* että *Raamatun sanaan sidottu omatunto* merkityksellistävät ehkäisemättömyysnormin velvoittavaksi, mutta veloitteen lähde on ulkopuolisessa nimeämisessä yhteisö ja sisäpuolisessa Jumalan sana. Käsittelen ilmiötä tarkemmin alaluvussa 4.2.5.

Ulkopuolisten ja sisäpuolisten nimeämisten vastakkainasettelu tulee esille myös esimerkiksi (57), jossa ulkopuolinen nimeäminen *kielto* määrittellään mielikuvaa kontrolloista luovaksi. Halu korvata ulkopuolinen nimeäminen yhteisön sisäisellä nimeämisellä *opetus* ilmaistaan *panna*-verbin konditionaalimuodolla. Konditionaali ilmaisee kuviteltua asiaintilaa, jossa ulkopuolinen, yhteisön kontrollia implikoiva nimeäminen korvattaisiin yhteisön omalla, Jumalan tahdon mukaisuutta korostavalla nimeämisellä. Vaihtoehtojen esittäminen ulkopuolisille nimeämisille osoittaa, että vanhoillislestadiolaiseen yhteisölähtöiseen normidiskurssiin sisältyy neuvottelua siitä, kenen nimeämisistä ehkäisemättömyysnormista tulisi käyttää. Tämä tukee alaluvussa 3.1. esittämäni olettamusta siitä, että yhteisölähtöinen normidiskurssi on vanhoillislestadiolaisen normidiskurssin aladiskurssia ja toisena aladiskurssina voitaisiin pitää medialähtöistä normidiskurssia.

Ehkäisemättömyysnormin yhteisön sisäisten ja ulkopuolisten nimeämisten vastakkainasettelua hahmottuu tekstin T50 lisäksi kerran tekstissä T68:

(58) *Tällöin ei voi puhua mistään ehkäisemättömyyden normista vaan uskonnollisesta vakaumuksesta seuranneesta valinnasta.* (T68)

Esimerkissä (58) *ehkäisemättömyyden normi* hahmottuu ulkopuoliseksi nimeämiseksi, jonka käyttäminen esitetään modaalisella aineksella mahdottomaksi. Tulkitsen modaali-verbillä *voida*-ilmaistun mahdottomuuden episteemisenä, kirjoittajan arviona siitä, että *ehkäisemättömyyden normista* on mahdoton puhua, koska nimeäminen ei vastaa todellisuutta. Esimerkissä siis esiintyy samanlaista neuvottelua nimeämisistä kuin esimerkeissä (56) ja (57). Tietoisuuteni tästä sisäisten ja ulkopuolisten normien välisestä vastakkainasettelusta johti valintaani käyttää tässä tutkielmassa termiä *normi* esimerkiksi termien sääntö tai kielto sijasta.

Ehkäisemättömyysnormin mukaista toimintaa nimetään aineistossa yhteensä 7 kertaa. Näistä nimeämisistä kaksi, *hevosenleikki* ja *virhe*, hahmottuvat yhteisön ulkopuoliseksi nimeämiseksi, ja niissä molemmissa esiintyy myös modaalista ainesta.

(59) *Tällainen järjestys saattaa näyttää hevosenleikiltä.* (T63)

(60) *Hän katsoi meitä ja sanoi: ”Älkää tehkö samaa virhettä kuin äitinne.” Tädin mielestä meidän perheemme oli liian iso.* (T64)

Esimerkki (59) on tekstistä T63, jossa *tällaiseksi järjestykseksi* hahmottuu se, että elää mieluummin ehkäisemättömyysnormin mukaisesti suurperheellisenä kuin yleisen normin mukaan harjoittaisi perhesuunnittelua ja tavoittelisi sillä elämänhallintaa. *Hevosenleikki* viittaa tuttavan kommenttiin siitä, että lestadiolaisten ehkäisemättömyysnormin mukainen elämä on *melkoista hevosenleikkiä*. Tulkitsen tuttavan olleen vanhoillislestadiolaisen yhteisön ulkopuolelta, koska hänen kerrotaan määritelleen kirjoittajan elämää nimenomaan lestadiolaisten elämäksi, ei uskovaisten, kuten lestadiolaiset kutsuvat itseään (ks. esim. T44). *Hevosenleikki* tarkoittaa rajua leikkiä (KS 2018 s.v. *hevosenleikki*.) ja kirjoittaja tulkitseekin tuttavan tarkoittaneen riskinottoa, vauhtia ja ehkä vaarallisia tilanteita. Tulkitsen esimerkissä *saattaa*-verbillä ilmaistun mahdollisuuden episteemiseksi, puhujan arvioksi siitä, että ehkäisemättömyysnormin mukainen toiminta voi näyttäytyä hallitsemattomana *hevosenleikkinä*. Hahmotan esimerkissä sanaleikin, jossa ehkäisemättömyysnormista seuraava suurperheellisyys on ulkopuoliselle mahdollista tulkita hallitsemattomaksi. Yhteisön jäsenelle se on kuitenkin piilotettua järjestystä, jossa omatunto eli uskosta kumpuava ehkäisemättömyysnormi priorisoidaan ulkoisesti hallittavan näköisen elämän yläpuolelle.

Esimerkissä (60) yhteisön ulkopuolinen nainen nimeää ehkäisemättömyysnormin mukaisen toiminnan *virheeksi* ja esittää vanhoillislestadiolaisille lapsille deonttista modaalisuutta edustavan käskyn olla toimimatta normin mukaisesti. Koska imperatiivin ilmaiseva velvoite tai lupa on aina lähtöisin tilanteesta, direktiivin esittäjästä (VISK 2008 § 1591), yhteisön ulkopuolinen nainen esittää käskyn omasta auktoriteetistaan käsin. Käsky ei siis ole velvoittava vanhoillislestadiolaiselle toisin kuin aineiston muuta imperatiivimuotoiset käskyt, joissa velvoitteen asettajaksi hahmottuu uskonnollinen auktoriteetti.

Taulukoissa 4 ja 5 esiteltyjen ehkäisemättömyysnormin nimeämisten lisäksi aineistossa esiintyy kolme ehkäisemättömyysnormin kieltoimuotoista nimeämistä.

- (61) *Ratkaisu [ehkäisemättömyydestä] lähtee siis uskonnollisesta vakaumuksesta, **eikä sitä tee kielloksi** edes se, että liikkeen johto opettaa samoin kuin tavallinen liikkeen jäsen elää.* (T50)
- (62) *Suhtautuminen elämään ja uskosta nousevaan käsitykseen elämän pyhyydestä **ei ole minun ja media välinen asia, ei minun ja SRK:n välinen asia, eikä minun ja toisten äitien välinen asia.*** (T64)
- (63) *Silti **ei ole olemassa** mitään sääntöä suurista perheistä.* (T68)

Esimerkissä (61) kieltoimuodolla korostetaan, ettei ehkäisemättömyysnormi ole tulkittavissa liikkeen johdon asettamaksi kielloksi. Ehkäisemättömyyden yleisyys hahmottuu yhteisön jäsenten henkilökohtaisesta, uskonkäsityksiin perustuvasta vakaumuksesta eikä yhteisön johdon käskyistä johtuvaksi. Samanlainen ajatus hahmottuu muissakin yhteisön sisäisissä nimeämisissä. Esimerkissä (62) ehkäisemättömyysnormin kielletään olevan uskonyhteisön jäsenen ja median, SRK:n tai toisten uskonyhteisön äitien välinen asia. Median osuuden kieltämisessä hahmottuu ajatus, ettei medialla ole oikeutta puuttua ehkäisemättömyysnormin mukaiseen toimintaan ja SRK:n tai toisten vanhoillislestadiolaisten äitien osuuden kieltämisellä korostetaan, ettei yhteisö painosta toimimaan tietyllä tavalla. Ehkäisemättömyysnormi hahmottuu siis asiaksi, jonka puitteissa kenelläkään ei ole valtaa yksilöön. Esimerkissä (63) kieltoimuodolla kielletään ehkäisemättömyyssäännön olemassaolo. Kieltoimuoto on mahdollista tulkita kirjaimellisesti siten, ettei ole olemassa sääntöä, jonka mukaan perheiden tulee olla suuria, mutta konteksti ohjaa tulkitsemaan *säännön suurista perheistä* nimenomaan ehkäisemättömyyssäännöksi.

Ehkäisemättömyysnormiin tai sen mukaiseen toimintaan kohdistuu modaalista ainesta 20 kertaa. Esiintymistä lajiltaan episteemisiä on 11, deonttisia neljä ja dynaamisia kolme.

Lisäksi yksi esiintymä on tulkittavissa praktista välttämättömyyttä ilmaisevaksi ja yhdessä esiintyy sekä dynaamista että deonttista modaalisuutta. Episteemisen modaalisuuden tapauksista seitsemän on esitelty esimerkeissä (28), (49) (50), (53), (57), (58) ja (59). Näiden lisäksi ehkäisemättömyysnormiin ja sen mukaiseen toimintaan kohdistuu episteemistä modaalista ainesta neljä kertaa, jotka on esitelty seuraavaksi.

- (64) ***Ehkäisykielto** tarkoittaa sitä, että joku on sanonut ehkäisyn olevan kiellettyä. **Lisääntymispakko** taas **tarkoittanee**, että perheellisten päämäärä on saavuttaa mahdollisimman suuri jälkeläisten joukko, maksoi mitä maksoi.* (T50)
- (65) *Ja jossain **saatetaan** kirjoittaa, että ovat ansaitsemassa taivaspaikkaa synnyttämällä maksimaalisen määrän lapsia. Miten kaukana nämä ajatusmaailmat ovat toisistaan.* (T64)
- (66) *Sitä, kuinka isoksi perheemme kasvaa, **en** edes **halunnut tietää**.* (T48)
- (67) *Itse **ajattelen** ja luotan siihen, että Jumala isolla kämmenellään kuljettaa hullunmyllyistä elämäämme kohti tarkoittamaansa suuntaa.* (T48)

Esimerkissä (64) potentiaalimuotoinen *tarkoittaa*-verbi ilmaisee kirjoittajan arviota siitä, mitä *lisääntymispakko*-nimeäminen tarkoittaa. Modaalinen aines ilmaisee kirjoittajan ulkopuolisiin nimeämisiin liittyvään epävarmuutta kuten esimerkissä (53). Epävarmuuden ilmaisut voivat merkityksellistää ulkopuoliset normien nimeämiset epätarkemmilta tai vähemmän osuvilta kuin yhteisön sisällä käytetyt nimeämiset. Esimerkissä (65) ilmaistaan mahdollisuutta sille, mitä yhteisön ulkopuolella ehkäisemättömyysnormista kirjoitetaan. Tulkitsen *saattaa*-verbin ilmaiseman mahdollisuuden episteemiseksi, kirjoittajan arvioksi siitä, mitä ulkopuoliset voivat kirjoittaa ehkäisemättömyysnormin mukaisesta toiminnasta. Episteemisellä *saattaa*-verbillä hahmotellaan siis mahdollisia yhteisön ulkopuolisia näkemyksiä kuten esimerkissä (59).

Esimerkkien (66) ja (67) episteeminen modaalinen aines osoittaa kirjoittajan henkilökoh- taista suhdetta ehkäisemättömyysnormiin. Esimerkissä (66) ilmaistaan avioliiton alku- ajan haluttomuutta tietää perheen lopullista kokoa. Tekstissä hahmotuu oletus siitä, että ehkäisemättömyysnormin mukaiseen toimintaan kohdistuvaan kritiikkiin liittyy jotenkin tämä siitä seuraava epätietoisuus lopullisesta perhekoosta. Esimerkissä kritiikkiin vasta- taan ilmaisemalla kieltoamuotoisella *haluta*-verbillä, ettei lopullisen perhekoon tietäminen ole yksilölle toivottavaa. Esimerkissä (67) *ajatella*-verbillä ilmaistaan kirjoittajan usko- van siihen, että Jumala johdattaa ehkäisemättömyysnormin mukaisessa elämässä halua- maansa suuntaan. Tulkitsen *ajatella*-verbin episteemistä modaalisuutta ilmaisevaksi mentaaliseksi verbiksi, joka se ilmaisee puhujan arviota esitetystä asiain- tilasta. *Ajatella*-

verbillä ilmaistussa modaalisessa aineksessa ehkäisemättömyysnormi hahmottuu yksilön omaksi käsitykseksi.

Ehkäisemättömyysnormiin ja sen mukaiseen toimintaan kohdistuvasta deonttisesta modaalisesta aineksesta yksi on esitelty esimerkissä (27). Toinen, yhteisön ulkopuolelta esitetty kielto toimia ehkäisemättömyysnormin mukaisesti, on esitelty esimerkissä (60). Kahdessa muussa esiintymässä ilmaistaan lupaa ja kieltoa.

(68) *Hän oli vastannut lyhyesti: "Olenhan minäkin **saanut syntyä**."* (T64)

(69) *Mielessäni vastasin: "Ei tule [uutta tulkintaa ehkäisemättömyysnormista], **Jumalan sana on muuttumaton**. Siihen **ei ole lupa** lisätä tai ottaa siitä mitään pois."* (T67)

Esimerkissä (68) lainataan kirjoittajan vanhoillislestadiolaiseen liikkeeseen kuulumattoman isän vastausta tiedusteluun siitä, miksi hänellä on 15 lasta. Isä perustelee vaimon vanhoillislestadiolaisuudesta seurannutta suurta lapsimäärää sillä, että hänkin on olemassa siksi, että on *saanut syntyä*. Tulkitsem *saada*-verbillä ilmaistavan tässä deonttista luvallisuudesta seuraavaa mahdollisuutta. Lasten syntyminen hahmottuu vanhempien antamaksi luvaksi lapsille syntyä. Kuten esimerkissä (60), tässäkin ehkäisemättömyysnormiin kohdistuva modaalinen aines on peräisin yhteisön ulkopuolelta. Esimerkissä (69) kieltomuotoisella sanaliitolla *olla lupa* ilmaistaan mahdottomuutta muuttaa ehkäisemättömyysnormia. Tekstissä ehkäisemättömyysnormi rinnastuu *Jumalan sanaksi*, jumalalliseksi velvoitteeksi olla ehkäisemättä. Koska sanaliitto *olla lupa* ilmaisee deonttista modalisuutta, Jumalan sanan muuttaminen hahmottuu mahdottomaksi siksi, että se on kiellettyä. Kiellon normilähteeksi hahmottuu Jumala.

Ehkäisemättömyysnormiin ja sen mukaiseen toimintaan kohdistuu dynaamista modalisuutta kolmesti:

(70) *Että minulla on niin paljon lapsia, **etten** omaan ajatteluun enää **kykenekään**.* (T48)

(71) *Kun ihana esikoisemme syntyi noin kaksikymmentä vuotta sitten, **osasin ajatella**, että perheemme **ehkä** kasvaa.* (T48)

(72) ***Ei** tällaiseen elämään **mahdu alistamista** – ei henkistä, fyysistä eikä hengellistikään.* (T48)

Kaikki esimerkit ovat tekstistä T48, jossa käsitellään ehkäisemättömyysnormiin ja siitä seuraavaan suurperheellisyyteen kohdistuvaa kritiikkiä. Tekstissä kerrotaan törmätyn

ajatteluun, että vanhoillislestadiolaiset ehkäisemättömyysnormin mukaan elävät naiset ovat tyhmiä, aivopestyjä tai alistettuja. Tällaista ajattelua kuvataan esimerkissä (70), jossa kieltomuotoisella *kyetä*-verbillä ilmaistaan ehkäisemättömyysnormin mukaisesti elävän naisen suuresta lapsimäärästä johtuvaa kyvyttömyyttä itsenäiseen ajatteluun. Esimerkissä (71) *osata*-verbillä ilmaistaan vanhoillislestadiolaisen naisen kykyä hahmottaa toimintansa seurauksia: ehkäisemättömyysnormin mukaisesti elämällä perheen on mahdollista kasvaa suureksikin. Kirjoittajan arvioimaa perheen kasvamisen mahdollisuutta ilmaistaan episteemisellä modaalipartikkelilla *ehkä*. Hahmotan suurperheen merkityksellistämisen ehkäisemättömyysnormin mahdolliseksi, muttei välttämättömäksi, seuraukseksi viittaavan ajatukseen lapsista Jumalan lahjoina. Tulkintaani tukee se, että perheen kasvamista kuvataan myöhemmin tekstissä ilmaisulla *jos annetaan lapsia*. Esimerkissä (71) modaalisella aineksella ilmaistu vanhoillislestadiolaisen naisen kyvykkyys toimii humoristisena vastalauseena käsityksille, joissa vanhoillislestadiolaiset naiset nähdään tahdottomina, ajattelultaan kyvyttöminä tai alistettuina. Vastalauseena näille mielikuville toimii myös esimerkin (72) modaalinen aines, jossa kieltomuotoisella dynaamisella *mahtua*-verbillä ilmaistaan mahdottomuutta siihen, että ehkäisemättömyysnormin mukaiseen elämään voisi sisällyttää alistamista.

Ehkäisemättömyysnormiin ja sen mukaiseen toimintaan kohdistuvasta modaalisesta aineksesta yksi on tulkittavissa praktista välttämättömyyttä ilmaisevaksi ja yhdessä esiintyy sekä dynaamista että deonttista modaalista ainesta.

(73) *Perhesuunnittelua ei pidä arkipäiväistää tapa- tai kulttuurikysymykseksi, josta vain sattumalta ajatellaan tässä yhteisössä näin.* (T68)

(74) *Onneksi meidän ei tarvitse itse ohjata elämäämme, vaan saamme olla osa Jumalan suunnitelmaa.* (T70)

Esimerkissä (73) ilmaistaan välttämättömäksi olla arkipäiväistämättä perhesuunnittelua, jonka olennainen osa ehkäisy on (ks. KS s. v. *perhesuunnittelu*.), tapa- tai kulttuurikysymykseksi. Esimerkissä praktista välttämättömyyttä ilmaisevalla tekemättä jättämisen käskyllä *ei pidä* ilmaistaan välttämättömäksi olla arkipäiväistämättä ehkäisyä tapa- ja kulttuurikysymykseksi, koska ehkäisyä ei yhteisössä pidetä pelkkänä tapakulttuurina, vaan uskonnollisena kysymyksenä. Esimerkissä (74) esiintyy kahdenlaista modaalista ainesta. Kieltomuotoisella *tarvita*-verbillä ilmaistaan välttämättömyyden puutetta ja *saada*-verbillä mahdollisuutta olla osa Jumalan suunnitelmaa. Kieltomuotoinen *tarvita*-verbi ilmaisee välttämättömyyden puutetta, jonka aiheuttajaksi hahmottuu esimerkissä mahdollisuus

olla osa Jumalan suunnitelmaa. Koska välttämättömyyden puute vaikuttaa siis aiheutuvan olosuhteista, tulkitseen tässä ilmaistavan dynaamista välttämättömyyden puutetta. Oman elämän ohjailu lapsimäärää rajoittamalla hahmottuu tarpeettomaksi, koska Jumala on ottanut yksilön osaksi suunnitelmiaan eli määrää lapsiluvun tämän puolesta. Tulkitseen *saada*-verbillä ilmaistavan esimerkissä deonttista, Jumalan luvasta seuraavaa mahdollisuutta.

Avioliitto-, ehkäisemättömyys- ja pidättäytymisnormi merkityksellistyvät nimeämisissä uskon aiheuttamaksi sisäiseksi haluiksi ja Jumalan tahdon velvoittamiksi ajattelu- ja toimintamalleiksi. Modaalisella aineksella ilmaistaan mahdolliseksi haluta toimia normien vastaisesti, mikä saa ne hahmottumaan mahdollisina koettelemuksina, omien tunteiden ja Jumalan tahdon välisenä ristiriitana, joka kuitenkin hahmottuu uskonelämän osaksi, joka on vain hyväksyttävä (ks. alaluku 4.2.4.). Vaikka avioliitto-, ehkäisemättömyys- ja pidättäytymisnormi hahmottuvatkin velvoittaviksi, etenkin ehkäisemättömyysnormin nimeämisissä suhtaudutaan kielteisesti normin nimeämiseen *kielloksi* tai *säännöksi*. *Kielto*- ja *sääntö*-tyyppiset nimeämiset hahmottuvat yhteisön ulkopuolisiksi ehkäisemättömyysnormin nimeämiseksi, joissa kiellon asettajana pidetään yhteisöä. Ulkopuolisia nimeämiä kyseenalaistetaan esittämällä niihin kohdistuvia arvostelmia tai tarjoamalla niille vaihtoehtoisia, yhteisön sisällä käytettyjä nimeämiä.

4.1.6. Viihdenormi

Viihdenormilla tarkoitan vanhoillislestadiolaisen yhteisön kielteistä suhtautumista moniin viihdekulttuurin osa-alueisiin, kuten populaarimusiikkiin, elokuvaan, tanssimiseen ja viihteellisiin televisio-ohjelmiin, koska niiden nähdään olevan haitallisia uskonelämälle. Tämä kielteinen suhtautuminen on myös vanhoillislestadiolaisten televisiottomuuden taustalla (ks. teksti T31). En puhu televisiottomuusnormista, koska kuten tekstissä T31 todetaan, samat sisällöt, joita vältettiin jättämällä televisio hankkimatta, ovat nyt saatavilla verkosta, eikä verkkoyhteyden kohdalla voida tehdä samanlaista päätöstä jättää teknologia hankkimatta kuin television. Yhteisön viihdenormi on siis edelleen olemassa, teknologian kehittyminen on vain muuttanut sitä, millä tavoin normia sovelletaan. Ennen viihdenormin mukaisesti toimimista helpotti se, ettei kotiin hankkinut televisiota, jonka kautta seurata viihdesisältöjä. Tekstin T31 mukaan internetin vapaassa maailmassa, jossa

niin hyvät kuin huonotkin sisällöt ovat vapaasti saatavilla, korostuu henkilökohtainen vastuu.

Viihdenormia nimetään aineistossa yhteensä kolme kertaa, kerran *päätökseksi televisiottomuudesta* ja kahdesti *valinnaksi* jättää televisio hankkimatta. Kaikki nimeämiset esiintyvät tekstissä T31, jossa käsitellään vanhoillislestadiolaisten televisiottomuutta, sen syitä ja sitä, miten viihdenormin mukainen toiminta on muuttunut teknologian kehityksen myötä. Nimeämiset merkityksellistävät viihdenormin yhteisön tekemäksi kollektiiviseksi laitehankintaa koskevaksi päätökseksi ja valinnaksi.

Aineistossa esiintyy kaksi nimeämistä, jotka tulkitsem viihdenormin mukaisen toiminnan nimeämiseksi.

(75) *Mutta **onko** meillä **jatkuva ja valpas omavalvonta** siihen, mitä vapaaehtoisesti luemme, kuuntelemme ja katselemme?* (T30)

(76) *Kun itse olin tuosta kaikesta ulkona, tunsin voimakasta **erilaisuutta**. Television maailma oli vieras.* (T31)

Esimerkki (75) on tekstistä T30, jossa ihmistä verrataan elintarviketehtaaseen, jossa ulkoa saatuja syötteitä jalostetaan lopputuotteiksi, omaksi ajatteluksi. Tulkitsem esimerkissä peräänkuulutetulla *jatkuvalla ja valppaalla omavalvonnalla* viitattavan viihdenormin mukaiseen toimintaan eli siihen, että ihmisen tulee jatkuvasti seuloa, ettei tule lukeneeksi, kuunnelleeksi tai katselleeksi sellaisia asioita, joita pidetään uskonelämälle haitallisina. Viihdenormin mukainen toiminta merkityksellistyy jatkuvaksi toiminnaksi, joka kysyy valppautta. Koska elintarviketehdasvertauksessa omavalvonta hahmottuu erilaisilta uhilta suojautumiseksi, tulkitsem tämän nimeämisen merkityksellistävän viihdenormin mukaista toimintaa uskoa suojaavaksi toiminnaksi esimerkiksi velvollisuuden sijasta. Esimerkissä (75) viihdenormiin kohdistuu modaalista ainesta, jossa vaihtoehtokysymyksellä kyseenalaistetaan, muistavatko vanhoillislestadiolaiset lukijat aina toimia viihdenormin mukaisesti eli karsia uskonelämälle haitalliset sisällöt lukemistaan, kuuntelemistaan ja katselemistaan asioista. Tulkitsem kysymyksellä heräteltävän lukijaa pohtimaan omaa suhtautumistaan viihdenormiin. Esimerkissä (76) viihdenormin mukaisesta toiminnasta seuraava tietämättömyys valtaväestölle tutuista television ohjelmasisällöistä nimetään *erilaisuudeksi*. Normien merkityksellistämistä erilaisuudeksi käsittelem tarkemmin alaluvussa 4.2.6.

Viihdenormiin ja sen mukaiseen toimintaan kohdistuvaa modaalisuutta esiintyy aineistossa kuusi kertaa. Modaalisen aineksen esiintymistä kolme edustaa episteemistä ja yksi dynaamista modaalisuutta. Kahdessa esiintymässä ilmaistaan välttämättömyyttä, joka on tulkittavissa joko dynaamiseksi tai deonttiseksi välttämättömyydeksi. Lisäksi yhden esiintymän tulkitsen edustavan praktista välttämättömyyttä.

- (77) *Itse ymmärrän päätöksen televisiottomuudesta* syntyneen sillä perusteella, että miltei tuoreeltaan havaittiin sen vieraannuttavan monia kristittyjen yhteydestä. (T31)
- (78) *Voiko uskovainen katsoa elokuvia? Voiko uskovainen meikata? Voiko uskovainen osallistua jääkiekko-otteluihin? Pitääkö kaikista nimellisistä asioista ripittäytyä? Voiko uskovainen tehdä sitä, tätä ja tuota?* (T41)
- (79) *Hän kysyi, tekivätkö hänen vanhempansa oikein, kun hillitsivät hänen mielihalujaan ja uteliaisuuttaan esimerkiksi kevyen viihteen osalta.* (T66)

Esimerkissä (77) episteemisellä *ymmärtää*-verbillä ilmaistaan kirjoittajan arviota siitä, miten viihdenormi on syntynyt. Esimerkeissä (78) ja (79) viihdenormiin kohdistuu episteemistä modaalista ainesta, jossa vaihtoehtokysymyksillä tarjotaan harkittavaksi ilmaisujen asiaintilojen paikkansapitävyyttä. Samanlaista modaalista ainesta esiintyy myös esimerkissä (75). Esimerkissä (78) kuvataan vanhoillislestadiolaisten rippikoululaisten esittämiä kysymyksiä, joista jääkiekko-otteluita ja elokuvia koskevien kysymysten katsomiseen kuuluvan viihdenormin piiriin. Kysymyslauseet osoittavat nuorten epävarmuutta siitä, mitkä viihdesisällöt ja -tapahtumat kuuluvat viihdenormin piiriin. Esimerkissä (79) kirjoittaja kuvaa kysymystä, jossa yhteisön entinen jäsen kyseenalaistaa, oliko vanhempien oikein rajoittaa lastaan esimerkiksi viihdenormilla. Kysymys käynnistää tekstissä pohdinnan vanhempien oikeudesta kasvattaa lapsensa omien uskomustensa ja arvostustensa mukaisesti.

Viihdenormiin kohdistuvasta modaalisesta aineksesta esimerkin (80) esiintymä on tulkittavissa selkeästi lajiltaan dynaamiseksi modaalisuudeksi. Esimerkeissä (81) ja (82) sekä dynaaminen että deonttinen tulkinta ovat mahdollisia.

- (80) *Menneessä maailmassa oli mahdollista tehdä* valinta, hankitaanko televisio vai ei. (T31)
- (81) *Nykytilanteessa joudumme sen sijaan jatkuvasti tekemään* valintoja sopivan ja sopimattoman nettisisällön välillä. (T31)
- (82) *Uskonelämälle vahingollisia sisältöjä joutuu tunnistamaan* jatkuvasti. (T31)

Esimerkissä (80) ilmaistaan mahdolliseksi valita television ja televisiottomuuden välillä. *Olla*-verbin mennyt aikamuoto ilmaisee, että mahdollisuus oli olemassa menneessä ajassa. Tulkitsen *oli mahdollista* -predikaatin ilmaisevan dynaamista, menneistä olosuhteista johtuvaa fyysistä mahdollisuutta valita television ja televisiottomuuden välillä. Ennen television hankkimatta jättäminen on vähentänyt yhdellä päätöksellä mahdollisuuksia altistua uskonelämälle vahingollisille sisällöille. Nykytilannetta kuvataan esimerkeissä (81) ja (82), joissa molemmissa ilmaistaan välttämättömyyttä *joutua*-verbillä. Verbin ilmaisema välttämättömyys on molemmissa esimerkeissä mahdollista tulkita sekä deonttisena että dynaamisena. Dynaamisessa tulkinnassa välttämättömyys johtuu olosuhteiden, teknologisen kehityksen, aiheuttamasta pakosta, deonttisessa tulkinnassa taas Jumalan asettamasta velvollisuudesta. Esimerkkien kontekstin perusteella pidän dynaamista tulkintaa perustellumpana, koska tekstissä T31 käsitellään nimenomaan teknologisen kehityksen tuomia muutoksia viihdenormin soveltamiseen.

Viihdenormiin kohdistuvasta modaalisesta aineksesta yksi on tulkittavissa praktista välttämättömyyttä ilmaisevaksi:

(83) *Ja mikä havaitaan haitalliseksi, sitä on syytä myös varoa.* (T31)

Esimerkissä (83) sanaliitolla *olla syytä* ilmaistaan välttämättömyyttä varoa uskonelämälle haitallisiksi havaittuja viihdesisältöjä. Tulkitsen ilmaistun välttämättömyyden praktiseksi, koska varominen hahmottuu välttämättömäksi, jotta päästäisiin tiettyyn tavoitteeseen. Uskonelämälle vahingollisten sisältöjen varominen hahmottuu välttämättömäksi, jossa voitaisiin suojella uskonelämää.

Viihdenormin ja sen mukaisen toiminnan nimeämiset merkityksellistävät normin yhteisölliseksi päätökseksi tai valinnaksi, joka voi tuottaa erilaisuuden kokemuksia suhteessa valtaväestöön. Episteemisellä modaalisella aineksella hahmotellaan mahdollisia perusteita normille sekä ilmaistaan nuorten vanhoillislestadiolaisten epätietoisuutta normin käytännön soveltamisesta. Lisäksi sillä ilmaistaan yhteisöstä irtaantuneen kyseenalaistavan, onko esimerkiksi viihdenormin mukainen kasvatus oikein. Dynaamisesti tulkittava modaalinen aines ilmaisee teknologisen kehityksen tuomaa muutosta viihdenormin soveltamiseen. Olosuhteet mahdollistivat ennen sen, että viihdesisällöille altistumista saattoi rajoittaa jättämällä television hankkimatta. Nykymaailmassa tämä ei enää ole

mahdollista. Viihdenormi hahmottuu kerran praktisena välttämättömyytenä, välttämättömyytenä toimia tietyllä tavalla, jotta uskonelämä säilyisi vahingoittumattomana. Tämän myötä normi hahmottuu kokonaisuudessaan velvoittavan säännön tai Jumalan tahdon sijasta yhteisön kollektiivisena päätöksenä toimia tietyllä tavalla uskonelämän suojelemiseksi.

4.1.7. Meikkaamattomuusnormi

Meikkaamattomuusnormilla tarkoitan sitä, ettei vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä pidetä sopivana meikata. Meikkaamattomuusnormia käsitellään lähinnä aineiston tekstissä T22. Katson meikkaamattomuuden normiksi, koska tekstissä T22 hahmottuu, että yhteisö odottaa sitä kirjoittajalta hänen tultuaan uskoon. Meikkaamattomuusnormia nimetään aineistossa neljä kertaa. Nimeämisistä yksi esiintyy kieltomuodon yhteydessä.

- (84) ***Tunnen**, että uskovaisena naisena minulla on etuoikeus ja vapaus olla meikkaamatta.* (T22)
- (85) *Vaikka **meikkaamattomuus ei ole asia**, joka kuuluisi oleellisesti uskon ytimeen, se on yksi niistä asioista, joiden kohdalla olen saanut tuntea olevani vapaa, terve, ehyt ihminen.* (T22)
- (86) *Mieleeni tulee, että **olis** halunnut nuorena kuulla tämän kaltaisia elämänohjeita, tämän kaltaisia **kaunistautumisohjeita** mainoskuvien täydellisten naiskasvojen ja -vartaloiden antaman mallin sijaan.* (T22)

Esimerkissä (84) meikkaamattomuusnormi nimetään *etuoikeudeksi ja vapaudeksi*. Nimeämisellä viitataan tekstissä T22 esitettyyn ajatukseen, jonka mukaan meikkaaminen on vanhoillislestadiolaisen yhteisön ulkopuolella pakollista. Episteemistä modaalisuutta ilmaisevalla *tuntea*-verbillä ilmaistaan käsityksen meikkaamattomuusnormista vapautena olevan kirjoittajan oma, tunnekokemukseen perustuva arvio. Esimerkissä (85) meikkaamattomuusnormia nimetään neutraalisti *meikkaamattomuudeksi*. Modaaliverbillä *saada* ilmaistaan kuitenkin meikkaamattomuudesta seuraavaa mahdollisuutta *tuntea* itsensä *vapaaksi, terveeksi ja ehyeksi ihmiseksi*. Tulkitsen *saada*-verbin ilmaisevan esimerkissä dynaamista mahdollisuutta, koska sillä ilmaistaan olosuhteista johtuvaa mahdollisuutta *tuntea* ennemmin kuin lupaan perustuvaa mahdollisuutta. Modaalisessa aineksessa meikkaamattomuusnormi merkityksellistyy velvoitteen sijasta vapaudeksi yhteiskunnan ehostautumispaineista. Esimerkissä (85) esiintyy myös meikkaamattomuusnormiin kohdistuva kieltomuoto, jossa kielletään normin olevan *asia, joka kuuluisi oleellisesti uskon ytimeen*.

Kieltomuotoisessa nimeämisessä meikkaamattomuusnormi merkityksellistyy uskon osaksi, muttei oleellisimmaksi sellaiseksi.

Esimerkissä (86) kirjoittaja viittaa *elämänohjeilla* ja *kaunistautumisohjeilla* aiemmin esittämäänsä raamattusitaattiin, jossa käsitellään naisten kaunistautumista. Tulkitsen tekstissä lainatun raamatunkohdan toimivan hengellisenä perusteluna meikkaamattomuusnormille. Siksi tulkitsen sen meikkaamattomuusnormiin kohdistuvaksi, vaikka sen käskyt kohdistuvat kaunistautumiseen yleisesti. Huomionarvoista on, että sitaatissa esitetään velvoittava käsky olla pitämättä tärkeänä ulkonaista kaunistusta ja keskittyä sisäiseen kauneuteen. Näihin käskyihin kuitenkin viitataan nimeämisellä *ohje*. Meikkaamattomuusnormiin kohdistuvien käskyjen nimeäminen *ohjeiksi* merkityksellistää normin ohjauksellisemmaksi ja vähemmän velvoittavaksi kuin *kielto* tai *käsky*. Esimerkissä episteeemisellä *haluta*-verbillä ilmaistaan meikkaamattomuusnormin kaltaisten ohjeiden toivottavuutta myös vanhoillislestadiolaisen liikkeen ulkopuolella elävälle nuorelle. Tämä toivottavuus liittyyneen ajatukseen siitä, että meikkaamattomuusnormi nähdään tekstissä vapautena ympäröivän yhteiskunnan ulkonäköpaineista. Vaikka normilla on uskonnollinen pohja, se nähdään toivottavana kaikille ulkonäköpaineiden kanssa kamppailevilla nuorille.

Meikkaamattomuusnormin mukaista toimintaa nimetään 7 kertaa. Nimeämisistä neljässä nimetään meikkaamattomia kasvoja *oikeiksi kasvoiksi*, *omiksi kasvoiksi*, *paljaiksi kasvoiksi* ja *omaksi naamaksi*. Nimeämisissä meikkaamattomat kasvot määritellään *oikeiksi*, *omiksi* tai *paljaiksi*. Määritteiden myötä meikkaamattomat kasvot merkityksellistyvät aidoiksi ja vilpittömiksi. Kolmessa meikkaamattomuusnormin mukaisen toiminnan nimeämisessä nimetään vanhoillislestadiolaisten naisten meikkaamattomuusnormin mukaista ulkonäköä.

- (87) *Jostain syystä vanhoillislestadiolaisen ystäväni luonnollinen olemus tuli mieleeni.* (T22)
- (88) *Jokin siinä naisten luonteassa luonnollisuudessa oman ulkonäkönsä kanssa puhutteli vahvasti. Vilpittömyys ja luonnollinen kauneus.* (T32)
- (89) *Suorastaan hellyydellä katselen seurapenkistä muita ikäisiäni: pelkistettyä naiskauneutta, elämän maalaamia hopearaitoja hiuksissa, iän tuomia uurteita kasvoilla.* (T32)

Tulkitsen esimerkin (87) *luonnollisen olemuksen* meikkaamattomuuden nimeämiseksi, koska tekstissä T22 kuvataan tilannetta, jossa kaksi vahvasti meikattua naista pyrkii kääntämään kirjoittajaa omaan uskonyhteisöönsä, ja vanhoillislestadiolaisen ystävän olemus asettuu vastakohtaiseksi näille meikatuille naisille. *Luonnollinen olemus* -nimeämisessä meikkaamattomuusnormin mukainen toiminta merkityksellistyy vilpittömäksi ja normaaliksi (KS 2018 s. v. *luonnollinen*.) Esimerkissä (88) kuvataan kirjoittajan näkemystä vanhoillislestadiolaisista meikkaamattomista naisista ajalta, jolloin hän ei vielä kuulunut vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön. Meikkaamattomuusnormin mukaista toimintaa nimetään *luontevaksi luonnollisuudeksi oman ulkonäkönsä kanssa*, joka puhuttelee yhteisön ulkopuolista. Tämä *luonteva luonnollisuus* rinnastuu *vilpittömyydeksi ja luonnolliseksi kauneudeksi*. Esimerkissä (89) vanhoillislestadiolaisten naisten meikkaamattomuusnormin mukaista ulkonäköä nimetään *pelkistetyksi naiskauneudeksi*, joka merkityksellistää meikkaamattoman ulkonäön jonkinlaisena naiskauneuden kiteytymänä, ytimenä. Meikkaamattomuusnormin mukaisesta toiminnasta seuraava ulkonäkö merkityksellistyy nimeämisissä viestiksi luonnollisuudesta ja vilpittömyydestä yhteisön ulkopuolelle.

Meikkaamattomuusnormiin kohdistuu modaalista ainesta 7 kertaa. Esiintymistä neljä edustaa lajiltaan episteemistä, kaksi dynaamista ja yksi deonttista modaalisuutta. Episteemisen modaalisuuden esiintymistä kaksi on esitelty esimerkeissä (84) ja (86). Kahdessa muussa episteemisen modaalisuuden esiintymässä ilmaistaan meikkaamattomuusnormin mukaisen toiminnan toivottavuutta.

(90) *Välittömästi Jumalan valtakunnan löydettyäni **halusin heittää** kaikki meikit roskeen.* (T22)

(91) *Minä **halusin olla** nyt Jumalan luomus, juuri sellainen, jollaiseksi hän minut loi.* (T22)

Esimerkeissä (90) ja (91) episteeminen *haluta*-verbi ilmaisee meikkaamattomuusnormin mukaisen toiminnan yksilön kannalta toivottavaksi asiaksi. Meikkaamattomuusnormin mukainen toiminta on yhteisön uskoon tulevaan yksilöön kohdistama odotus, koska vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen liittyminen edellyttää parannuksen tekemistä, jonka keskeinen osa on synnistä luopuminen (srk.fi³). Esimerkkien (90) ja (91) meikkaamattomuusnormin mukainen toiminta merkityksellistyy kuitenkin yksilön omaksi, uskomystä syntyväksi haluksi. Käsittelen tällaista normien merkityksellistämistä sisäisenä kokemuksena tarkemmin alaluvussa 4.2.1.

Meikkaamattomuusnormiin kohdistuvasta modaalisesta aineksesta kaksi on tulkittavissa dynaamista modaalisuutta ilmaiseviksi. Molemmissa modaalisuutta ilmaistaan *saada*-verbillä. Toinen esiintymistä on esitelty esimerkissä (85).

(92) *Silti minusta tuntui hyvältä: sain esiintyä omalla naamallani, peittelemättä mitään.* (T22)

Esimerkissä (92) viitataan siihen, ettei meikkaamattomana esiintyminen ole aina helppoa, koska ehostautumista odotetaan yhteisön ulkopuolella. Kuten esimerkissä (85), tulkitsen *saada*-verbin ilmaisevan tässäkin yhteydessä dynaamista, olosuhteista johtuvaa mahdollisuutta ennemmin kuin deonttista, luvallisuudesta johtuvaa mahdollisuutta. Modaalisessa aineksessa meikkaamattomuusnormin mukainen toiminta merkityksellistyy siis mahdollisuudeksi esiintyä vilpittömänä.

Meikkaamattomuusnormiin kohdistuu kerran deonttista modaalisuutta.

(93) *Uuden testamentin Pietarin kirjeessä naisten kaunistautumisesta kirjoitetaan näin: ”Älkää pitäkö tärkeänä ulkonaista kaunistusta, älkää hiuslaitteita, kultakoruja tai hienoja vaatteita. Teidän kaunistuksenne olkoon katoamatonta: salassa oleva sydämen ihminen, lempeä ja sävyisä henki. Tämä on Jumalan silmissä kallisarvoista.* (T22)

Esimerkissä (93) imperatiivilla ilmaistaan käsky olla pitämättä tärkeänä ulkoista kauneutta ja keskittyä sisäiseen kauneuteen. Esimerkin (86) nimeämisillä *kaunistautumisohjeet* ja *elämänohjeet* viitataan tähän raamatunkohtaan. Kuten esimerkin yhteydessä selitin, tulkitsen imperatiivit meikkaamattomuusnormin mukaiseen toimintaan kohdistuvaksi modaaliseksi ainekseksi, vaikka meikkaamattomuutta ei eksplisiittisesti mainita. *Olla*-verbin jussiivimuoto *olkoon* ilmaisee asiaintilan oletetuksi tai hypoteettiseksi (VISK 2008 §1591; § 1666). Aineistolle tyypillisesti normiin kohdistuvat suorat kiellot ja käskyt esiintyvät raamattusitaatissa, jolloin niiden ilmaiseman velvoite tai lupa on lähtöisin hengellisesti auktoriteetista.

Nimeämisissä meikkaamattomuusnormi merkityksellistyy vapaudeksi ja sen mukainen toiminta aidoksi, luonnolliseksi ja vilpittömäksi. Meikkaamattomuus viestiin vilpittömyyttä myös yhteisön ulkopuolisille ulkopuolisille. Meikkaamattomuusnormin mukaista toimintaa nimetään kerran kieltomuodon yhteydessä, jolloin normi merkityksellistetään

asiaksi, joka ei ole keskeistä uskolle. Episteemisessä modaalisessa aineksessa korostuu etenkin meikkaamattomuusnormin ja sen mukaisen toiminnan toivottavuus. Dynaamisella modaalisuudella ilmaistaan uskosta ja sen myötä omaksutusta meikkaamattomuusnormista johtuvia mahdollisuuksia esiintyä omana itsenään ja vapautua ympäröivän yhteiskunnan meikkausnormista ja ulkonäköpaineista. Meikkaamattomuusnormiin kohdistuvia velvoittavia käskyjä esiintyy vain kerran raamattusitaatissa ja näitä käskyjä nimitään myöhemmin *ohjeiksi*.

4.1.8. Pappeusnormi

Pappeusnormilla viitataan vanhoillislestadiolaiseen käsitykseen siitä, että seurakunnalle saarnaaminen on tehtävä, jota vain miehet voivat hoitaa (ks. teksti T43). Pappeusnormia käsitellään aineistossa vain tekstissä T43. Pappeusnormi on muita käsittelemiäni yksittäisiä normeja kapeampi vaikutusaltaltaan, sillä normi ohjaa vain niiden yhteisön jäsenten toimintaa, jotka haluavat pyrkiä saarnaustehtävään. Näiden yksilöiden kohdalla se on kuitenkin yhteisön ulkopuolelle näkyvää ja yhteisön jäsenten toimintaa ohjaavaa, joten sisällytän sen analyysiini.

Pappeusnormia nimetään aineistossa yhteensä kolmesti. Modaalista ainesta siihen kohdistuu kahdesti, esimerkeissä (95) ja (96).

(94) *Käsittääkseni tälle [naisten toimimiselle rauhanyhdistysten puheenjohtajina] ei ole **hengellistä estettä**.* (T43)

(95) *On tärkeää ymmärtää, milloin **menettelyä** ohjaa Raamatun sana. Silloin **ei voida tehdä kompromisseja**, mikä koskee esimerkiksi naisen puhujan tehtävää.* (T43)

(96) ***On vain tyydyttävä siihen, mitä olemme saaneet lukea.*** (T43)

Esimerkissä (94) ilmaistaan, ettei naisten toimimiselle esimerkiksi seurakunnan, rauhanyhdistyksen, johdossa ole *hengellistä estettä*, toisin kuin naisten saarnaamiselle. *Hengellinen este* hahmottuu siis pappeusnormin nimeämiseksi. Esimerkissä (95) pappeusnormia nimetään *menettelyksi*, jota ohjaa Raamatun sana. Esimerkissä (95) kieltomuotoisella *voida*-verbillä ilmaistaan mahdottomuutta tehdä kompromisseja eli muuttaa *menettelyä* silloin, kun sitä ohjaa Raamattu. Tulkitsen *voida*-verbillä ilmaistun mahdottomuuden tässä yhteydessä deonttiseksi eli pappeusnormin muuttaminen hahmottuu mahdottomaksi

siksi, että se on kiellettyä. Sekä esimerkin (94) että (95) nimeämisissä korostuu pappeusnormin hengellinen alkuperä eli se, että kyseessä on opillinen kysymys.

Esimerkissä (96) pappeusnormia nimetään *siksi, mitä olemme saaneet lukea*. Myös tässä nimeämisessä pappeusnormi hahmottuu Raamattuun perustuvaksi. Nimeämiseen sisältyy myös modaalista ainesta, jossa verbiliitolla *on tyydyttävä* ilmaistaan välttämättömyyttä ja *saada*-verbillä mahdollisuutta. Välttämättömyys on tulkittavissa joko dynaamiseksi pakoksi tai deonttiseksi velvoitteeksi. Dynaamisesti tulkittuna välttämättömyys on fyysistä pakkoa tyytyä siihen, mitä Raamatusta sanotaan pappeudesta, koska asiaa ei Raamatusta enempää selitetä. Deonttisesti tulkittuna välttämättömyys hahmottuu Jumalan velvoittavana käskynä tyytyä siihen, mitä hän on ilmoittanut, ja toimia sen mukaan. Myös *saada*-verbin ilmaisema mahdollisuus on tulkittavissa sekä dynaamisesti että deonttisesti. Dynaamisessa tulkinnassa ohjeiden lukeminen Raamatusta on fyysinen, olosuhteista johtuva mahdollisuus. Deonttisessa tulkinnassa ohjeistuksena lukeminen Raamatusta hahmottuu mahdolliseksi siksi, että Jumala sallii sen.

Pappeusnormin ja sen mukaisen toiminnan nimeämisissä sekä niihin kohdistuvassa modaalisessa aineksessa pappeusnormin merkityksellistyy Raamatusta tulkituksi Jumalan tahdoksi, uskonkäsitykseen sisältyväksi opilliseksi kysymykseksi, jota ei ole lupa muuttaa. Riippumatta siitä, tulkitaanko esimerkin (96) modaalinen aines lajiltaan dynaamiseksi vai deonttiseksi, modaalinen aines ilmaisee välttämättömyyttä hyväksyä Raamatusta ilmoitettu Jumalan tahto, pappeusnormi, sellaisenaan, vaikkei sen syytä tietäisi.

4.1.9. Absolutisminormi

Absolutisminormilla viitataan vanhoillislestadiolaisen yhteisön kielteiseen suhtautumiseen alkoholinkäyttöön. Lukemissani Päivämiehen blogiteksteissä käsiteltiin alkoholinkäyttöä jonkin verran, mutta monet teksteistä keskittyivät alkoholinkäytön haittavaikutuksiin. Kielteinen suhtautuminen alkoholinkäyttöön tuli teksteissä selkeästi esille, mutta nimeämiset ja modaalinen aines koskivat useimmiten alkoholinkäyttöä eli normien vastaista toimintaa, joten ne rajautuivat tarkasteluni ulkopuolelle. Alkoholia käsittelevissä teksteissä oli mielenkiintoista se, että alkoholinkäytön haittavaikutuksia ja ehdottoman raittiuden ihanteellisuutta korostettiin, mutta kieltolakiin palaamista ei nähty

toivottavana. Olisi kiinnostavaa tarkastella alkoholia koskevia vanhoillislestadiolaisen yhteisön tekstejä muiden raittiusaatetta kannattavien tekstien rinnalla, mutta tämä jää tulevien tutkimusten tehtäväksi.

Absolutisminormia nimetään aineistossa viisi kertaa. Nimeämiset esiintyvät teksteissä T55 ja T58.

- (97) *Nollatoleranssille on raamatullinen peruste, varoittaahan Paavali juopumasta, sillä siitä seuraa rietas meno (Ef. 5:18).* (T55)
- (98) *Kielteinen suhtautumistapa [alkoholiin] on myös realistinen.* (T55)
- (99) *Suhtautumisessa alkoholiin on kysymys heikoimman mukaan menemisestä, johon Paavalikin kristittyjä kehotti.* (T55)
- (100) *Vaikka niin sanottu alkoholikulttuuri on tehnyt viineistä arkipäiväisiä ja sivistyneitä, on **vanha neuvo ehdottomasta raittiudesta** tänäkin päivänä perusteltu.* (T55)
- (101) *Kaikki herätysliikkeemme olivat ennen vanhaan aktiivisia valistustyössä, jonka ihanteena oli **ehdoton raittius**.* (T58)

Esimerkissä (97) absolutisminormia nimetään *nollatoleranssiksi*, ja normi merkityksellistyy ehdottomaksi raittiudeksi, johon myös Raamattu kehottaa varoittamalla juopumisen vaaroista. Esimerkissä (98) absolutisminormia nimetään *kielteiseksi suhtautumistavaksi*, ja sen perustaksi hahmottuu raamatullisen perustan lisäksi ymmärrys käytännön todellisuudesta. Nimeäminen *suhtautumiseksi*, joka määritellään realistiseksi, merkityksellistää absolutisminormin yksilön tai yhteisön arkijärkeilyyn perustuvaksi päätökseksi suhtautua alkoholinkäyttöön kielteisesti. Absolutisminormi ei siis hahmotu samalla tavalla ehdottomaksi raittiudeksi tai hengelliseksi velvollisuudeksi, kuin esimerkiksi (97). Absolutisminormia nimetään *suhtautumiseksi* myös esimerkissä (99), jossa sen taustalla hahmottuu vaikuttavan ajatus *heikoimman mukaan menemisestä*. Esimerkissä viitattaneen raamatunkohtaan 1. Kor. 8:7–13. Tekstin ja raamatunkohdan valossa *heikoimman mukaan menemisen* perusajatuksiksi hahmottuu se, että on asioita, jotka eivät yksiselitteisesti ole haitaksi kaikkien uskonelämälle. Uskossaan vahva voi kyetä käyttämään kohtuudella alkoholia siitä humaltumatta ja siten vaarantamatta uskonelämäänsä. Uskossaan heikompi voi saada tästä vahvistusta sille, että alkoholinkäyttö on soveliaista, ajautua juomaan liikaa ja tekemään syntiä. Siksi kaikkien on parempi olla juomatta, jotta suojeltaisiin kollektiivisesti heikoimpien uskoa. Esimerkeissä (100) ja (101) absolutisminormia nimetään *ehdottomaksi raittiudeksi*, jossa korostuu, ettei maltillinen alkoholinkäyttö tai ajoittainen raittius riitä, vaikka esimerkin (99) *heikoimman mukaan meneminen* implikoikin sitä, että joidenkin on mahdollista käyttää alkoholia vahingoittamatta uskonelämäänsä.

Esimerkissä (100) *ehdoton raittiisuus* -nimeäminen saa lisämääritteen *vanha neuvo*, joka lieventää vaikutelmaa normin velvoittavuudesta ja ohjaa tulkitsemaan normin ehdottoman, velvoittavan kiellon sijaan neuvona, jonka noudattaminen on yksilön edun mukaista.

Absolutisminormin mukaiseen toimintaan kohdistuu modaalista ainesta yhteensä viidesti. Esiintymistä yksi on lajiltaan episteeminen ja yksi deonttinen. Yhteen esiintymään sisältyy sekä episteemistä että dynaamista modaalista ainesta ja kahdessa esiintymässä modaalinen aine on tulkittavissa joko dynaamista tai deonttista mahdollisuutta ilmaisevaksi.

(102) *Varmasti* joukossamme on niitä, jotka *osaisivat hallita* alkoholin käyttönsä. (T55)

(103) *Uskon*, että sellaista nuortakin kunnioitetaan ja jopa ihaillaan, joka ilmoittaa kokouksissa ja tapaamisissa kohteliaasti: ”En käytä alkoholia.” (T58)

Esimerkissä (102) episteemistä todennäköisyyttä ilmaiseva adverb *varmasti* kuvaa kirjoittajan suhtautumista *osata*-verbillä ilmaistun asiointilan varmuusasteeseen. Konditionaali- ja imperatiivimuotoisella dynaamisella voimisverbillä *osata* ilmaistaan, että osalla vanhoillislastadiolaisista olisi kykyä hallita alkoholinkäyttönsä siinä kuvitteellisessa tilanteessa, että he kokeilisivat. Esimerkin modaalisessa aineksessa absolutisminormi merkityksellistyy mahdolliseksi tulkita väljästi tai ei lainkaan velvoittavana. Normin tiukkaan tulkintaan ja noudattamiseen kehoitetaan kuitenkin rinnastamalla normi *heikoimman mukaan menemiseksi* esimerkissä (99). Absolutisminormin mukaiseen toimintaan kohdistuu episteemistä modaalisuutta myös esimerkissä (103). Siinä episteemisellä *uskoa*-verbillä ilmaistaan kirjoittajan arviota siitä, että absolutisminormin mukaisella toiminnalla on yksilölle positiivisia seurauksia.

(104) *Voiko pappi enää varoitella saarnatuolist: ”Älkää juopuko* viinistä, sillä siitä tulee irstas meno, vaan täytyykää Hengellä” (Ef. 5:18)? (T58)

Esimerkissä (104) absolutisminormiin kohdistuu deonttista modaalisuutta raamattusitaatissa, johon esimerkissä (97) viitattiin absolutisminormin raamatullisena perustana. Kysymyslause on tulkittavissa modaalisuuden ilmaisukeinoksi, mutta koska se ei kohdistu niinkään absolutisminormiin vaan mahdollisuuksiin varoittaa alkoholinkäytöstä nykymaailmassa, jätän sen analyysini ulkopuolella. Esimerkin (104) raamattusitaatissa deonttista modaalisuutta edustavalla imperatiivilla esitetään velvoittavat kielto

pidättäytyä juopumasta. On huomionarvoista, ettei kielto kohdistu alkoholinkäyttöön vaan juopumiseen. Jumalan tahdon vastaiseksi ei näin hahmotu alkoholinkäyttö sinänsä vaan juopuminen ja siitä seuraava toiminta.

Kaksi absolutisminormiin kohdistuvaa modaalisen aineksen esiintymää voidaan tulkita sekä dynaamista että deonttista modaalisuutta ilmaiseviksi.

(105) *Onneksi vielä **saa olla** alkoholiin nähden absolutisti.* (T58)

(106) *Ehkä olin vähän outo lintu (en toki ainoa sellainen) kun en kulkenut bilettämässä, mutta **sain olla** rauhassa sellainen.* (T59)

Esimerkeissä (105) ja (106) ilmaistaan mahdollisuutta *saada*-modaaliverbillä. Vaikka *saada*-verbillä ilmaistu mahdollisuus voidaan tulkita sekä deonttisena lupana että dynaamisena, olosuhteista johtuvana mahdollisuutena, pidän deonttista tulkintaa perustellumpana molemmissa esimerkeissä. Sekä tekstissä T58 että T59 alkoholinkäyttö hahmottuu yhteiskunnassa hyväksytyksi toiminnaksi, jota on vaikea kritisoida. Tästä syystä tulkitsen absolutisminormin mukaista toimintaa ilmaistavan mahdolliseksi siksi, että se sallitaan yhteiskunnassa, vaikka alkoholin käyttäminen onkin odotetumpaa. Esimerkin (106) taustalla hahmottuu oletamus, että valtaväestöstä poikkeava toimintatapa voi aiheuttaa ikävää suhtautumista, ja tätä olettamusta modaalisella aineksella kumotaan.

Absolutisminormi merkityksellistyy nimeämisissä ehdottomaksi raittiudeksi ja suhtautumistavaksi, joka perustuu sekä raamattuun että todellisuudentajuiseen järkeilyyn. Dynaaminen modaalinen aines merkityksellistää hallitun alkoholinkäytön yhteisössä teoreettisesti mahdollisena, mutta nimeämisissä ja niiden määrittelyissä absolutisminormi merkityksellistyy kuitenkin ehdottomaksi ja velvoittavaksi toiminnaksi, jolla pyritään suojelemaan yhteisön heikoimpien jäsenten uskonelämää. Episteemisellä modaalisella aineksella ilmaistaan kirjoittajan uskomuksia siitä, että absolutisminormin mukainen toiminta herättää muissa kunnioitusta. Absolutisminormi merkityksellistyy Jumalan asettamaksi velvollisuudeksi deonttisella modaalisella aineksella ilmaistussa kiellossa. Deonttisella modaalisella aineksella ilmaistaan myös ympäröivän yhteiskunnan antamaa lupaa toimia normin mukaisesti. Nimeämisessä ja modaalisessa aineksessa absolutisminormi ei niinkään merkityksellistyy Jumalan asettamana kieltona, vaikka raamattusitaatissa esitetäänkin käsky olla juopumatta. Absolutisminormi merkityksellistyy ennemminkin järkeilyyn perustuvaksi näkemykseksi ja uskoa suojelevaksi toimintatavaksi.

4.2. Normien merkityksellistäminen

Aineistossa esiintyy 192 nimeämistä, joilla tulkitseen viitattavan useampaan alaluvussa 4.1. esiteltyyn normiin. Normeihin yleisesti kohdistuvaa modaalista ainesta esiintyy aineistossa 55 kertaa. Olen jakanut nämä yleisluontoiset nimeämiset ja modaalisen aineksen ryhmiin sen mukaan, miten tulkitseen niiden merkityksellistävän normeja. Nämä merkityksellistämisen tavat esittelen alaluvuissa 4.2.1.–4.2.7. On syytä muistaa, että alaluvuissa esitellyt ryhmittelyt eivät ole tarkkarajaisia ja toisensa poissulkevia, vaan jotkin nimeämisistä voisi perustellusti luokitella useampaan ryhmään kuuluvaksi. Käytän ryhmittelyä siis työkaluna normien merkityksellistämisen suurien linjojen hahmottamiseen. Alaluvussa 4.1. esitellyt yksittäisten normien ja niiden mukaisen toiminnan nimeämiset olisi mahdollista sijoittaa tässä alaluvussa esiteltyihin merkityksellistämisen ryhmiin. Tutkielman pituusrajoitteiden vuoksi olen päätenyt kuitenkin kommentoimaan yksittäisten normien merkityksellistymistä vain yleisluontoisesti analyysin yhteenvedossa alaluvussa 4.3.

4.2.1. Normit sisäisenä kokemuksena

Tässä alaluvussa esittelen sellaiset nimeämiset, joissa normit ja niiden mukainen toiminta merkityksellistyvät yksilön sisäiseksi kokemukseksi. Tällaisina olen pitänyt nimeämisii, joissa normeja ja niiden mukaista toimintaa nimetään yksilön tietoon tai uskoon perustuviksi näkemyksiksi ja käsityksiksi, valinnoiksi ja ratkaisuuksi, sisäiseksi ääneksi ja haluiksi sekä tavoiksi. Normit sisäisenä kokemuksena merkityksellistäviä nimeämisii esiintyy aineistossa 66. Lisäksi tarkastelen tässä alaluvussa 19:ää modaalisen aineksen esiintymää. Näistä osa esiintyy nimeämisten yhteydessä, osa on muualla aineistossa esiintyvää useampaan normiin kohdistuvaa modaalista ainesta, jonka katson merkityksellistävän normeja sisäisenä kokemuksena.

Normeja nimetään näkemyksiksi ja käsityksiksi 20 kertaa. Nämä nimeämiset on koottu taulukkoon 6.

TAULUKKO 6. Normien nimeämiset, joissa normit hahmottuvat näkemyksinä ja käsityksinä.

nimeäminen	esiintymien lukumäärä	esiintyy tekstissä/teksteissä
<i>uskomisen asiat</i>	2	T16, T52
<i>uskon asiat</i>	1	T11
<i>iankaikkisuuskysymykset</i>	1	T56
<i>se, minkä tietää ja uskoo tärkeäksi</i>	1	T56
<i>Jumalan sanaan pohjautuva henkilökohtainen usko</i>	1	T67
<i>sydämen usko</i>	1	T67
<i>usko ja sen tuomat näkemykset</i>	1	T6
<i>uskonkäsitykset</i>	1	T6
<i>oikea usko ja siitä nousevat periaatteet</i>	1	T56
<i>uskontoon perustuva argumentti</i>	1	T50
<i>kristilliset elämänarvot</i>	1	T28
<i>vanhollislestadiolainen näkökulma</i>	1	T17
<i>vakaumus</i>	1	T40
<i>arvot</i>	1	T49
<i>arvomaailmani</i>	1	T65
<i>luonteeltaan luovuttamattomat periaatteet</i>	1	T56
<i>elämäkatsomus</i>	1	T6
<i>ajatteluni ja elämänarvoni</i>	1	T16
<i>itsestäänselvinä pitämäni kysymykset</i>	1	T43

Taulukon 6 kuudessa ensimmäisessä nimeämisessä tulkitsen normien merkityksellistyneen yksilön uskomuksiksi siitä, millainen toiminta on Jumalan tahdon mukaista. Kuudessa seuraavassa nimeämisessä *näkemyksiksi*, *käsityksiksi*, *periaatteiksi*, *argumenteiksi*, *elämänarvoiksi* ja *näkökulmaksi* tulkitsen normien merkityksellistyneen yksilön ajatteluksi, jota uskomusmaailma ohjaa. Taulukon viidessä viimeisessä nimeämisessä tulkitsen normien merkityksellistyneen korostetusti yksilön sisäisiksi kokemuksiksi, eikä uskonnon vaikutus näihin käsityksiin ole eksplisiittisesti esillä.

Normien mukaiseen toimintaan kohdistuvia nimeämisiä, joissa tulkitsem normien merkityksellistyvän yksilön näkemyksinä ja käsityksinä, on kolme. Nämä kaikki esiintyvät tekstissä T65. Normien mukaista toimintaa nimitään kahdesti *omien arvojen mukaan elämiseksi* ja kerran *omien arvojen toteutumisiksi*. Tulkitsem *arvoilla* tarkoitettavan nimen omaan normeja, koska *arvoilla* viitataan niihin asioihin, joita pidetään merkittävänä ja tärkeinä (KS 2018 s. v. *arvo*). Koska uskovaiselle ihmiselle hänen uskonsa on tärkeä ja merkityksellinen asia, on uskonkäsityksiin sisältyvät käsitykset Jumalan tahdosta, normit, mahdollista hahmottaa myös arvokysymyksinä ja -valintoina. Tulkintaani tukee se, että myös tekstissä T65 todetaan arvojen aina kytkeytyvän tärkeinä pidettyihin asioihin ja tällaiseksi tärkeäksi asiaksi itselleen kirjoittaja ilmaisee oman uskonsa. Hän pitää tärkeänä, että nämä uskosta kumpuavat arvot konkretisoituvat elämänvalinnoissa, jollaisiksi normit aineistossa merkityksellistetään.

Nimeämisiin, joissa normit tai niiden mukainen toiminta hahmottuvat yksilön näkemyksinä ja käsityksinä, kohdistuu modaalista ainesta viisi kertaa.

(107) *Tilannetta ei helpota se, että ainakaan länsimaissa ei uskontoon perustuva argumentti ole ymmärrettävä eikä hyväksyttävä.* (T50)

(108) *Uskonasioissa meidän ei tarvitsekaan päästä ensimmäiseltä luokalta toiselle.* (T11)

Esimerkissä (107) tulkitsem *uskontoon perustuvilla argumenteilla* nimettävän normeja, koska uskonyhteisön normit ovat Jumalan tahdon mukaisiksi uskottuja sääntöjä, ohjeita ja malleja, joilla toimintaa perustellaan. Esimerkissä (107) kieltomuodon yhteydessä esiintyvät substantiivia määrittävät VA-partisiipit *ei ole ymmärrettävä eikä hyväksyttävä* ilmaisevat, että uskomusmaailmaa toiminnan perusteluna on mahdoton ymmärtää tai hyväksyä uskonyhteisön ulkopuolella. Tekstissä tällä viitataan etenkin ehkäisemättömyysnormista käytyyn julkiseen keskusteluun. Tulkitsem VA-partisiipeilla ilmaistun mahdottomuuden episteemiseksi, kirjoittajan arvioimaksi mahdottomuudeksi. Esimerkissä (108) kieltomuotoisella *tarvita*-verbillä ilmaistaan välttämättömyyden puutetta. Ensimmäiseltä luokalta toiselle pääsemisellä viitataan siihen, että keskustelut uskosta toisten vanhoillislestadiolaisten kanssa nähdään tekstissä *uskonaakkosten* opetteluna. *Uskonaakkosten* opettelussa nähdään riittäväksi, että elää ja uskoo samalla tavalla eikä syvälinen

perehtyminen uskonkysymyksiin ole välttämätöntä. Tulkitsen kieltomuotoisella *tarvita-*verbillä ilmaistun välttämättömyyden puutteen episteemiseksi.

- (109) *Koska monia asioita ei edes voi järjen avulla selittää. Siksi niitä kai kutsutaan uskomisen asioiksi. Koska uskon näin ja näin, haluan toimia niin ja noin.* (T16)
- (110) *Omien arvojen mukaan eläminen voi joskus tarkoittaa myös jollain tapaa valtavirrasta poikkeamista.* (T65)
- (111) *Omien arvojen mukaan eläminen ei välttämättä tarkoita helppoa ja mukavaa elämää.* (T65)

Esimerkissä (109) kieltomuotoisella *voida-*verbillä ilmaistaan mahdottomuutta selittää normeja, *uskomisen asioita*, järjellä. Mahdottomuus voidaan tulkita lajiltaan dynaamiseksi tai episteemiseksi eli järjen rajallisuudesta johtuvaksi mahdottomuudeksi tai kirjoittajan arvioksi siitä, että uskon selittäminen järjellä mahdotonta. Esimerkin (109) toisessa virkkeessä esiintyy episteemistä arviota ilmaiseva partikkeli *kai*, jolla ilmaistaan kirjoittajan arvioivan selittämisen mahdottomuuden oleva syy normien nimeämiselle *uskomisen asioiksi*. Esimerkissä (110) tulkitsen *voida-*verbillä ilmaistun mahdollisuuden episteemiseksi arvioksi siitä, että omien arvojen, kuten vanhoillislestadiolaisten normien, mukaan eläminen voi poiketa valtavirrasta. Modaalisen aineksen myötä normien mukainen toiminta merkityksellistyy erilaisuudeksi. Modaalinen aines saa *omien arvojen mukaan eläminen* -nimeämisen limittymään alaluvussa 4.2.6. esiteltyjen nimeämisten kanssa. Nimeäminen esiintyy myös esimerkissä (111), ja tässäkin esimerkissä aines saa nimeämisen limittymään toisen merkityksellistämisyhmän nimeämisten kanssa. Esimerkissä episteemistä arviota ilmaiseva kieltomuotoinen adverbi *ei välttämättä* esittää kirjoittajan arvion siitä, ettei ole täysin varmaa, että normien mukainen elämä olisi aina helppoa tai mukavaa. Modaalisella aineksella ilmaistu haasteellisuuden mahdollisuus tuo *omien arvojensa mukaan eläminen* -nimeämiseen samankaltaisia merkityksiä kuin alaluvun 4.2.4. nimeämisissä, joissa normit merkityksellistyvät koettelemuksina.

Nimeämisistä 14:ssä normit ja niiden mukainen toiminta nimetään kerran *ratkaisuksi* ja 13 kertaa *valinnoiksi*. Valinnoilla voidaan viitata sekä normeihin että niiden mukaiseen toimintaan. Nimeämisillä voidaan viitata yksilön valitsemiin näkökulmiin eri asioista, kuten alkoholinkäytöstä tai ehkäisystä. Niillä voidaan viitata myös normien takia tehtyihin konkreettisiin valintoihin arkielämässä, kuten pidättäytymiseen alkoholinkäytöstä. Osa *valinta-*nimeämisistä saa erilaisia määritteitä, kuten *erilaiset valinnat*, *omannäköiset valinnat* ja *elämänvalinnat*. Määrittelyt *erilaisiksi* ja *omannäköisiksi* implikoivat sitä, että

vanhoillislestadiolaisten normien mukainen elämä on erilaista kuin yhteisön ulkopuolisten ihmisten elämä. Nämäkin nimeämiset limittyvät alaluvussa 4.2.6. esiteltyjen nimeämisten kanssa. Osassa *valinnat*-nimeämisistä ilmaistaan selkeästi uskonnon vaikutus valintoihin.

- (112) *Moni koettelemus tuntuu päällisin puolin johtuvan niistä **valinnoista**, joita on nimenomaan uskon vuoksi halunnut tehdä tai tullut tehneeksi.* (T7)
- (113) *Ensimmäinen tunteeni on ollut suru, kun uskon tuoma turva, seurat, uskovaisten yhteys ja **uskoa suojelevat elämänvalinnat** eivät enää tunnu läheisestä tärkeiltä.* (T6)
- (114) *Vaikka onnistumisen tunteilla en ole päässyt juhlimaan, ovat **valintani** olleet tietoisesti tai tiedostamatta niitä, joilla **koen** pyrkiväni rakentaa omaa uskonelämääni vahvemmaksi maailma myrskyissä.* (T16)

Esimerkissä (112) *valinnat, joita on nimenomaan uskon vuoksi halunnut tehdä tai tullut tehneeksi* -nimeäminen merkityksellistää normien mukaisen toiminnan sekä tietoisiksi valinnoiksi, joihin yksilö on omasta halustaan pyrkinyt, että tiedostamattomiksi valinnoiksi, joihin on ennemminkin ajautunut. Esimerkissä (113) ilmaistaan läheisen uskon-yhteisöstä lähtemisen herättämää surua. Uskonyhteisöstä irtaantumiseen hahmottuu tekstissä kuuluvan myös erilainen elämäntapa eli se, ettei herätysliikkeestä lähtenyt enää elä yhteisön normien mukaisesti. Normeja ja niiden mukaista toimintaa nimetään *uskoa suojeleviksi elämänvalinnoiksi*, jolloin ne merkityksellistyvät yksilön valinnoiksi toimia tietyllä tavalla, jotta voisi säilyttää uskonsa. Myös esimerkissä (114) *valinnat* merkityksellistyvät pyrkimykseksi vahvistaa omaa uskonelämää. Esimerkissä (114) *valinnat* määrittellään sekä tietoisiksi että tiedostamattomiksi samaan tapaan kuin esimerkissä (112).

Normien ja niiden mukaisen toiminnan nimeäminen *valinnoiksi* merkityksellistävät ne yksilön valitsemiksi käsityksiksi ja omiksi päätöksiksi toimia tietyllä tavalla. Normit eivät merkityksellisty Jumalan tai uskonyhteisön velvoittamina ajattelu- ja toimintatapoina, vaan yksilön sisäisenä kokemuksena ja siitä johtuvana toimintana. Normit merkityksellistyvät sisäisenä kokemuksena myös esimerkin (114) modaalisessa aineksessa, jossa episteemisellä *kokea*-verbillä ilmaistaan kirjoittajan pitävän normeja ja niiden mukaista toimintaa pyrkimyksenä uskonelämän rakentamiseksi. *Valinta*-nimeämisiin kohdistuu modaalista ainesta myös esimerkissä (115).

- (115) *Opettaja haastoi ryhmää ajattelemaan tarkemmin ja jatkoi kysymistä: ”**Onkohan** tuo ihan oikea vastaus? **Onko** se, että olet*

*lestaadiolainen, sinulle perimmältään syy tehdä **valintoja** toisella tavalla kuin valtaosalle ihmisistä? Vai mikä se syy on?” (T10)*

Esimerkissä (115) kerrotaan tilanteesta, jossa vanhoillislestadiolaisilta rippikoululaisilta kysytään, miten he vastaavat pyyntöihin osallistua normien vastaiseen toimintaan kuten juomaan alkoholia tai tanssitunnille koulussa. Valinnoiksi hahmottuu tekstissä se, ettei lähde mukaan alkoholinkäyttöön tai tanssimaan eli normien mukainen toiminta. Epistee- miseksi modaalisuudeksi tulkittava vaihtoehtokysymys ilmaisee epävarmuutta lauseen paikkansapitävyydestä. Ensimmäisen kysymyksen liitepartikkeli *-han* merkitsee kysymyksen sellaiseksi, johon ei kysymishetkellä ole vastausta tai tarvitse vastata (VISK 2008 § 1681). Esimerkissä episteemisellä modaalisuudella kyseenalaistetaan se, että vanhoillislestadiolaisuus olisi syynä normien mukaiseen toimintaan. Koska oppitunnin aiheena on uskonsa tunnustaminen, tulkitsen tällä kysymyksellä heräteltävän nuoria pohtimaan, ettei normeja noudateta siksi, että kuulutaan vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön, vaan siksi, että henkilökohtaisesti uskotaan normien ja niiden mukaisen toiminnan olevan Jumalan tahto.

Normeja nimetään sisäiseksi ääneksi kolmesti ja *haluksi* kahdeksan kertaa.

(116) *Kun **omantunnon ääni** on sisimmästä vaiennettu, on helppo lähteä lauman mukana ja ajatella, että näin kaikki elävät tätä elämää.* (T46)

(117) *On vain helpompaa elää ristiriidassa yleisen mielipiteen kuin **omantuntonsa** kanssa.* (T63)

(118) ***En ole kokenut**, että joku kertoisi minulle ulkopäin, miten tulisi elää, vaan Pyhän Hengen mukainen opetus vastaa **sydämessä asuvan hengen ääntä**.* (T20)

Esimerkissä (116) tulkitsen *omantunnon äänellä* viitattavan nimenomaan normeihin, koska sen vaimentamisesta seuraa vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä irtaantuminen ja yhteisön ulkopuolisen elämäntavan omaksuminen. Esimerkissä (117) normien, tässä yhteydessä erityisesti ehkäisemättömyysnormin, mukainen toiminta hahmottuu ristiriitaiseksi yhteisön ulkopuolisessa maailmassa yleisen mielipiteen kanssa. Normit hahmotuvat *omaksitunnoksi*, sisäiseksi ääneksi ja tietoisuudeksi oikeasta ja väärästä. Esimerkissä (118) normit nimetään *sydämessä asuvan hengen ääneksi*, jota vanhoillislestadiolainen, Pyhän Hengen mukaiseksi koettu opetus vastaa. Esimerkissä (118) normeihin kohdistuu myös episteemistä modaalista ainesta, jossa kieltomuotoisella *kokea*-verbillä ilmaistaan kirjoittajan kokemusperäiseen tietoon perustuvaa arvio siitä, ettei vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä yksilöön kohdistu ulkopuolisia vaatimuksia normien

mukaiseen elämään. Kielтомуotoinen modaalinen aines korostaa, että normeissa ei ole kysymys kenenkään ulkopuolisen vaikutuksesta yksilöön, vaan yksilön sisäisestä kokemuksesta.

Normien nimeämiset *haluksi* saavat erilaisia määritteitä. Viidessä *halu* hahmottuu uskon myötävaikutuksella syntyneeksi.

- (119) *Usko antaa **halun elää Jumalan tahdon mukaan**, mikä tuottaa ihmiselle syvää onnea, mielenrauhaa ja luottamusta siihen, että Herra pitää huolen omistaan joka päivä.* (T15)
- (120) *Kun olin löytänyt Jumalan valtakunnan ja saanut tuntea seurakunta-äidin helmassa rakkautta ja hoivaa, täydellistä anteeksiantamusta Jeesuksen nimessä, syntyi aivan itsestään **halu olla kuuliainen äidin opetuksille, neuvoilla ja varoituksille – seurakunnasta kuuluvalla Isän äänelle, Pyhän Hengen äänelle.*** (T20)
- (121) *Kun Kristus asuu sydämessä, avautuu myös **halu elää ja kilvoitella Jumalan sanan mukaisesti.*** (T41)
- (122) *Selitän, miten Hengen hedelmänä kypsyy **halu tehdä valintoja niin, ettei vahingoittaisi haurasta uskoa.*** (T62)
- (123) *Syntyi sydämen **halu saada säilyttää usko hyvässä ja loukkaamattomassa omassatunnossa.*** (T20)

Esimerkkien (119), (120) ja (121) nimeämisissä normien mukainen toiminta merkityksellistyy haluksi olla kuuliainen Jumalalle ja esimerkeissä (122) ja (123) haluksi suojella uskoa ja säilyttää se. Esimerkissä (121) haluun toimia Jumalan tahdon mukaisesti sisältyy myös *kilvoittelu*. Vanhoillislestadiolaisen käsityksen mukaan kilvoittelu tarkoittaa pyrkimystä välttää kaikkea, mikä voi viedä kauemmas Jumalasta ja vaarantaa uskonelämän. Tämän pyrkimyksen katsotaan olevan Jumalan vaikutusta ihmisessä, jolle Jumala antaa halun ja voimia kilvoitella. (srk.fi³). Esimerkissä (121) yksilön *halu* ei siis kohdistu pelkästään Jumalan tahdon mukaisesti elämiseen, vaan hänellä on myös *halu kilvoitella*, eli elää normien mukaista elämää, vaikka *kilvoittelu* merkityksellistää normien mukaisen elämän koettelemuksiksi (ks. alaluku 4.2.4.). Esimerkissä (122) *halu* hahmottuu uskonnon vaikutuksesta syntyneeksi, sillä *hengen hedelmä* viittaa vanhoillislestadiolaiseen käsitykseen siitä, että usko näkyy ihmisen elämässä Pyhän Hengen vaikuttamina rakkauden tekoina (srk.fi³). Esimerkissä (123) *halu* määritellään *sydämen haluksi*, joka korostaa normien mukaisen toiminnan olevan lähtöisin yksilön sisäisistä kokemuksista.

Normeja nimetään *haluksi* myös kolmessa muussa tapauksessa. Näiden nimeämisten yhteydessä halu ei hahmotu yhtä selkeästi uskon vaikutuksesta syntyneeksi kuin esimerkeissä (119)–(123).

(124) *Se [uskominen] on omaa halua – halua varjella uskoa.* (T23)

(125) *On halu toimia, tehdä ja suorittaa oikein.* (T41)

(126) *Uskon, että nimenomaan halu säilyttää kristittyjen välinen rakkaus ohjaa käyttäytymistä niin, ettei halua omalla elämällään herättää seurakunnan kesken pahennusta.* (T19)

Esimerkissä (124) tulkiten *halun* nimeävän nimenomaan normeja, koska tekstissä T23 uskomisen on tiiviisti kietoutunut normien mukaiseen toimintaan. Tekstissä esiintyy normien mukaisen toiminnan kielto muoto, jossa kielletään uskomisen olevan kieltoja. Normit hahmottuvat siis ylhäältä asetettujen kieltojen ja sääntöjen sijasta yksilön sisäiseksi haluksi pyrkiä suojaamaan ja säilyttämään usko, kuten esimerkkien (122) ja (123) nimeämisissä. Esimerkki (125) viittaa tekstissä aiemmin kuvattuihin vanhoillislestadiolaisien rippikoululaisten esittämiin kysymyksiin siitä, voiko uskovainen esimerkiksi meikata tai katsoa elokuvia. Koska nämä kysymykset nähdään merkinä siitä, että nuorilla on *halu toimia, tehdä ja suorittaa oikein*, tulkiten tällän *halu*-nimeämisellä nimettävän normeja. Esimerkki (126) poikkeaa muista *halu*-nimeämisistä siinä, että normeja ja niiden mukaista toimintaa ei määritellä haluksi elää Jumalan tahdon mukaisesti tai suojella uskoa, vaan *haluksi säilyttää kristittyjen välinen rakkaus*. Normit ja niiden noudattaminen hahmottuvat pyrkimykseksi välttää pahennusta eli moraalista närkästystä (KS 2018 s. v. *pahennus*.) seurakunnassa. Episteemisellä *uskoa*-verbillä ilmaistaan kirjoittaja omaksi käsitykseksi, että normien mukaiseen toimintaan ohjaa halu välttää pahennusta ja säilyttää kristittyjen välinen rakkaus.

Normien nimeämisiin sisäiseksi ääneksi ja *haluksi* kohdistuu modaalista ainesta kahdesti. Molemmissa esiintymissä ilmaistu modaalisuus on lajiltaan episteemistä ja ne on esitelty esimerkkien (118) ja (126) nimeämisten yhteydessä. Näiden lisäksi normien mukaiseen toimintaan kohdistuu kahdeksan kertaa episteemistä modaalisuutta, jossa kerran *tahtoa*-verbillä ja muutoin *haluta*-verbillä ilmaistaan normien mukaisen toiminnan toivottavuutta.

(127) *Heitä, jotka haluavat käydä seuroissa ja elää niin kuin uskovat.* (T11)

(128) *Hän haluaa elää arvojensa kanssa.* (T49)

- (129) ***Haluan elää arvomaailmani** mukaisesti, vaikka se aiheuttaisi ympärillä olevissa ihmetystäkin.* (T65)
 (130) *Ajassamme on ilmeisen vaikea ymmärtää, että joku ylipäänsä saarnaa, saati että joku **tahtoo elää** niin kuin saarnaa.*
 (131) *Koska uskon näin ja näin, **haluan sydämessäni toimia** niin ja noin.* (T16)

Esimerkeissä (127), (130) ja (131) normien mukaisen elämän toivottavuus hahmottuu johtuvan siitä, että normien mukainen elämä vastaa yksilön uskomuksia. Esimerkeissä (128) ja (129) taas toivottavuus hahmottuu korostetusti arvomaailmasta johtuvaksi, eikä uskonkäsitysten vaikutus ole eksplisiittisesti läsnä.

- (132) *Kun omat tunteensa tunnistaa, on paljon helpompaa myös lähestyä uskosta luopunutta ystävää, ja nähdä, miksi itse **haluaa** kiusauksista huolimatta **pysyä** uskomassa.* (T6)
 (133) ***Halusin säilyttää** uskoni usein arkana ja pelokkaana.* (T69)
 (134) *Minulle oli selvää, että **haluan valita** asioita siten, etten menetä uskoani.* (T14)

Esimerkissä (132) *haluta*-verbi ilmaisee normien mukaisen toiminnan toivottavuutta, vaikka elämässä kohtaakin houkutuksia normien vastaiseen toimintaan. Esimerkissä (133) ilmaistu uskon säilyttäminen hahmottuu tekstissä T69 normien mukaiseksi toiminnaksi, koska uskon säilyttämisellä viitataan siihen, että toimii tietyissä asioissa työpaikalla toisin, kuin työyhteisössä on tapana. Tulkitsen tämän viittaavan normien mukaiseen toimintaan, esimerkiksi absolutismi- tai kielenkäyttönormiin, koska kirjoittaja olettaa näistä toisin toimimisista kollegoiden tienneen, että hän on vanhoillislestadiolainen. Esimerkissä (134) *haluta*-verbillä ilmaistun normien mukaisen toiminnan toivottavuuden syyksi hahmottuu uskon säilyttäminen

Normien ja niiden mukaisen toiminnan nimeämisissä *omaksitunnoksi* tai *haluksi* korostuu ajatus siitä, että uskon myötä Pyhä Henki antaa sisäisen ymmärryksen, että normit ovat Jumalan tahto, sekä halun toimia niiden mukaan. Tämä ajatus kiteytyy esimerkissä (119). Normit ja niiden mukainen toiminta merkityksellistyvät näissä nimeämisissä yhteisön jäsenen sisältä uskon vaikutuksesta kumpuaviksi käsityksiksi ja toiminnaksi. Nimeämisten yhteydessä esiintyy muutamia kertoja episteemistä modaalista ainesta, jolla ilmaistaan esitettyjen asiantilojen perustuvan kirjoittajan omaan kokemukseen, uskoon tai päteilyyn. Aineistossa esiintyy paljon episteemistä modaalisuutta, jossa *haluta*-verbillä ilmaistaan normien mukaista toimintaa yksilön toivomaksi asiantilaksi. Toivottavuuden syyksi hahmottuu se, että normit vastaavat yksilön käsityksiä asioista, joissakin tapauksissa

myös uskon suojeleminen. Nimeämiset ja haluamisverbeillä ilmaistu modaalinen aines merkityksellistävät normit yksilön sisäiseksi haluksi ja niiden mukainen toiminta ulospäin näkyväksi merkiksi tästä halusta. Tämän perusteella nimeämiset voitaisiin ryhmitellä myös alalukuun 4.2.6., jossa normit merkityksellistyvät merkkinä uskosta.

Tulkitsen normien mukaisen toiminnan merkityksellistyvän sisäiseksi kokemuksesta myös niissä nimeämisissä, joissa toimintaa nimetään jonkinlaiseksi tavaksi. Normien mukaista toimintaa nimetään *elämäntavoiksi* kolmesti sekä kerran *menettelyksi* ja kerran *tavaksi*. Näistä nimeämisistä kolmen yhteydessä esiintyy lisäksi modaalista ainesta.

(135) *Meidän elämäntapamme ja -valintamme voivat erota paljonkin siitä, miten toiset ihmiset elävät.* (T21)

(136) *Lestadiolaisuuden piirissä vakiintuneet elämäntavat ja -valinnat tähtäävät oman, henkilökohtaisen uskon säilymiseen.* (T69)

(137) *Väitän jopa, että vanhoillislestadiolaisuuden kaltaisen uskonnollisen ryhmän jäsenyys parantaa uskonnollista lukutaitoa, kykyä ymmärtää näennäisistäkin järkiperusteista riippumatonta menettelyä.* (T50)

(138) *Tällä tavalla eläen saamme kokea syvää turvallisuutta, onnea ja siunausta jo täällä maan päällä eläessämme.* (T21)

(139) *Kun omaa elämäntapaa saa perustella siellä ja täällä, virallisissa ja epävirallisissa yhteyksissä, oppii luovimaan asioiden kanssa.* (T36)

Esimerkissä (135) ja (136) normien mukainen toiminta nimetään *elämäntavoiksi* ja *-valinnoiksi*, jotka monikon 1. persoonan genetiivin ja *lestadiolaisuuden piirissä vakiintuneet* -määritteen kautta hahmottuvat uskonyhteisön kollektiivisiksi tavoiksi ja valinnoiksi. Molemmat nimeämiset sisältävät *elämäntapojen* lisäksi myös *elämänvalinnat*-nimeämiset. Esimerkissä (135) modaaliverbillä *voida* ilmaistaan mahdolliseksi, että vanhoillislestadiolainen elämäntapa poikkeaa paljonkin toisten ihmisten elämäntavasta. Tulkitsen esimerkissä ilmaistun mahdollisuuden episteemiseksi. Normien mukaisen elämän mahdollista erilaisuutta korostava modaalinen aines merkityksellistää normeja samaan tapaan kuin alaluvun 4.2.6. nimeämiset. Esimerkissä (137) *näennäisistäkin järkiperusteista riippumattoman menettelyn* viittaa siihen, että uskonnollisissa yhteisöissä jonkin toiminnan taustalla saattaa olla uskontoon perustuva käsitys, jota on mahdoton selittää ulkopuolisille. Tulkitsen *näennäisistä järkiperusteista riippumattoman menettelyn* normien mukaisen toiminnan nimeämiseksi, koska tekstissä yhdeksi tällaiseksi hahmottuu ehkäisemättömyysnormi. Esimerkissä (138) *saada*-verbi ilmaistaan mahdollisuutta sille, että vanhoillislestadiolainen tapa elää tuottaa positiivisia asioita. Tulkitsen *saada*-verbillä ilmaistavan tässä dynaamista mahdollisuutta deonttisen luvan sijasta, koska mahdollisuus

kokea positiivisia asioita ei hahmotu luvanvaraiseksi vaan olosuhteista, normien mukaisesta elämäntavasta, johtuvaksi. Esimerkissä normien mukainen elämä merkityksellistyy yhteisössä jaetuksi elämäntavaksi, joka tuo turvallisuutta, onnea ja siunausta. Esimerkissä (139) normien mukaista toimintaa nimetään *elämäntavaksi*, mutta esimerkeistä (135) ja (136) poiketen se määritellään yksilön omaksi. Myös esimerkissä (139) esiintyy *saada*-verbillä ilmaistua modaalista ainesta. Tulkitsen *saada*-verbillä ilmaistavan tässä yhteydessä mahdollisuuden sijasta dynaamista välttämättömyyttä, koska elämäntavan perustelu hahmottuu olosuhteiden pakosta välttämättömäksi.

Tässä alaluvussa esitellyt normien ja niiden mukaisen toiminnan nimeämiset sekä toivottavuutta ilmaiseva modaalinen aines merkityksellistävät normit yksittäisen vanhoillislestadiolaisen sisäisestä maailmasta kumpuavana ajatteluna, valintoina, haluna tai tapoina. Osassa nimeämisistä ja modaalisesta aineksesta uskonnon vaikutus näihin sisäisiin prosesseihin on selkeästi esillä, toisissa vaikutus on lähinnä implisiittisesti läsnä. Koska nimeämisten taustalla hahmottuu ajatus siitä, että vanhoillislestadiolaisen uskon myötä ihmiselle syntyy Pyhän Hengen vaikutuksesta käsitys siitä, että normit ja niiden mukainen toiminta ovat Jumalan tahto sekä halu toimia normien mukaisesti, voitaisiin monien näistä nimeämisistä tulkita merkityksellistävän normeja myös merkinä uskosta (ks. alaluku 4.2.6.).

4.2.2. Normit ohjauksena

Tässä alaluvussa esittelen sellaiset normien mukaisen toiminnan nimeämiset, joissa normit merkityksellistyvät Jumalan tai yhteisön yksilöön kohdistamaksi ohjaukseksi uskonelämässä. Tällaisia ovat normien nimeämiset neuvoiksi, varoituksiksi, huolenpidoksi ja johdatukseksi, ohjeiksi sekä muiden uskonyhteisön jäsenten avuksi. Tällaisia nimeämiä aineistossa esiintyy yhteensä 26 kertaa. Näiden nimeämisten lisäksi tarkastelen kahdeksaa niihin kohdistuvan modaalisen aineksen esiintymää. Alaluvun lopussa esittelen aineistossa esiintyneet kielikuvalliset apuvälinenimeämiset, joiden tulkitsen merkityksellistävän normeja ohjauksena.

Aineistossa normeja nimetään *neuvoiksi* seitsemän kertaa ja *neuvonsanaksi* kerran. *Neuvo*-nimeämiset saavat erilaisia määritteitä. Kahdessa nimeämisessä ne määritellään uskoa suojeleviksi.

(140) *Riittää, että elää ja uskoo samalla tavalla – uskoa suojelevia rakkauden neuvoja kuunnellen.* (T11)

(141) *Se [uskominen] on turvallisia neuvoja, jotka auttavat pysymään uskomassa.* (T23)

Esimerkissä (140) uskominen samalla tavalla viittaa uskonyhteisöön kuulumiseen ja siihen liittyy tiiviisti myös eläminen samojen normien mukaisesti eli *uskoa suojelevia rakkauden neuvoja kuunnellen*. Nimeämisessä *uskoa suojeleviksi rakkauden neuvoiksi* normit merkityksellistyvät hyvántahtoisiksi neuvoiksi, jotka ohjaavat uskonelämän suojelemisessa. Neuvojen lähde jää esimerkissä tulkinnanvaraiseksi: sellaiseksi voi hahmottaa joko uskonyhteisön tai Jumalan. Normit hahmottuvat uskoa suojeleviksi ohjeiksi myös esimerkin (141) *turvalliset neuvot* -nimeämisessä. Tässäkin esimerkissä neuvojen antajaksi on mahdollista tulkita niin yhteisö kuin Jumalakin.

Neljässä nimeämisessä normit määrittyvät selkeästi Jumalallisiksi ohjeiksi.

(142) *Mestari, keskellä saastuvan ajan suo meidän seurata neuvoja sanan, ettemme muuttuisi maailman mukaan, eikä sun laumastas eksyisi mukaan.*” (Sl. 180:2) (T18)

(143) *Viimeinen puheenvuoro on muistutus siitä, kuinka me uskovaiset olemme omalta puoleltamme erehtyväisiä, tavallisia ja syntisiä ihmisiä, jotka tarvitsevat jatkuvasti anteeksiantamusta ja Jumalan sanan neuvoja.* (T20)

(144) *Koska minussa yhä on vanha osa, ”liha”, joka ei ole tehnyt parannus, koen tarvitsevani jatkuvasti anteeksiantamuksen evankeliumia ja Jumalan sanan neuvoja kilvoituksen matkalle.* (T20)

(145) *Päinvastoin: en juuri mitään niin toivoisi kuin sitä, että olisin koko ikäni saanut – armon antamin voimin – Pyhän Hengen neuvojen mukaan vaeltaa.* (T20)

Esimerkki (142) on sitaatti vanhoillislestadiolaisten oman laulukirjan, Siionin laulujen, laulun 180 toisesta säkeestä. Tulkitsen *sanan neuvoilla* viitattavan normeihin eli niihin sääntöihin, ohjeisiin ja malleihin, joihin Raamatussa ohjataan. Normeja nimetään *Jumalan sanan neuvoiksi* myös esimerkeissä (143) ja (144). Esimerkissä (144) *kokea*-verbillä ilmaistaan kirjoittajan episteemistä arviota siitä, että hän tarvitsee normien ohjausta jatkuvasti avuksi uskonkilvoittelussa. Esimerkissä (145) vanhoillislestadiolaisuuteen vasta aikuisiällä kääntynyt kirjoittaja kertoo, että olisi aina halunnut kuulua

vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön ja elää samalla tavalla heidän kanssaan. Koska normien mukainen toiminta kuuluu kiinteästi vanhoillislestadiolaiseen elämäntapaan, tulkitseen *Pyhän Hengen neuvoilla* nimettävän yhteisön normistoa. Esimerkissä *saada*-verbillä ilmaistaan mahdollisuutta elää noiden normien mukaisesta. Tulkitseen *saada*-verbillä ilmaistavan deonttista mahdollisuutta, jolloin normien mukainen toiminta hahmottuu mahdolliseksi, koska Jumala sallii sen antamalla ihmiselle uskon lahjan.

Kahdessa nimeämisessä *neuvot* hahmottuvat vanhempien neuvoiksi. Toiseen nimeämisistä kohdistuu myös modaalista ainesta.

(146) *Olkoonkin, että vanhempien varoituksilla ja neuvoilla ei aina ole erityistä katetta, joskus ne voivat olla jopa aivan turhia, mutta niiden tarkoitusperä on aina hyvä – suojella ja auttaa lasta.* (T33)

(147) *Mutta mistä aikuinen ja itsenäinen ihminen voisikaan löytää sen auktoriteetin ja neuvonsanan, johon voisi turvautua ja luottaa?* (T33)

Esimerkkiin (146) sisältyy myös *varoitus*-nimeäminen. Esimerkkien (146) ja (147) nimeämiset ovat tekstistä T33, jossa esitetään ajatus, että aikuinenkin ihminen on usein ikuinen lapsi, joka haluaa kapinoida vanhempiaan vastaan. Siinä missä lapsi voi tukeutua ajallisiin vanhempiinsa, hahmottuu aikuisen ohjeistajaksi elämässä hengelliset vanhemmat, Jumala ja seurakuntaäiti. Tästä syystä tulkitseen *vanhempien varoituksilla ja neuvoilla* sekä *neuvonsanalla* nimettävän normeja, hengellisten vanhempien ohjausta. Esimerkissä (146) *voida*-verbillä ilmaistaan mahdollisuutta, jonka tulkitseen modaalisuuden lajiltaan episteemiseksi. Kirjoittaja esittää episteemisen arvion siitä, että normien sisältämät varoitukset ovat ajoittain jopa turhia, mutta normien tarkoituksiksi määritellään aina yksilön suojeleminen. Tämä merkityksellistää normien mukaisen toiminnan kannattavaksi, vaikka se ei olisikaan aina välttämätöntä. Samansuuntainen ajatus esiintyy absolutisminormin yhteydessä esimerkissä (99), jossa absolutisminormin ehdoton raittius ei hahmotu välttämättömäksi kaikille, mutta suotavaksi heikompien yhteisön jäsenten uskon suojelemiseksi.

Normeja nimetään varoituksiksi neljä kertaa. Yksi nimeämisistä esiintyy *neuvo*-nimeämisen yhteydessä esimerkissä (146).

(148) *Siitä huolimatta lapsi ei millään tavoin kyseenalaistanut äitinsä varoitusta, vaan totteli kuuliaisesti. Tuolloin mieleeni välähtivät sanat ”Jumalan lapsi”.* (T33)

- (149) *Voin myös helposti kuvitella, kuinka joitakin vuosia varttuneempänä lapsi olisi voinut jättää äidin varoitushuudot noteeraamatta ja vielä myöhemmin, teini-iässä, saattanut kuitata ne lähinnä ärtyneellä tai jopa ivallisella vastauksella. T33)*
- (150) *Ne [keskustelut ihmisten kanssa] ovat opettaneet minulle, että varoitukset uskonelämään liittyvistä vaaroista on aina syytä ottaa vakavasti. (T1)*

Esimerkit (148) ja (149) ovat tekstistä T33, jossa kuvataan kirjoittajan todistamaa tilannetta, jossa pieni lapsi on äkisti rynnännyt kohti autotietä, mutta äidin varoituksen kuultuaan pysähtynyt ja palannut takaisin äitinsä luokse. Lapsen kuuliaisuus äidin varoituksille on tuonut kirjoittajan mieleen vanhoillislestadiolaiset, *Jumalan lapset*. Tämän mielleyhtymän vuoksi tulkitsen tarinalla äidistä ja lapsesta viitattavan myös seurakuntaäitiin ja vanhoillislestadiolaisiin. Siksi tulkitsen *äitinsä varoituksen* ja *äidin varoitushuudot* normien nimeämiseksi. Normeja nimetään *varoituksiksi* myös esimerkissä (150), jossa sanaliitolla *olla syytä* ilmaistaan välttämättömyyttä ottaa *uskonelämään liittyvät varoitukset* vakavasti. Tulkitsen sanaliitolla ilmaistun välttämättömyyden praktiseksi välttämättömyydeksi, koska normien vakavasti ottaminen hahmottuu välttämättömäksi, jotta voisi säilyttää uskonsa.

Aineistossa esiintyy kaksi *huolenpito*- ja kaksi *johdatus*-nimeämistä.

- (151) *Se [seurakunta] auttaa pysymään Jumalan valtakunnan yhteydessä ja taivaallisen Isän huolenpidon alla. (T2)*
- (152) *Se havainnollisti hyvin konkreettisesti lapsen uskoa – sokeaa luottamusta vanhempien ja heidän huolenpitoaan kohtaan. (T33)*
- (153) *Luotammeko Jumalan johdatukseen? Raamatussa meille kerrotaan monia esimerkkejä uskon kuuliaisuudesta, joka perustuu luottamukseen. (T18)*
- (154) *Piirsin tasapaino-ongelmista janoja, joiden ääripäitä nimesin: Vapaus – vastuu. Itsenäisyys – riippuvaisuus/läheisyys. Oma toimijuus – luottamus johdatukseen. Pian tajusin senkin, etteivät nuo parit olleet keskenään ristiriidassa, vaan toimivat jotenkin toisiaan vahvistaen. (T37)*

Esimerkeissä (151) ja (152) normeja nimetään *taivaallisen Isän huolenpidoksi* ja *vanhempien huolenpidoksi*. Tulkitsen esimerkin (152) vanhemmilla viitattavan jälleen hengellisiin vanhempiin, taivaan Isään ja seurakuntaäitiin. Esimerkeissä (153) ja (154) normeja nimetään *johdatukseksi*, Jumalan opastavaksi huolenpidoksi (KS 2018 s. v. *johdatus*). Esimerkissä (153) episteemistä modaalisuutta ilmaisevalla vaihtoehtokysymyksellä osoitetaan epävarmuutta esitetyn asiointilan paikkansapitävyydestä. Kirjoittaja siis esittää

epävarmaksi, luottavatko vanhoillislestadiolaiset jumalalliseen huolenpitoon. Tulkitsen kysymyksellä heräteltävän lukijaa pohtimaan omaa suhtautumistaan normeihin.

Normeja nimetään kerran *ohjeiksi* ja kerran *muiden avuksi*.

(155) ***Raamatusta nousevat eettiset ja moraaliset ohjeet turvaavat elämää perheissä ja säteilevät hyvää koko yhteiskuntaan.*** (T28)

(156) *Usko on henkilökohtainen, mutta ilman **muiden apua sitä on mahdottomata säilyttää.*** (T25)

Esimerkissä (155) tulkitsen *Raamatusta nousevat eettiset ja moraaliset ohjeet* normien nimeämiseksi, koska esimerkiksi avioliitto-, pidättäytymis- ja ehkäisemättömyysnormi hahmottuvat moraaliseksi kysymyksiksi (ks. esimerkki (27)). Esimerkki (156) on tekstistä T25, jossa normit hahmottuvat yhteisön uskonkäsitystensä perusteella tekemiksi ratkaisuksi. *Muiden apu* viittaa tähän prosessiin, jossa kollektiivisesti tehdään ratkaisuja ja muodostetaan suhteita erilaisiin elämässä eteen tuleviin kysymyksiin ja ongelmiin. Siksi tulkitsen *muiden avun* normien nimeämiseksi. Esimerkissä modaalisella adjektiivilla *mahdoton* ilmaistaan mahdottomuutta säilyttää usko ilman normeja. Tulkitsen ilmaistun mahdottomuuden dynaamiseksi, toimijoiden ominaisuuksista johtuvaksi mahdottomuudeksi, koska tekstissä T25 korostetaan yksilön itsenäisen ajattelun rajallisuutta.

Aineistossa esiintyy neljä kielikuvaa, joiden tulkitsen nimeävän normeja: *merikartta ja kompassi, suorat koordinaatit, ”taivaan Isän ehjä, täysi ja ikuinen kovalevy”* sekä *eväät*. Kolme ensimmäistä nimeämistä esiintyvät kukin kerran, *eväät*-nimeäminen viidesti. *Eväät*-nimeäminen saa kolmesti määritteitä: *parhaat mahdolliset eväät elämää varten, parhaat eväät sekä alkueväät*. Kaikissa kielikuvallisissa nimeämisissä normit merkityksellistyvät jonkinlaisiksi apuvälineiksi.

(157) ***Merikartta ja kompassi** ovat tarpeen, vaikka kulkisi tutuilla vesillä.* (T26)

(158) *Tientekijä on nähnyt **suorat koordinaatit**, kairannut tien kestävyysden. Vaikka en näkisi, **voin luottaa**, että tie vie perille, kun pysyn sillä.* (T39)

Esimerkeissä (157) ja (158) normit hahmottuvat kulkemisen apuvälineinä. Tulkitsen esimerkiksi (157) *merikartan ja kompassin* normien nimeämiseksi, koska teksti T26 kertoo melontaretkestä, ja tekstin lopussa todetaan, että uskonelämässä pätevät samat säännöt kuin vesillä liikkuesssa. Nimeämisessä normit merkityksellistyvät tärkeiksi apuvälineiksi jokapäiväisessä elämässä. Esimerkki (158) on tekstistä T39, jossa kuvataan luisteluretkä

meren jäällä pimenevässä illassa. Tulkitsen tekstin kuvaukset kulkuväylästä kielikuvaksi vanhoillislestadiolaisesta, normien mukaisesta elämästä. Esimerkissä (158) tulkitsen *tien-tekijän* viittaavan Jumalaan tai uskonyhteisöön, jotka ovat määrittäneet tien paikan ja varmistaneet sen turvallisuuden. Tämän tulkintani myötä *suorat koordinaatit*, jotka ohjaavat turvallisesti havaittuun suuntaan, hahmottuvat normien nimeämiseksi. Esimerkissä esiintyy myös modaalista ainesta, jossa *voida*-verbillä ilmaistaan mahdollisuutta luottaa valmiiksi tehtyyn kulkuväylään. Verbin ilmaisema mahdollisuus voidaan tulkita joko dynaamisena tai episteemisenä. Dynaamisessa tulkinnassa mahdollisuus hahmottuu olosuhteista riippuvaiseksi mahdollisuudeksi ja episteemisessä kirjoittajan arvioksi mahdollisuudesta. Kummassakin tulkinnassa hahmottuu mahdolliseksi luottaa siihen, että normien mukainen elämä vie kohti Jumalan tarkoittamaa määränpäättä, vaikka ihminen ei itse hahmottaisikaan sitä, miten.

(159) *Uskon kautta saamme käyttöömmme ”taivaan Isän ehjän, täyden ja ikuisen kovalevyn”, vanhurskauden puvun, jossa ei ole pienintäkään naarmua tai heikkoutta.* (T60)

(160) *Jokainen vastuullinen vanhempi pyrkii tarjoamaan lapselleen turvallisen lapsuuden ja parhaat mahdolliset eväät elämää varten, vaikka voikin kokea tehtävässä joskus neuvottomuutta ja riittämättömyyttä.* (T66)

Esimerkeissä (159) ja (160) normit hahmottuvat vanhempien tai Jumalan ohjaukseksi. Esimerkki (159) on tekstistä T60, jossa kerrotaan uskonnollisten ihmisten kohtaavan kriittikiä ajattelunsa ulkoistamisesta uskonnollisille auktoriteeteille. Kirjoittajan mielestä ihminen pikemminkin vapautuu luottamasta liikaa omiin rajallisiin voimiinsa, saa käyttöönsä *”taivaan Isän ehjän, täyden ja ikuisen kovalevyn”*. Uskonnollisen auktoriteetin normit hahmottuvat siis Jumalan viisaiksi neuvoiksi ja ohjeiksi oikeanlaisesta elämästä, joita nimetään *”taivaan Isän ehjäksi, täydeksi ja ikuiseksi kovalevyksi”*. Esimerkki (160) on tekstistä T66, jossa pohditaan vanhoillislestadiolaisesta liikkeestä irtaantuneen ystävän kysymyksiä siitä, oliko hänen vanhemmiltaan oikein rajoittaa häntä uskonnollisin perustein, vanhoillislestadiolaisten normien mukaisesti. *Parhaat mahdolliset eväät elämää varten* ovat tämän vanhempien omiin uskomuksiinsa, käsityksiinsä ja arvoihinsa perustaman kasvatustyön kielikuvallinen nimeäminen. *Eväs*-nimeämisiin kohdistuu modaalista ainesta kerran.

(161) *On viisasta tutkia saamiaan eväitä, makustella niitä ja asetella, kuinka käyttäisi eväät elämänsä vahvistukseksi.* (T66)

Esimerkissä (161) praktista välttämättömyyttä ilmaiseva adjektiivipredikaatti *on viisasta* ilmaisee toimijalle edulliseksi tarkastella elämän eväitä ja koettaa löytää tapa, jolla niitä voisi käyttää positiivisesti omassa elämässään. Normit merkityksellistyvät siis elämän rakennusaineeksi, jota kannattaa pyrkiä käyttämään eduksi elämässään, vaikkei enää tunnustaisi samaa uskoa vanhempiensa kanssa.

Ohjaus-nimeämiset merkityksellistävät normit yksilön hyväksi annettuina ohjeina ja varoituksina uskonelämän säilyttämiseen velvoittavien sääntöjen tai yksilön sisäisen kokemuksen sijasta. Ohjaus hahmottuu joko uskonyhteisön tai Jumalan ohjaukseksi. Episteesmisellä modaalisella aineksella ilmaistaan yksilön kokemaa normien tarpeellisuutta sekä arviota siitä, että normien ohjeistukset ja varoitukset voivat joskus olla tarpeettomia, vaikkakin niiden tarkoitusperä on aina hyvä. Episteesmistä modaalisuutta edustavalla vaihtoehtokysymyksellä myös herätellään lukijaa pohtimaan omaa suhdettaan normeihin. Dynaamisella modaalisella aineksella ilmaistaan mahdottomuutta säilyttää usko ilman uskonyhteisössä muotoiltuja normeja ja deonttinen modaalisuus merkityksellistää normien mukaisen elämän luvanvaraiseksi, mahdolliseksi siksi, että Jumala sallii sen. Modaalisella aineksella ilmaistaan myös praktista välttämättömyyttä ottaa normit vakavasti uskon säilyttämiseksi.

4.2.3. Normit Jumalan tahtona

Tässä alaluvussa esittelen nimeämisiä, joissa normit merkityksellistyvät Jumalan tahdoksi. Alaluvussa 4.1. esitellyistä yksittäisistä normeista esimerkiksi lepopäivännormia nimetään *Raamatun opetuksesi lepopäivän pyhittämisestä* ja ehkäisemättömyysnormia *lestadiolaisten opetuksesi perhesuunnittelusta* ja *Jumalan sanaksi*. Tulkitsen näiden nimeämisten merkityksellistävän normit Jumalan tahdoksi, Raamatusta tulkituiksi käskyiksi ja ohjeiksi. Tulkitsen normien merkityksellistyvän Jumalan tahdoksi myös silloin, kun normien yhteydessä esitetään raamattusitaatteja. Alaluvun aluksi esittelen, miten Jumalan tahtoa ja vanhoillislestadiolaista oppia nimetään aineistossa. Näiden nimeämisten esittelyllä pyrin kuvaamaan sitä, mitä normien merkityksellistyminen Jumalan tahdoksi merkitsee. Jumalan tahdon ja vanhoillislestadiolaisen opin nimeämisten jälkeen esittelen ne aineiston nimeämiset, joissa normien mukainen toiminta merkityksellistetään Jumalan tahdon mukaiseksi. Nimeämisesimerkkien yhteydessä analysoin myös nimeämisiin

kohdistuvan modaalisen aineksen. Tässä alaluvussa kommentoin myös yleisesti aineiston raamattusitaateissa esiintyviä deonttista modaalisuutta ilmaisevia imperatiiveja, koska katson niiden merkityksellistävän normeja Jumalan tahtona. Alaluvun lopussa esittelen myös sellaiset kulkuväyläkielikuvat, jotka olen tulkinut normien mukaisen toiminnan nimeämiseksi. Katson näiden kulkuväyläkielikuvien merkityksellistävän normeja Jumalan tahtona, koska kulkemisen tavaksi hahmottuu kulkeminen Jumalan tahtomalla tavalla ja kulkuväyliä päättyneeksi taivas.

Jumalan tahtoa nimetään aineistossa 26 kertaa ja kolmeen nimeämisestä kohdistuu modaalista ainesta. Jumalan tahtoa ilmaisevat nimeämiset on esitetty taulukossa 7. Vanhoillislestadiolaista oppia nimetään aineistossa 10 kertaa. Näihin nimeämiin ei kohdistu modaalista ainesta. Vanhoillislestadiolaisen opin nimeämiset on esitelty taulukossa 8. En ole laskenut kummankaan taulukon nimeämiin niitä tapauksia, jotka on jo esitelty luvun 4.1. alaluvuissa.

TAULUKKO 7. Jumalan tahdon nimeämiset.

nimeäminen	esiintymien lukumäärä	esiintyy tekstissä/teksteissä
<i>Jumalan tahto</i>	9	T9, T15, T17, T20
<i>Jumalan sana</i>	8	T15, T17, T30, T44
<i>Jumalan laki</i>	5	T41, T57
<i>Jumalan käskyt</i>	3	T15, T17, T47
<i>Jumalan viisaus</i>	1	T17

Taulukosta 7 on nähtävissä, että Jumalan tahtoa nimetään eniten *Jumalan sanaksi* ja *Jumalan tahdoksi*. Nämä nimeämiset eivät merkityksellistä Jumalan tahtoa yhtä velvoittavaksi kuin *Jumalan laki* ja *Jumalan käskyt* -nimeämiset. Jumalan tahtoa nimetään kerran myös *viisaudeksi* *Jumalan sana* -nimeämisen yhteydessä. Tulkitsen *viisaus*-nimeämisen merkityksellistävän Jumalan tahdon yli-inhimillisen viisauden tarjoamaksi ohjeistukseksi siitä, miten ihmisen kuuluu toimia ja elää. Tällainen nimeäminen lähentää normit Jumalan tahdoksi merkityksellistäviä nimeämiä alaluvussa 4.2.2. esiteltyjen, normit ohjauksena merkityksellistävien nimeämisten kanssa.

Olen ottanut tarkempaan tarkasteluun viisi Jumalan tahdon nimeämistä, joista kolmen yhteydessä esiintyy myös modaalista ainesta. Esimerkeissä Jumalan tahto hahmottuu

Jumalan sanan ilmoitukseksi siitä, mikä on ihmiselle tarpeellista. Lisäksi niissä korostuu Jumalan tahdon muuttumattomuus ja sekä velvoittavuus. Jumalan tahto on hänen lakinsa, joka vaatii täydellisyyttä. *Jumalan käskyt* määritellään kerran *ankariksi*, mutta niiden taustalla hahmottuu rakkaudellisuus.

- (162) ***Jumalan laki** vaatii kuitenkin täydellisyyttä, johon perisynnistä osallisina emme pysty.* (T41)
 (163) *Ennen kirjoitettu **Jumalan sana** on ollut, on parhaillaan ja tulee ikuisesti olemaan muuttumaton. Siihen ei meidän tarvitse luoda mitään uutta.* (T30)
 (164) *Ettei olisi tarvinnut maailmassa kolhia itseään jokaiseen kiveen, vaan olisi koko elämänsä saanut elää **Jumalan tahdon** mukaan.* (T20)
 (165) ***Jumalan sana** kertoo, mikä on tarpeellista ja hyväksi ihmiselle.* (T15)
 (166) *Esimerkiksi lasten tai hylätyn aviopuolison näkökulmasta **Jumalan ankarat käskyt** alkavatkin näyttäytyä todellisena rakkautena.* (T17)

Esimerkissä (162) ilmaistaan *Jumalan lain* vaativan täydellistä noudattamista ja kielto-
 muotoisella *pystyä*-verbillä ilmaistaan dynaamista mahdottomuutta, ihmisen kyvyn riit-
 tämättömyyttä tämän täydellisyyden saavuttamiseen. Mahdottomista vaatimuksista syn-
 tyvään ristiriitaan tarjotaan tekstissä vastaukseksi vanhurskauttamisoppia, uskonyhteisön
 käsitystä lain ja armon suhteesta. Esimerkissä (163) korostetaan *Jumalan sanan* muuttu-
 matonta luonnetta ja kielto-
 muotoisella *tarvita*-verbillä ilmaistaan välttämättömyyden
 puutetta muuttaa tuota sanaa. Tulkitsen välttämättömyyden puutteen dynaamiseksi, koska
 välttämättömyys hahmottuu olosuhteista johtuvaksi välttämättömyyden puutteeksi: *Ju-
 malan sanaan* ei tarvitse lisätä mitään, koska sen on yli-inhimillisessä viisautessaan täy-
 dellistä. On syytä huomauttaa, että esimerkissä (69) *Jumalan sanan* muuttaminen ilmais-
 taan mahdottomaksi, koska se ei ole luvallista, kun taas esimerkissä (163) muuttaminen
 hahmottuu tarpeettomaksi. Esimerkissä (164) vanhoillislestadiolaisuuteen vasta aikuis-
 iällä kääntynyt kirjoittaja ilmaisee toivovansa, että olisi aina halunnut kuulua vanhoillis-
 lestadiolaiseen yhteisöön ja elää heidän tavallaan. Koska normien mukainen toiminta
 kuuluu kiinteästi vanhoillislestadiolaiseen elämäntapaan, tulkitsen *Jumalan tahdolla* vii-
 tattavan nimenomaan normeihin. *Saada*-verbillä ilmaistun mahdollisuuden tulkitsen esi-
 merkissä deonttiseksi. Deonttisessa tulkinnassa normien mukainen elämä hahmottuu
 mahdolliseksi siksi, että Jumala sallii sen antamalla ihmiselle uskon lahjan. Esimerkissä
 (165) *Jumalan sanan* todetaan ilmoittavan, mikä on tarpeellista ja hyväksi ihmiselle. Esi-
 merkissä (166) taas Jumalan tahtoa nimetään *Jumalan käskyiksi*. *Jumalan käskyjen* mää-
 rittely *ankariksi* korostaa niiden vaativuutta ja velvoittavuutta. Ankaruus hahmottuu kui-
 tenkin tarpeelliseksi, koska sitä pidetään *todellisena rakkautena*. Tulkitsen tämän *käsky*-

nimeämisen limittyvän alaluvun 4.2.2. *huolenpito*-nimeämisten kanssa. Jumalan käskyt hahmottuvat ankariksi esimerkiksi avioliittonormissa, joka kieltää avioeron ja avioliiton ulkopuoliset seksuaaliset suhteet, mutta niiden tarkoituksena on suojella lapsia ja avio-puolisoa hylätyksi tulemiselta.

Aineistossa esiintyvät vanhoillislestadiolaisen opin nimeämiset on esitelty taulukossa 8. Taulukon viidessä ensimmäisessä nimeämisessä oppi hahmottuu nimenomaan vanhoillislestadiolaisuuden opetuksiksi. Näissä nimeämisissä tulkitsen korostuvan näkökulman siitä, että vanhoillislestadiolainen opetus on vanhoillislestadiolaisen uskonyhteisön tulkinta Raamatusta. Neljässä seuraavassa nimeämisessä opetus hahmottuu puolestaan Raamatusta tai Pyhästä Hengestä lähtöisin olevaksi.

TAULUKKO 8. Vanhoillislestadiolaisen opin nimeämiset.

nimeäminen	esiintymien lukumäärä	esiintyy tekstissä/teksteissä
<i>vanhoillislestadiolainen kristillisyyys</i>	1	T17
<i>kristillinen opetus</i>	1	T66
<i>kristillisyytemme opetus</i>	1	T31
<i>oppi Jumalasta ja Jumalan valtakunnasta</i>	1	T46
<i>opetus</i>	1	T66
<i>Pyhän Hengen opetus</i>	1	T45
<i>Raamatusta nouseva opetus</i>	1	T53
<i>Raamatun opetus</i>	1	T18
<i>se, mikä on meille Raamatun perusteella luovuttamatonta</i>	1	T43
<i>uskonaakkoset</i>	1	T11

Taulukon 8 viimeinen nimeäminen *uskonaakkoset* on tekstistä, joka käsittelee samalla tavalla uskovien vertaistuen tärkeyttä. Tulkitsen normien kuuluvan *uskonaakkosiin*, koska hahmotan *uskonaakkosiin* sisältyvän yhteisön koko uskonkäsityksen, siis myös säännöt, ohjeet ja mallit siitä, millainen elämä on Jumalan tahdon mukaista. Toisin kuin muissa vanhoillislestadiolaisen opin nimeämisissä, *uskonaakkoset*-nimeämisessä ei korostu sen enempää näkökulma opista yhteisön tulkintana kuin Jumalan tahtonakaan.

Aineistossa esiintyy kolme normien mukaisen toiminnan nimeämistä, joissa normien mukainen toiminta merkityksellistyy Jumalan tahdon mukaiseksi elämäksi.

(167) *Hän saattaa valinnoillaan osoittaa etääntymistä uskovaisen ihmisen pyrkimyksestä elää Jumalan tahdon mukaisesti.* (T13)

(168) *Jeesus lupaa todella, että uskovainen ihminen saa myös satakertaisen siunauksen tässä ajassa, valitsemalla oman mielensä mukaisen elämän sijaan **Jumalan tahdon mukaisen elämän**, mutta tärkeimpänä: perii lisäksi iankaikkisen elämän.* (T15)

(169) *Sillä **Jumalan tahdon mukaisessa elämässä on siunaus.*** (T17)

Esimerkissä (167) *pyrkimys elää Jumalan tahdon mukaisesti* hahmottuu normien mukaisen toiminnan nimeämiseksi. Tulkitsen *valinnoilla*, jotka osoittavat etääntymistä tästä *pyrkimyksestä* viitattavan normien vastaiseen toimintaan. Esimerkissä (168) ja (169) normien mukaista toimintaa nimetään *Jumalan tahdon mukaiseksi elämäksi*. Molemmissa esimerkeissä normien mukaisen toiminnan ilmaistaan tuovan hyviä asioita ihmisen elämään.

Aineistossa esiintyy raamattusitaatteja, joissa deonttista modaalisuutta ilmaisevilla imperatiiveilla esitetään normeihin ja niiden mukaiseen toimintaan kohdistuvia käskyjä ja kieltoja. Raamattusitaatteja esiintyy lepopäivä-, avioliitto-, meikkaamattomuus ja absolutisminormin yhteydessä esimerkeissä (2), (5), (40), (93) ja (104). Lisäksi aineistossa esiintyy normeihin tai niiden mukaiseen toimintaan yleisesti kohdistuvia raamattusitaatteja, joissa esitetään käskyjä. Tällaisia ovat teksteissä T7 ja T17 esiintyvät käskyt kieltää itsensä ja tekstissä T17 esitetty käsky ristin ja Jeesuksen ikeen kantamiseen. Käskyt ristin ja ikeen kantamiseen merkityksellistävät normien mukaisen toiminnan koettelemuksina, ja käsittelen niitä tarkemmin alaluvussa 4.2.4. Tekstissä T17 esiintyy raamattusitaatissa myös käsky parannuksen tekemiseen. Tulkitsen *parannuksen tekemisen* normien mukaisen toiminnan aloittamisen nimeämiseksi, joka merkityksellistää normien mukaisen toiminnan erilaisuutena ja merkkinä uskosta, joten käsittelen sitä seikkaperäisemmin alaluvussa 4.2.6. Samassa alaluvussa käsittelen myös tekstissä T19 esitettyä käskyä varoa hurskaiden tekojen esittelyä muille ihmisille. Normeihin kohdistuvat suorat kiellot ja käskyt esiintyvät esimerkiksi (60) lukuun ottamatta aina raamattusitaateissa. Koska imperatiivilla esitetty velvoite on aina lähtöisin käskyn esittäjästä, normeihin kohdistuvien suorien kieltojen ja käskyjen velvoittajaksi hahmottuu aina hengellinen auktoriteetti.

Aineistossa esiintyy kuusi kulkuväyliä nimeämistä, jotka tulkiten kielikuviksi vanhoillislestadiolaisesta elämästä: *tie*, *taivastie*, *polku*, *oikea suunta*, *oikea väylä* ja *matka*. Nimeämisiä esiintyy aineistossa yhteensä 15 kertaa. Koska vanhoillislestadiolainen elämä on normien mukaista, tulkiten nämä nimeämiset normien mukaisen toiminnan nimeämiksi. Viidestä *tie*-nimeämisestä neljässä *tie* saa erilaisia määritteitä: *turvallinen*, *oikea*, *kaita* ja *valmiiksi aurattu*.

- (170) *Niin kuin vesillä, on uskonelämässäkin tärkeä tietää, millaisia virtoja on kulkemassa ja missä kulkee **turvallinen tie** määränpäähän, suojasatamaan.* (T26)
- (171) *Kun sen rakkauden tuntee ja kokee sydämen täyttävää iloa, sitä ei epäile, etteikö tämä olisi **oikea tie** kulkea.* (T23)
- (172) *Kertaakaan kahdeksan vuoden aikana ei ole mielessäni käynyt katumus **kaidan tien** valitsemisesta.* (T20)
- (173) *Mietin, että kun on lumen keskelle **valmiiksi aurattu tie**, sitä on hyvä kulkea.* (T39)

Esimerkissä (170) tulkiten *turvallisen* viittaavan siihen, että normien mukaisesti elämällä voi luottaa jumalalliseen huolenpitoon ja siihen, että elämä on Jumalan tahdon mukaista elämää, joka vie taivaaseen. Jumalan tahdon mukaisuuteen tulkiten viitattavan myös esimerkissä (171), jossa tie määritellään *oikeaksi*. Esimerkissä (172) tulkiten tien kaituuden viittaavaan erityisesti normeihin, koska *kaita tie* viittaa yleisesti uskonnollisessa kielenkäytössä synnittömään, nuhteettomaan elämään (KS 2018 s. v. *kaita*). Esimerkki (173) on tekstistä, jossa kerrotaan luisteluretkestä meren jälle. Tulkiten *valmiiksi auratun tien* kielikuvaksi normien mukaisesta elämästä, jossa normien mukainen elämä hahmottuu Jumalan tahdon määrittämäksi ja siten *valmiiksi auratuksi*. Normien mukainen elämä merkityksellistyy esimerkeissä uskolle turvallisesti, Jumalan tahdon mukaiseksi ja tämän tahdon rajaamaksi kulkuväyläksi.

Tulkiten *taivastie*-nimeämisten merkityksellistävän normien mukaista elämää pyrkimyksiksi elää Jumalan tahdon mukaisesti, jotta pääsisi taivaaseen. Toiseen näistä nimeämisistä kohdistuu myös modaalista ainesta.

- (174) *Jumalan voimalla ja matkaystävien tuella **voivat askeleet taivastiellä tuntua** ajoittain höyhenenkeveiltä ja oma paikka uskovaisena maailmassa turvalliselta, rakkaudessa elämiseltä.* (T11)

Esimerkissä (174) normien mukainen elämä nimetään *askeliksi taivastiellä* ja voida-modaaliverbillä ilmaistaan mahdollisuutta kokea se keveäksi. Tulkiten ilmaistun

mahdollisuuden dynaamiseksi, koska keveyden kokemus hahmottuu Jumalan ja uskon-yhteisön tuesta johtuvaksi mahdollisuudeksi. Esimerkissä merkittäväksi kokemuksen mahdollistajaksi hahmottuu uskonyhteisön muiden jäsenten tuki.

Kuudesta *polku*-nimeämisestä neljä saa määritteen *kaita* ja yksi *oikea*. Normien mukaista toimintaa nimetään kahdesti *oikeaksi suunnaksi* ja kerran *oikeaksi väyläksi*. *Polku*- ja *suunta*-nimeämisiin kohdistuu modaalista ainesta kumpaankin kerran.

(175) *Polku saattaa hämärtyä hetkeksi tai olla tyystin hukassa.* (T52)

(176) *Oikea suunta saattaa tuntua aivan väärältä ja väärä suunta oikealta.*
(T52)

Esimerkissä (175) ja (176) modaaliverbillä *saattaa* ilmaistaan mahdolliseksi kokea ajoittain epävarmuutta siitä, mikä on Jumalan tahdon mukaista toimintaa. Tulkitsen *saattaa*-verbillä ilmaistun mahdollisuuden molemmissa esimerkeissä episteemiseksi, kirjoittajan arvioimaksi mahdollisuudeksi. Tekstissä T52 näihin epävarmuuden hetkiin tarjotaan ratkaisuksi uskonystävien apua ja ohjausta eli uskonyhteisöön tukeutumisen tärkeys korostuu samaan tapaan kuin esimerkissä (174).

Normit merkityksellistyvät Jumalan tahdoksi sekä yksittäisten että useampien normien ja niiden mukaisen toiminnan nimeämisissä. Jumalan tahdon ilmaisuväyliksi hahmottuvat Raamattu, vanhoillislestadiolainen yhteisö ja vanhoillislestadiolaisen yhteisön oppi. Normien merkityksellistäminen Jumalan tahdoksi rakentaa niistä velvoittavampaa mielikuvaa kuin normit sisäiseksi kokemukseksi tai ohjaukseksi merkityksellistävissä nimeämisissä. Normit merkityksellistyvät Jumalan tahdoksi myös raamattusitaateissa imperatiivimuodoilla ilmaistussa deonttisessa modaalisessa aineksessa. Huomionarvoista on, että suoria käskyjä ja kieltoja ei esitetä yhteisön nimissä, sen auktoriteetista käsin. Tämä ilmiö on linjassa sen kanssa, että aineistossa normien *kielto*- ja *pakko*-tyyppiset nimeämiset, joissa kieltojen ja pakkojen asettajaksi hahmottuu vanhoillislestadiolainen yhteisö, ovat leimallisesti yhteisön ulkopuolisia nimeämisiiä (ks. alaluku 4.2.5.).

4.2.4. Normit koettelemuksina

Tässä alaluvussa esittelen normien mukaisen toiminnan nimeämiset, joissa normit merkityksellistyvät koettelemuksina eli jonkinlaisena rasituksena. Tällaisiksi olen laskenut aineiston *kilvoittelu-* ja *ristin kantaminen* -nimeämiset sekä yksittäiset nimeämiset *taistelumme* ja *se osa, joka minulla uskovaisena on*. Tulkitsen *kilvoittelun* normien mukaisen toiminnan nimeämiseksi, koska vanhoillislestadiolaisuudessa kilvoitus nähdään kiinteäksi osaksi uskonelämää. Sillä tarkoitetaan pyrkimystä välttää kaikkea, mikä johtaisi kauemmas Jumalasta ja voisi vaarantaa uskon. (srk.fi³.) Esimerkiksi pidättäytymis- ja ehkäisemättömyysnormin mukainen toiminta on mahdollista kokea kilvoitteluna:

(177) *Olipa ihminen perheellinen tai perheetön, hetero tai homoseksuaali, elämään sisältyy **kilvoittelua**: lasten vastaanottaminen Jumalan lahjoina niin kuin pidättäytyminen esiaviollisista suhteistakin **voivat olla kilvoittelun paikkoja**, jotka kysyvät paljon luottamusta Jumalaan.* (T17)

Esimerkissä (177) normien mukaista toimintaa nimetään *kilvoitteluksi* ja *kilvoittelun paikoiksi*. Esimerkissä *voida*-verbillä ilmaistaan mahdollisuutta, että esimerkiksi ehkäisemättömyys- tai pidättäytymisnormi muodostuvat *kilvoittelun paikoiksi*. Tulkitsen *voida*-verbin ilmaisevan tässä yhteydessä dynaamista mahdollisuutta, koska normien kokeminen kilvoitteluksi hahmottuu mahdolliseksi olosuhteiden, yksilön ja Jumalan tahdon ristiriidan, vuoksi. Koska yksilön omat halut voivat olla ristiriitaisia Jumalan tahdon kanssa, normien mukainen toiminta voi vaatia itsensä kieltämistä ja ristin kantamista eli Jumalan lähettämän koettelemuksen kanssa elämistä. Tästä syystä tulkitsen myös *itsensä kieltämisen* ja *ristin kantamisen* normien mukaisen toiminnan nimeämiksi. Joissakin tapauksissa normeja voidaan siis nimetä *ristiksi*, Jumalan lähettämäksi koettelemukseksi, kuten avioliitonnormia alaluvussa 4.1.5.

Aineistossa esiintyy yhteensä seitsemän *kilvoittelu* nimeämistä, joiden tulkitsen kohdistuvan normien mukaiseen toimintaan. Näistä kaksi on esitelty esimerkissä (177).

(178) *Uskovaiset **saavat kokea** ihmeellisellä tavalla uskoniloa **kilvoittelusta** huolimatta.* (T17)

(179) *Sen [uskon] säilyttäminen on myös **ristinkantamista** ja **kilvoittelua**.*

(180) ***Kilvoitus**, jollaiseksi kristityn elämää kuvataan, on Paavalin sanoin myös uskon pitämistä.* (T19)

(181) *Olen miettinyt, onko uskovaisilla tapana arvioida omaa tai toisten **uskonkilvoitusta** erilaisilla arvioinneilla tai mittareilla?* (T27)

(182) *Vielä vähemmän kehumista on omassa **uskonkilvoituksessa**.* (T27)

Esimerkissä (178) ja (179) normien mukainen toiminta nimetään *kilvoitteluksi*. Esimerkissä (178) *kilvoittelu* merkityksellistyy varsin ilottomaksi toiminnaksi, koska *saada*-verbillä ilmaistaan mahdollisuutta kokea uskoniloa *kilvoittelusta huolimatta*. Tulkitsen *saada*-verbin ilmaisevan tässä yhteydessä dynaamista mahdollisuutta, koska mahdollisuus hahmottuu olosuhteiden, Jumalan vaikutuksen, mahdollistamaksi kokemukseksi enemmän kuin luvaksi kokea iloa. Esimerkissä (179) sekä *kilvoittelu* että *ristinkantaminen* nimeävät normien mukaista toiminta. Nimeämisissä normien mukainen toiminta merkityksellistyy koettelemuksiksi, joka määritellään osaksi kristityn elämää, asiaankuuluviksi haasteiksi. Normien mukainen toiminta merkityksellistyy uskonelämään kuuluvaksi koettelemukseksi myös esimerkin (180) *kilvoitus*-nimeämisessä. Esimerkeissä (181) ja (182) normien mukaista toimintaa nimetään *uskonkilvoitukseksi*. Molemmat esimerkit ovat tekstistä T27, jossa kirjoittaja pohtii, onko uskonyhteisössä yleisesti tapana arvioida omaa tai toisten suoriutumista normien mukaisesta toiminnasta.

Esimerkin (179) lisäksi aineistossa esiintyy kaksi muutakin *ristin kantaminen* -nimeämistä, joiden tulkitsen nimeävän normien mukaista toimintaa.

(183) *Elävään uskoon kuuluu **ristin kantaminen** – vastoinkäymiset, vaivannäkö, ahdistukset ja kärsimykset, kuten myös ulkopuolelta tuleva arvostelu, ivailu ja suoranainen vihamielisyys.* (T7)

(184) *Kiusoissa ja vaivoissa uskoa koetellaan, ”karkaistaan”, kuten virressä sanotaan. Näin **ristin kantaminen** nöyryyttää ihmisen Jumalan ja hänen armonsa puoleen.* (T7)

Esimerkissä (183) *ristin kantaminen* määritellään vaivannäöksi, ahdistukseksi ja kärsimykseksi sekä ulkopuolelta tulevaksi pilkaksi ja esimerkissä (184) uskoa koetteleviksi kiusauksiksi, jotka nöyryyttävät kääntymään Jumalan puoleen. Nimeämisissä korostuu normien mukaisesti toimimiseen liittyvät haasteet, jotka hahmottuvat olennaiseksi osaksi uskoa kuten esimerkeissä (179) ja (180).

Tulkitsen myös aineistossa esiintyvien ilmausten *se osa, mikä minulla uskovaaisena on* sekä *taistelumme* nimeävän normien mukaista toimintaa. Lisäksi tulkitsen normeja nimeävän *ikeeksi* kahdesti.

(185) *Jos joskus tuntuukin raskaalta **se osa, mikä minulla uskovaaisena on**, muistelen sitä, millaista oli suviseuroissa.* (T23)

(186) Jumalalta **saamme** nytkin **pyytää** luottavaisesti apua omissa **taisteluissamme**. (T18)

(187) Kuitenkin Jeesus toisaalta lupaa: **Ottakaa** minun **ikeeni** harteillenne ja katsokaa minua: minä olen sydämeltäni lempeä ja nöyrä. Näin teidän sielunne löytää levon. Minun ikeeni on hyvä kantaa ja minun kuormani on kevyt.” (Matt. 11:2 –30.) (T17)

Esimerkissä (185) uskovaisen osa hahmottuu ajoittain raskaaksi kuten *kilvoittelu-* ja *ristin kantaminen* -nimeämisissäkin. Siksi tulkitsem normien mukaisen toiminnan merkityksellistyvän tässä nimeämisessä koettelemuksina. Nimeämisen voisi tulkita merkityksellistävän normeja myös Jumalan tahtona, koska normien mukainen toiminta hahmottuu Jumalan ihmiselle asettamaksi osaksi, Jumalan tahdoksi. Esimerkissä (186) tulkitsem *taisteluilamme* nimettävän normien mukaista toimintaa, koska katson sillä viitattavan samaan ristiriitaan Jumalan tahdon ja ihmisen oman tahdon välillä, joka sisältyy *ristin kantaminen-* ja *kilvoittelu-*nimeämisiin. Esimerkissä *saada-*verbillä ilmaistaan mahdollisuutta pyytää Jumalalta apua ristiriitatilanteissa, joita pyrkimys normien mukaiseen toimintaan tuottaa. Tulkitsem *saada-*verbin ilmaisevan deonttista mahdollisuutta, koska avun pyytäminen Jumalalta hahmottuu mahdolliseksi, koska Jumala sallii sen. Jumala antaa siis luvan pyytää apua koettelemuksiin, jotka seuraavat pyrkimyksestä elää hänen tahtonsa mukaisesti. Esimerkissä (187) tulkitsem *ikeen* normien nimeämiseksi, koska sillä viitataan uskosta seuraavaan rasitukseen, kuorman tai taakkaan (KS 2018 s. v. *ies.*), joka Jeesuksen seuraajien on otettava kannettavakseen. Esimerkissä esitetään deonttinen, velvoittava käsky ottaa Jeesuksen taakka harteilleen, mikäli mieli seurata häntä.

Normit koettelemuksina merkityksellistävien nimeämisten yhteydessä esiintyy modaalista ainesta seitsemän kertaa. Esiintymistä viisi on lajiltaan deonttisia ja yhdessä esiintyy useampia modaalisia aineksia. Yksittäinen dynaamisen modaalisuuden esiintymä on esitelty esimerkissä (177). Deonttisen modaalisuuden esiintymistä kolme ovat raamattusitaatteja, joissa esitetään velvoittava käsky ristin tai ikeen kantamiseen, kuten esimerkissä (187). Neljäs esiintymä, jossa ilmaistaan lupaa pyytää apua normien mukaisen toiminnan koettelemuksissa, on esitelty esimerkissä (186). Viidennessä esiintymässä ilmaistaan velvollisuutta toimia normien mukaisesti.

(188) Jokaisella ihmisellä on omat helmasyntinsä – taipumus johonkin syntiin voimakkaana –, ja sitä vastaan hänen **tulee taistella** Jumalan sanan ja armoevankeliumin voimin. (T17)

Esimerkissä (188) välttämättömyyttä ilmaisevalla *tulla*-verbillä ilmaistaan vanhoillislestadiolaisen velvollisuutta taistella syntisiä, normien vastaiseen toimintaan houkuttelevia taipumuksiaan vastaan. Tulkitsen verbin ilmaiseman välttämättömyyden deonttiseksi, koska se hahmottuu Jumalan asettamaksi velvollisuudeksi.

Yhdessä modaalisen aineksen esiintymässä esiintyy sekä episteemistä että deonttista modalisuutta.

(189) *Tässä ajassa on liki käsittämätöntä, että ihmisen tulisi kieltää itsensä. (T7)*

Esimerkissä (189) modaalisella adjektiivipredikaatilla *olla käsittämätön* ilmaistaan mahdottomuutta ymmärtää Jumalan asettaneen ihmisille velvoitteen itsensä kieltämiseen. Adjektiivin *käsittämätön* ilmaisemaa mahdottomuutta lieventää määrite *liki*. Tulkitsen esimerkissä ilmaistun mahdottomuuden episteemiseksi, kirjoittajan arvioksi mahdottomuudesta. *Että*-lauseessa esiintyy normien mukaiseen toimintaan kohdistuvaa deonttista modalisuutta, jossa *tulla*-verbillä ilmaistaan itsensä kieltämisen olevan välttämätöntä. *Tulla*-verbin konditionaalimuoto ilmaisee kyseessä olevan kuviteltu asiointi.

Normien merkityksellistyminen koettelemuksiksi rakentaa mielikuvaa normeista ja niiden mukaisesta toiminnasta Jumalan tahdon mukaisina käsityksinä ja toimintamalleina, jotka voivat olla ristiriidassa yksilön omien halujen kanssa. Tästä ristiriidasta johtuvat hankaluudesta merkityksellistyvät kuitenkin normaaliksi osaksi uskonelämää, mikä ohjaa suhtautumaan normien mukaisen toiminnan tuomiin haasteisiin uskonelämän osana, joka on vain hyväksyttävä. Tätä hyväksymisen ajatusta tukee deonttinen modaalinen aines, jossa raamattusitaateilla ilmaistaan velvollisuutta vastustaa normien vastaisen toiminnan houkutuksia. Normit koettelemuksina merkityksellistävät nimeämiset voivat toimia vertaistukena yhteisön jäsenille, sillä ne tekevät näkyväksi normien mukaisen toiminnan tuomat haasteet. Ratkaisuksi näihin haasteisiin tarjotaan asiointilan hyväksymistä Jumalan tarkoittamaksi uskonelämän osaksi.

4.2.5. Normit rajoitteina

Tässä alaluvussa esittelen sellaiset normien nimeämiset, joissa normit tai niiden mukainen toiminta merkityksellistyvät jonkinlaisina rajoitteina. Tällaisia nimeämisiä aineistossa esiintyy yhteensä 19 ja niihin kohdistuu modaalista ainesta kuudesti. Osa nimeämisistä hahmottuu selkeästi yhteisön ulkopuolisiksi nimeämisiksi. Sama ilmiö on havaittavissa myös ehkäisemättömyysnormin nimeämisissä (ks. alaluku 4.1.5.). Tästä syystä olen jaotellut nimeämiset sen mukaan, hahmottuvatko ne mielestäni yhteisön ulkopuolisten vai yhteisön jäsenten käyttämiksi nimeämisiksi.

Yhteisön sisäisiksi nimeämisiksi olen tulkinnut kuusi nimeämistä, jotka ovat *rajat*, *suorittaminen*, *selkeät pelisäännöt*, *valmiiksi annettu tapa elää ja kokea*, *vaatimukset* sekä *rajoitukset*, *säännöt*. Lisäksi tulkitsen yhteisön sisäiseksi normien mukaisen toiminnan nimeämiseksi yhden *kiellot*-nimeämisen, joka esiintyy kieltomuodon yhteydessä. Nimeämiset esiintyvät aineistossa yhteensä yhdeksän kertaa. *Suorittaminen*-nimeäminen esiintyy sekä myöntö- että kieltomuotoisena.

(190) *Ei, ei ollut kysymys luonnon jälle lähtemisestä, vaan **uskon rajojen** testaamisesta.* (T1)

(191) *Ei ole halua koetella **rajoja**, ei ole halua kiukutella pienistä.* (T47)

(192) *Uskonelämään kaivataan **selkeitä pelisääntöjä**.* (T41)

(193) ***Onko** usko jatkuvaa **suorittamista**?* (T41)

(194) *Usko **ei** siis **ole suorittamista**, vaan Kristuksen armon varassa kulke- mista.* (T41)

Esimerkki (190) on tekstistä, jossa kerrotaan vertauskuvallinen tarina ystävän kevätjälle lähtemisestä, jota kirjoittaja pyrkii huolestuneena estelemään. Tulkitsen *uskon rajat* normien nimeämiseksi, koska normien tarkoituksena on toimintaa rajaamalla välttää uskon menettäminen. Samasta syystä tulkitsen *rajoilla* nimettävän normeja myös esimerkissä (191). Esimerkissä (192) tulkitsen *selkeät pelisäännöt* normien nimeämiseksi, koska niiden kaipuuna pidetään tekstissä sitä, että vanhoillislestadiolaiset nuoret esittävät rippikoulussa paljon kysymyksiä siitä, millainen toiminta on vanhoillislestadiolaisella sopivaa. Esimerkissä (193) normeja nimetään *suorittamiseksi*. Tekstissä kerrotaan, kuinka etenkin nuoret vanhoillislestadiolaiset helposti suhtautuvat normeihin suorituskeskeisesti. Nimeäminen esiintyy kysymyslauseessa, jota voidaan pitää episteemisen modaalisuuden ilmaisukeinona, jolla kirjoittaja kyseenalaistaa, voidaanko uskoa pitää jatkuvana suorittamisena. Tähän kyseenalaistukseen vastataan esimerkin (194) kieltomuotoisella

nimeämisellä. *Suorittaminen*-nimeämisestä hahmottuu näkemys normeista vaatimuksina. On syytä huomauttaa, että esimerkissä (194) ei varsinaisesti kielletä normien mukaisen toiminnan olevan *suorittamista*, vaan kiellolla osoitetaan, ettei uskossa ole keskeistä *suorittaminen* vaan armo. Tekstissä T41 suorituskeskeisyys hahmottuu etenkin nuorten vanhoillislestadiolaisten ajattelutavaksi.

(195) *Uusinnetaanko näillä teksteillä valmiina annettua tapaa elää ja kokea.* (T54)

Esimerkki (195) on tekstistä T54, jossa pohditaan Päivämiehen blogitekstien roolia ja valtaa vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä. Tulkitsen *valmiina annetun tavan elää ja kokea* nimeävän normien mukaista toimintaa, koska blogitekstien tarkoituksena on kuvata tavallista vanhoillislestadiolaista elämää, johon normit ja niiden mukainen toiminta kiinteästi liittyvät. Esimerkin episteemistä modaalisuutta edustavalla kysymyslauseella ilmaistaan kirjoittajan epävarmuutta siitä, tuottavatko ja ylläpitävätkö blogitekstit tietynlaista tapaa elää ja kokea normien mukainen toiminta.

Normeja nimetään aineistossa kerran *vaatimuksiksi* ja kerran *rajoituksiksi*, *säännöiksi* siten, että nimeäminen on tulkittavissa yhteisön sisäiseksi nimeämiseksi. Molemmissa nimeämisissä se, että uskonyhteisön jäsen kokee normit rajoittavina, hahmottuu johtuvan jonkinlaisesta uskonkriisistä.

(196) *Uskokin voi alkaa näyttäytyä vaatimuksilta, vaikka se ei kysy yhtään tekoa tai onnistumista.* (T12)

(197) *Aiemmin oikealta tuntuneet asiat olivat alkaneet tuntua rajoituksilta, säännöiltä.* (T45)

Esimerkissä (196) *voida*-verbillä ilmaistaan mahdollisuutta kokea normit *vaatimuksina*. Tulkitsen ilmaistun mahdollisuuden dynaamiseksi, koska tekstissä kokemus hahmottuu mahdolliseksi siksi, että omatunto ei ole puhdas eli kokija on tehnyt syntiä, toiminut normien vastaisesti. Esimerkissä (197) kuvataan uskonyhteisöstä irtaantumassa olevaan vanhoillislestadiolaista. Normit nimetään *rajoituksiksi*, *säännöiksi*, ja nimeämisen sisältämä rajoittavuuden kokemus hahmottuu seuraukseksi siitä, että on irtaantumassa yhteisöstä, menettämässä uskon. Tämä tukee käsitystäni siitä, että *kielto*- ja *sääntö*-tyyppiset nimeämiset nähdään etupäässä yhteisön ulkopuolisiksi nimeämiksi, koska niiden omaksuminen vaikuttaa mahdolliselta vain uskonyhteisöstä irtaantumassa olevalle. Esimerkissä (197) tulkitsen *aiemmin oikealta tuntuneet asiat* myös normien nimeämiseksi, jossa

normit merkityksellistyvät yksilön sisäiseksi kokemukseksi kuten alaluvun 4.2.1. nimeämisissä.

Tulkitsen yhteisön sisäiseksi normien mukaisen toiminnan nimeämiseksi esiintymän, jossa *kiellot*-nimeäminen esiintyy kieltomuodon yhteydessä.

(198) *Kuitenkaan uskomisen ei ole kieltoja, kuten usein ajatellaan.* (T23)

Esimerkissä (198) kielletään *uskomisen* eli normien mukaisen toiminnan olevan kieltoja. Hahmotan niillä, jotka ajattelevat normien olevan kieltoja, viitattavan yhteisön ulkopuolisiin, koska *kielto*- ja *sääntö*-tyyppiset nimeämiset vaikuttavat aineistossa esiintyvän vain yhteisön ulkopuolisten ihmisten kommenteissa ja mediateksteissä.

Olen tulkinnut yhteisön ulkopuolisiksi, normeja rajoitteina merkityksellistäviksi nimeämisiksi kuusi nimeämistä, jotka ovat *säännöt, ahdistavat rajoitteet, loukkaamattomat normit, kiellot ja kontrolli, tiukka kuri ja keskinäinen valvonta* sekä *kiellot ja pakot*. Lisäksi olen tulkinnut yhteisön ulkopuolisiksi nimeämisiksi kaksi normien mukaisen toiminnan nimeämistä: *elämä, joka silloin näyttäytyi pelkkinä kieltoina* ja *tyhmyys tai suorastaan hulluus*. Yhteisön ulkopuolisiksi tulkitsemani nimeämiset esiintyvät aineistossa yhteensä yhdeksän kertaa.

Yhteisön ulkopuolisista nimeämisistä kaksi esiintyvät teksteissä, joissa kuvataan aikaa ennen kirjoittajan liittymistä vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön.

(199) *Oliko kyse siitä, että taivaaseen pääsi heidän mukaansa lapsia synnyttämällä tai tiettyjä sääntöjä noudattamalla?* (T38)

(200) *Sen jälkeen usko, joka oli näyttäytynyt ahdistavina sääntöinä, olikin pelkkää armoa ja Hengen hedelmänä kumpuavaa vapaan lapsen elämää.* (T42)

Esimerkeissä (199) ja (200) normeja nimetään *säännöiksi*, ja ne määritellään esimerkissä (200) *ahdistaviksi*. En tulkitse esimerkin (199) kysymyslausetta modaaliseksi, koska sen tehtävänä tekstissä ei ole niinkään kysyä eli esittää harkittavaksi lauseen proposition todenperäisyyttä, vaan referoida kirjoittajan ajattelua ennen uskonyhteisöön liittymistä. Esimerkin (200) kirjoittajan ennen uskoontuloaan käyttämälle *ahdistavat säännöt* -nimeämiselle esitetään vaihtoehtoinen *Hengen hedelmänä kumpuava vapaan lapsen elämä* -nimeäminen, jonka tulkitsen normien mukaisen toiminnan yhteisössä käytetyksi

nimeämiseksi. *Hengen hedelmällä* viitataan vanhoillislestadiolaiseen käsitykseen siitä, että usko näkyy ihmisen elämässä Pyhän Hengen vaikuttamina tekoina (srk.fi³). Siksi tulkitsen nimeämisen merkityksellistävän normeja sisäisenä kokemuksena.

Normit hahmottuvat rajoitteiksi myös viidessä muussa yhteisön ulkopuolisessa nimeämisessä. Näistä neljässä ulkopuolinen nimeäminen kyseenalaistetaan esittämällä joko vaihtoehtoinen nimeäminen tai vetoamalla omaan kokemusperäiseen tietoon yhteisön jäsenenä.

- (201) *On sanottu, että kristillisyytemme on sääntökristillisyyttä, jossa on **loukkaamattomia normeja**, ja että niistä poikkeaminen johtaa ongelmiin.* (T68)
- (202) *Vanhoillislestadiolaisuus nähdään usein **sääntöihin** keskittyvänä hengellisenä liikkeenä. Itse en sitä sellaiseksi koe. Usko on **turvautumista Jumalaan, ei muotoseikkojen noudattamista*** (T19)
- (203) *Se, mikä tälle maailmalle **voi näyttäytyä ahdistavina rajoitteina**, onkin uskovaiselle **tapa välttää syntiä ja pysyä Jumalaa lähellä**.* (T21)
- (204) *Niin sanottujen **kieltojen ja pakkojen** taustalla on **uskonnollinen vakaumus, joka ohjaa valintoja**.* (T50)
- (205) *Minulle vaikeinta on tunnistaa lestadiolaisuudesta mielikuva **tiukan kurin ja keskinäisen kontrollin** alla elävänä joukkona. Itse **koen**, että **saan uskoa** vapaasti, ilman minkäänlaista painostusta tai vallankäyttöä.* (T71)

Tulkitsen esimerkissä (201) viitattavan etenkin ehkäisemättömyysnormista käytyyn julkiseen keskusteluun, jolloin *loukkaamattomat normit* hahmottuvat yhteisön ulkopuoliseksi normien nimeämiseksi. Esimerkissä (202) ulkopuoliselle *sääntö*-nimeämiselle esitetään vaihtoehtoinen normien mukaisen toiminnan nimeäminen *turvautuminen Jumalaan* ja esimerkin kieltomuodolla kielletään normien mukaisen toiminnan olevan muotoseikkojen noudattamista. Tulkitsen *turvautuminen Jumalaan* -nimeämisessä normien merkityksellistyvän Jumalan huolenpidolliseksi ohjaukseksi, kuten alaluvun 4.2.2. nimeämisissä. Esimerkissä (203) modaaliverbillä *voida* ilmaistaan kirjoittajan episteemistä arviota siitä, että normit voivat näyttäytyä ulkopuolisille *ahdistavina rajoitteina*. *Ahdistavat rajoitteet* -nimeämiselle esitetään vaihtoehtoinen nimeäminen *tapa välttää syntiä ja pysytellä Jumalaa lähellä*, jossa tulkitsen normien merkityksellistyvän sisäiseksi kokemukseksi kuten alaluvun 4.2.1. nimeämisissä. Normit merkityksellistyvät sisäiseksi kokemukseksi myös esimerkin (204) *uskonnollinen vakaumus, joka ohjaa valintoja* -nimeämisessä, joka esitetään vaihtoehdoksi *kiellot ja pakot* -nimeämiselle. Tulkitsen esimerkissä (205) *tiukan kurin ja keskinäisen kontrollin alla elävän joukon* nimeävän

vanhoillislestadiolaista yhteisöä ja *tiukan kurin ja keskinäisen kontrollin* viittaavan normeihin. Normien merkityksellistyminen yhteisöllisenä kontrollina kyseenalaistetaan jälkimmäisen virkkeen modaalisella aineksella, jossa *kokea*-verbillä ilmaistaan episteemistä arviota siitä, pitääkö *saada*-verbillä ilmaistu mahdollisuus uskoa vapaasti paikkansa. Tulkitseen *saada*-verbillä ilmaistun mahdollisuuden deonttiseksi, yhteisön luvan mahdollistamaksi vapaudeksi. *Kokea*-verbillä kirjoittaja ilmaisee tämän vapauden kokemusperäiseen tietoonsa perustuen paikkansapitäväksi.

Aineistossa esiintyy kaksi normien mukaisen toiminnan nimeämistä, jotka tulkitseen yhteisön ulkopuolisiksi.

(206) *Olin kiinnostunut siitä, että joku saattoi elää noinkin – **elämää, joka silloin näyttäytyi minulle pelkkinä kieltoina.*** (T42)

(207) *Se [että uskon vuoksi toimii tietyllä tavalla, vaikka se tuottaisi koettelemuksia], jos mikä, **saattaa näyttää tyhmydeltä tai suorastaan hulluudelta** ulospäin: ”Jos on kivi kengässä, ota kivi pois!”* (T7)

Esimerkissä (206) normien mukaista toimintaa nimetään *elämäksi, joka silloin näyttäytyi minulle pelkkinä kieltoina*. *Näyttäytyä*-verbin mennyt aikamuoto osoittaa, että nimeäminen on ajalta, jolloin kirjoittaja ei vielä kuulunut vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön. Esimerkissä (207) *saattaa*-verbillä ilmaistaan mahdolliseksi, että yhteisön ulkopuoliset pitävät normien mukaista toimintaa *tyhmytenä tai suorastaan hulluutena*. Tulkitseen esimerkissä ilmaistun mahdollisuuden episteemiseksi, koska se hahmottuu kirjoittajan arvioksi siitä, miltä normien mukainen toiminta näyttää yhteisön ulkopuolelta. Jätän esimerkin (207) imperatiivin analyysin ulkopuolelle, koska en tulkitse sillä ilmaistavan normeihin kohdistuvaa käskyä vaan referoitavan yhteisön ulkopuolista suhtautumista koettelemuksiin elämässä.

Nimeämiset, joissa normit merkityksellistyvät rajoitteina, on mahdollista jakaa kahteen ryhmään sen perusteella, hahmottuvatko ne yhteisön sisällä vai sen ulkopuolella käynteiksi. Yhteisön ulkopuolisissa rajoite-nimeämisissä tulkitseen korostuvan ajatuksen siitä, että rajoitteet ovat yhteisön asettamia. Normien nimeäminen *kielloksi, kuriksi ja pakoksi* implikoi kieltävän, kontrolloivan ja pakottavan tahon olemassaoloa. Samanlaista implikaatiota en tulkitse sisältyvän yhteisön sisäisiin *rajat*-nimeäisiin. Yhteisön sisäisissä nimeämisissä rajoitteet voidaan tulkita yhteisön asettamiksi kolmessa nimeämisessä, joita

ovat *selkeät pelisäännöt, vaatimukset sekä rajoitukset, säännöt*. *Selkeät pelisäännöt* -nimeämisessä normien rajoittavuus hahmottuu kuitenkin ennemmin yhdessä sovituiksi, toiminnan sujuvuuden takaaviksi malleiksi kuin ylhäältä asetetuiksi kielloiksi tai käskyiksi. Kaksi muuta nimeämistä taas koskevat tilannetta, jossa uskonyhteisön jäsenen omatunto ei ole puhdas tai hän on lähtemässä yhteisöstä. Normit hahmottuvat sisäisissä rajoite-nimeämisissä yhteisön vallankäytöksi yksilöön vain silloin, kun ollaan ajautumassa erilleen yhteisöstä.

4.2.6. Normit erilaisuutena ja merkinä uskosta

Tässä alaluvussa esittelen sellaiset nimeämiset, joissa normien mukainen toiminta merkityksellistyy erilaisuudeksi suhteessa yhteisön ulkopuoliseen yhteiskuntaan. Tällaisiksi nimeämiseksi olen tulkinnut normien mukaisen toiminnan nimeämiset *erilaisuudeksi, muukalaisuudeksi, vanhojen arvojen säilyttämiseksi ja poikkeamiseksi valtavirrasta*. Lisäksi tulkitsen *parannuksen* ja *parannuksen tekemisen* normien mukaisen toiminnan nimeämiseksi, joissa normit merkityksellistyvät erilaisuudeksi suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Nimeämiset esiintyvät aineistossa yhteensä 10 kertaa, ja niihin kohdistuu modaalista ainesta neljästi. Tässä alaluvussa esittelen myös sellaiset nimeämiset, joissa normit tai niiden mukainen toiminta merkityksellistyvät merkiksi uskosta. Tällaisia nimeämisiiä esiintyy aineistossani yhdeksän kertaa ja niihin kohdistuu modaalista ainesta neljästi.

(208) *Se [uskominen] on erilaisuutta, mutta myös suurta siunausta.* (T23)

(209) *Kaikkea muukalaisuutta en voi itsestäni karistaa, asuinpa missä hyvänsä.* (T40)

(210) *Vanhojen arvojen säilyttäminen alkaa poiketa ympäristön elämästä, pistää silmään. Kovien arvojen polarisoituneessa maailmassa poikkeaminen valtavirrasta kysyy rohkeutta.* (T69)

Esimerkissä (208) uskominen nimetään *erilaisuudeksi*. Tulkitsen uskomisella tässä tarkoitettavan normien mukaista toimintaa, koska tekstissä todetaan, ettei uskoa voi riisua ja pukea tilanteen mukaan, vaan se on jatkuvasti läsnäolevaa ja ulospäin näkyvää *erilaisuutta*. Normien mukainen toiminta merkityksellistyy erilaisuudeksi suhteessa yhteisön ulkopuolisiin ihmisiin. Esimerkissä normien mukaista toimintaa nimetään myös *suureksi siunaukseksi*, jonka tulkitsen korostavan normien mukaisen toiminnan positiivisia

vaikutuksia yksilön elämässä, vaikka erilaisuuteen saatetaankin suhtautua kummeksuen. Esimerkissä (209) tulkitseen *muukalaisuuden* normien mukaisen toiminnan nimeämiseksi, koska tekstissä *muukalaisuudeksi* määritellään esimerkiksi absolutisminormin mukainen toiminta eli se, että alkoholinkäyttö on vierasta eikä sitä pidä kannatettavana. Esimerkissä kieltomuotoisella *voida*-verbillä ilmaistaan mahdottomuutta karistaa erilaisuutta suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Ilmaistu mahdottomuus voidaan tulkita joko dynaamisena tai episteemisenä mahdottomuutena. Dynaamisessa tulkinnassa erilaisuuden karistaminen hahmottuu toimijan uskonkäsityksistä johtuvaksi mahdottomuudeksi. Episteeemisessä tulkinnassa taas mahdottomuus hahmottuu toimijan arvioksi mahdottomuudesta. Esimerkissä (210) tulkitseen sekä *vanhojen arvojen säilyttämisen* että *poikkeamisen valtavirrasta* nimeävän normien mukaista toimintaa. Esitän perustelut *arvojen* tulkinnalle normien nimeämiseksi alaluvussa 4.1.1. Arvojen määrittelyssä *vanhoiksi* korostuu niiden erilaisuus suhteessa nykyarvoihin, joten olen päätenyt käsittelemään nimeämisen tässä yhteydessä alaluvun 4.1.1. sijasta, vaikka nimeäminen merkityksellistää normeja myös sisäisenä kokemuksena. Koska *vanhojen arvojen säilyttäminen* rinnastuu *valtavirrasta poikkeamiseksi*, tulkitseen myös *valtavirrasta poikkeamisen* normien mukaisen toiminnan nimeämiseksi.

Tulkitseen normien mukaisen toiminnan erilaisuutena merkityksellistäviksi nimeämiseksi myös *parannukseen* ja *parannuksen tekemisen*, koska vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä *parannuksella* tarkoitetaan mielenmuutosta, jossa ihminen pyytää anteeksi syntejään ja luopuu synnin tekemisestä (srk.fi³) eli alkaa toimia normien mukaisesti. Nimeäminen sisältää siten myös erilaisuuden ajatuksen: normien mukaisen toimintaan ryhtyminen on muutosta aiempaan, normien vastaiseen toimintaan.

(211) *Kun aiemmin kuljin säännöllisesti kirkon jumalanpalveluksissa, kuulin sielläkin puhuttavan jokaisen ihmisen syntisyydestä, mutta en muista kuulleen puhetta **parannuksen tekemisestä**. Kuitenkin Jeesus itse kehotti, Johannes Kastajan lailla, ihmisiä tekemään **parannuksen**: ”**Tehkää parannus**, sillä taivasten valtakunta on tullut lähelle.” (Matt. 4:17).* (T17)

(212) *Kun ihminen saa **parannuksen** armon, hänen on **jätettävä taakseen** entinen elämänsä ja jossain mielessä entiset ystävänsäkin.* (T42)

(213) *Ei se ole ihmisen käsissä, **parannuksenteko**.* (T32)

(214) *Jumalan hoiti aivan itse tuon **elämänmuutoksen** minussa. Minun ei tarvinnut **tehdä** mitään.* (T38)

Esimerkin (211) raamattusitaatissa ilmaistaan deonttista modaalisuutta edustava velvoittava käsky ryhtyä toimimaan normien mukaisesti. Deonttista modaalista ainesta esiintyy myös esimerkissä (212), jossa verbiliitolla *on jätettävä* ilmaistaan välttämättömyyttä jättää taakse entinen elämäntapa. Tulkitsen verbiliiton ilmaisevan enemmän deonttista velvoitetta kuin dynaamista pakkoa, koska välttämättömyys vaikuttaa Jumalan tai uskonyhteisön vaatimukselta enemmän kuin olosuhteista johtuvalta välttämättömyydeltä. Esimerkissä (213) ilmaistaan, ettei *parannusenteko* ole ihmisen vallassa, vaikka Jumala siihen velvoittaaakin. Tulkitsen tässä viitattavan alaluvussa 4.1.1. esiteltyyn ajatukseen siitä, että halu toimia normien mukaisesti on lähtöisin Jumalalta. Esimerkin (214) *elämänmuutos* viittaa parannuksen tekemisen olennaiseen osaan, synnistä luopumiseen, joten tulkitsen sen nimeävän normien mukaisen toiminnan aloittamista. Esimerkissä kieltomuotoisella *tarvita*-verbillä ilmaistaan välttämättömyyden puutetta toimia aktiivisesti *elämänmuutoksen* eteen. Tulkitsen välttämättömyyden puutteen tässä yhteydessä dynaamiseksi, tarpeettomuudeksi muuttaa omaa elämää normien mukaiseksi, koska Jumala hoitaa asian yksilön puolesta.

Käsittelen tässä alaluvussa myös sellaiset nimeämiset, joissa normien mukainen toiminta merkityksellistyy merkiksi yksilön sisäisestä uskosta. Tällaisia nimeämisiä esiintyy yhteensä yhdeksän kertaa ja niihin kohdistuu modaalista ainesta neljästi. Käsittelen normien mukaisen toiminnan erilaisuutena ja uskon merkkinä merkityksellistävät nimeämiset samassa alaluvussa, koska normien mukaisen toiminnan erilaisuutena merkityksellistävät nimeämisten voisi perustellusti tulkita merkityksellistävän normien mukaista toimintaa myös merkkinä uskosta. Normien mukainen toiminta poikkeaa yhteisön ulkopuolisesta toiminnasta esimerkiksi viihteen ja alkoholinkäytön osalta, ja omakohtaisen kokemuksen mukaan tämä erilaisuus osataan usein yhdistää vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen, eli toimintamalli on samanaikaisesti sekä erilaisuutta yhteisön ulkopuolisiin että merkki uskonyhteisöön kuulumisesta.

Tulkitsen normien hahmottuvan merkiksi yksilön uskosta sellaisissa yhteyksissä, joissa normeja nimetään *uskoksi* ja niiden mukaista toimintaa *hengen* tai *uskon hedelmiksi*, *uskovaisena elämiseksi*, *uskovaiselle sopivaksi menoksi*, *kristityn kriteereiksi*, *kristityn tunto-merkeiksi* tai *hurskaiksi teoiksi*.

(215) *Usko ei ole jotain, jonka voi ottaa esiin sopivalla hetkellä. Sitä ei voi arjessa piilottaa ja pukea päälleen vasta astuessaan sisään rauhanyhdistyksen ovesta.* (T23)

(216) *Vaikka usko suojaa monelta pahalta, se ei anna immuniteettia.* (T55)

Esimerkeissä (215) ja (216) tulkitsen uskon nimeävän normeja. Esimerkissä (215) tulkintani perustuu siihen, että kieltomuotoisella *voida*-verbillä ilmaistaan mahdottomuutta piilottaa ja ottaa esiin *uskoa* mielensä mukaisesti. *Usko* on siis jatkuvasti näkyvää, ulkoapäin havaittavaa toimintaa. Nimeämisessä korostuu uskon toiminnallinen ulottuvuus, jollaisena pidän uskonkäsityksiin pohjautuvien normien mukaista toimintaa. Esimerkissä (216) tulkintani *uskosta* normien nimeämisenä perustuu siihen, että *uskolla* viitataan tekstissä siihen, että esimerkiksi absolutisminormin omaksuminen auttaa välttämään alkoholin käyttöä, joka voisi tuottaa ihmisen uskonelämälle vahinkoa, mutta se ei tee alkoholin käyttöä ja siitä johtuvia ongelmia mahdottomaksi.

(217) *Usko arjessa, miten se näkyy? Minä uskon, että se näkyy hengen hedelminä – siitäkin huolimatta, että usein mieleen nousee kysymys, onko niitä nähtävissä, kun olen niin huono ja heikkokin.* (T23)

(218) *Kiertelin eri hengellisyyksissä, mutta aina kirikkaampana alkoivat erottua Hengen hedelmät, joita näin tuon joukon keskuudessa.* (T38)

(219) *Olen miettinyt, ovatko jotkut puheet tai teot uskon vai synnin tuottamia hedelmiä.* (T27)

Tulkitsen *uskolla* nimettävän normeja myös esimerkissä (217), koska myös tässä esimerkissä tulkitsen *uskolla* viitattavan toiminnalliseen ulottuvuuteen. Tulkitsen esimerkkien (217) ja (218) *hengen hedelmät* normien mukaisen toiminnan nimeämiseksi, koska esimerkiksi tekstissä T38 *hengen hedelmänä* nähdään mm. ehkäisemättömyysnormin mukainen toiminta, *luottamus Jumalaan elämän ja kuoleman herrana*. *Hengen hedelmät* tarkoittavat vanhoillislestadiolaisen käsityksen mukaan Pyhän Hengen vaikuttamaa toimintaa, jossa ihmisen sisäinen usko näkyy (srk.fi³). Esimerkissä (217) episteemisellä *uskoa*-verbillä ilmaistaan kirjoittajan pitävän totena, että usko näkyy arjessa *hengen hedelminä*. Tulkitsen esimerkin (219) *uskon tuottamat hedelmät* -nimeämisen lähimerkityksiseksi *hengen hedelmille* ja siten normien mukaisen toiminnan nimeämiseksi.

(220) *Rippikoulun ”kysymyslaatikkoillassa” nuoret esittävät kysymyksiä uskovaisena elämisestä.* (T41)

(221) *Automatkoilla soi maailmallinen musiikki, kirosanoja lipsahdelti tiuhaan tahtiin, eikä meno ollut muutenkaan uskovaiselle sopivaa.* (T51)

(222) *Ajattelen, että ei pidä kiinnittää huomiota kristityn kriteereihin vaan tuntomerkkeihin.* (T19)

(223) *Vuorisaarnassa Kristus varoittaa tekopyhydestä: ”Varokaa tuomasta hurskaita tekojanne ihmisten katseltaviksi, muuten ette saa palkkaa taivaalliselta isältänne” (Matt. 6:1) (T19)*

Esimerkissä (220) tulkitseen *uskovaisena elämisen* nimeävän normien mukaista toimintaa, koska nuorten esittämillä kysymyksillä viitataan kysymyksiin erilaisten toimintojen normien mukaisuudesta. Esimerkissä (221) muun muassa kielenkäyttö- ja viihdenormin vastaista toimintaa pidetään uskovaishenkilölle sopimattomana, joten normien mukainen toiminta hahmottuu *uskovaiselle sopivaksi menoksi*. Esimerkin (222) *kristityn kriteereiksi* selitetään tekstissä se, että vanhoillislestadiolainen näyttää ulospäin toimivan normien mukaisesti. Tärkeimmäksi *kristityn tuntomeriksi* määritellään kristittyjen välinen rakkaus ja halua säilyttää tämä rakkaus pidetään hengellisessä mielessä oikeana motivaationa normien mukaiseen toimintaan. *Kristityn kriteerit* merkityksellistää normien mukaisen toiminnan merkiksi uskosta, *kristityn tuntomerkit* taas sisäiseksi kokemukseksi. Praktista välttämättömyyttä ilmaisevalla kieltoimuotoisella *pitää*-verbillä ilmaistaan välttämättömyyttä kiinnittää huomio siihen, miksi ihminen toimii normien mukaisesti, eikä siihen, näyttääkö toiminta normien mukaiselta. Episteemistä modaalisuutta ilmaisevalla *ajatella*-verbillä osoitetaan virkkeessä ilmaistu praktinen välttämättömyys kirjoittajan omaksi arvioksi välttämättömyydestä. Esimerkissä (223) tulkitseen *hurskailla teoilla* nimettävän normien mukaista toimintaa, koska normien mukainen toiminta on niitä tekoja, joiden katsotaan olevan Jumalan tahdon mukaisia. Esimerkin deonttisessa modaalisessa aineksessa imperatiivimuotoisella verbillä esitetään velvoittava käsky välttää esittelemästä normien mukaista toimintaansa muille ihmisille.

Tämän alaluvun nimeämisissä normien mukainen toiminta merkityksellistyy erilaisuudeksi ja merkiksi uskosta. Normit erilaisuutena merkityksellistävien nimeämisten modaalisessa aineksessa ilmaistaan mahdottomuutta karistaa erilaisuutta, velvollisuutta hylätä entinen elämänsä ja ryhtyä elämään normien mukaisesti sekä välttämättömyyden puutetta toimia itse aktiivisesti elämänmuutoksen eteen sen jälkeen, kun on tullut uskoon. Normit uskon merkkienä merkityksellistävien nimeämisten yhteydessä modaalisella aineksella ilmaistaan mahdottomuutta piilottaa uskoa jokapäiväisessä elämässä sekä osoitetaan kirjoittajan pitävän totena, että usko näkyy arjen toiminnassa. Modaalisella aineksella ilmaistaan myös praktista välttämättömyyttä keskittyä normien mukaisen toiminnan tarkastelussa toiminnan motivaatioon eikä siihen, näyttääkö toiminta ulospäin normien

mukaiselta. Deonttista modaalista ainesta ilmaistaan raamattusitaatissa, jossa esitetään velvoittava käsky välttää esittelemästä omaa normien mukaista toimintaa muille ihmisille.

4.2.3. Analyysin yhteenveto

Normien ja niiden mukaisen toiminnan nimeämiset merkityksellistävät normit sisäisiksi kokemuksiksi, yhteisön tai Jumalan ohjaukseksi, Jumalan tahdoksi, koettelemuksiksi, rajoitteiksi sekä erilaisuudeksi ja merkiksi uskosta. Alaluvussa 4.1. esitellyt yksittäiset normit olisi mahdollista sijoittaa näihin merkityksellistämisen luokkiin. Tutkielman pituusrajoitteiden vuoksi olen kuitenkin päätenyt kommentoimaan yksittäisten normien sijoittumista näihin merkityksellistämisen ryhmiin vain hyvin yleisluontoisesti. Merkityksellistämisen ryhmittelyjä tarkasteltaessa on syytä muistaa, etteivät luokat ole tarkkarajaisia tai toisensa poissulkevia. Yksittäinen nimeäminen, kuten *halu elää Jumalan tahdon mukaan*, olisi perustellusti tulkittavissa sekä normit sisäisenä kokemuksena että Jumalan tahtona merkityksellistäväksi.

Normit merkityksellistyvät sisäiseksi kokemukseksi sellaisissa nimeämisissä, joissa niitä ja niiden mukaista toimintaa nimetään ajattelutavoiksi, valinnoiksi, haluiksi tai tavoiksi. Sisäinen kokemus voi hahmottua yksilön henkilökohtaiseksi tai kollektiivisemmaksi, yhteisössä jaetuksi kokemukseksi. Osassa nimeämisistä uskonnon vaikutus sisäisiin prosesseihin on selkeästi ilmaistu, osassa se on läsnä implisiittisemmin. Aineistossa hahmottuu ajatus, että vanhoillislestadiolainen omaksuu normien sisältämät näkemykset ja halun toimia niiden mukaisesti Pyhän Hengen vaikutuksesta. Tästä syystä normit sisäisenä kokemuksena merkityksellistävien nimeämisten ja modaalisen aineksen voidaan tulkita merkityksellistävän normeja myös merkiksi uskosta. Yksittäisistä normeista tulkitsen viihdenormin merkityksellistyvän selkeimmin sisäiseksi kokemukseksi, koska se merkityksellistyy kollektiiviseksi päätökseksi välttää uskonelämälle haitallisiksi koettuja sisältöjä.

Tulkitsen normien merkityksellistyvän sisäiseksi kokemukseksi myös mentaalisilla verbeillä ja haluamisverbeillä ilmaistussa modaalisessa aineksessa, koska niillä ilmaistaan normien käsitykset ja niiden mukainen toiminta omaan ajatteluun perustuvaksi ja omaksi haluiksi. Aineistossa episteemistä modaalisuutta ilmaisevia mentaalisia *uskoa-*, *ajatella-*,

tuntea ja *kokea*-verbejä esiintyy 11 kertaa ja niillä ilmaistaan kirjoittajan suhtautumista esitetyn asiointilaan paikkansapitävyyteen. Haluamisverbi *tahtoa* ja *haluta* esiintyvät aineistossa 15 kertaa, kahdesti kieltomuotoisena. Ne ilmaisevat kirjoittajan episteemistä arvioita normien mukaisen toiminnan toivottavuudesta tai epätoivottavuudesta.

Suuri osa aineiston modaalisesta aineksesta liittyy tiiviisti normien merkityksellistämiseen sisäisenä kokemuksena. Tällaista ainesta ovat episteemistä modaalisuutta edustavat modaaliset adverbit ja partikkelit, potentiaali, substantiivia määrittävät VA-paritiisipit ja kysymyslauseet. Lisäksi tällaiseksi ainekseksi olen tulkinnut modaalisten adjektiivien sekä *voida*- ja *saattaa*-verbien episteemiset esiintymät ja praktisen välttämättömyyden ilmaisut. Näillä modaalisilla aineksilla ilmaistaan suhtautumista normeista ja niiden mukaisesta toiminnasta ilmaistujen asiointilojen paikkansapitävyyteen ja varmuusasteeseen eli määritellään normeihin liittyviä sisäisiä kokemuksia.

Episteemisiä arvioita asiointilan todenperäisyydestä ja toteutumismahdollisuuksista ilmaisevia modaalisia adverbeja ja partikkeleita esiintyy aineistossa seitsemän. Episteemistä arviota todenperäisyydestä ja toteutumismahdollisuuksista ilmaistaan myös esimerkiksi (64) yksittäisellä potentiaalimuodolla ja esimerkin (107) kieltomuotoisilla VA-paritiisipeilla sekä esimerkkien (38) ja (139) episteemisillä modaalisilla adjektiiveilla. Normeihin ja niiden mukaiseen toimintaan kohdistuu seitsemän kertaa vaihtoehtokysymyksiä, joilla tulkitsen pääasiassa heräteltävän lukijaa pohtimaan sisäistä kokemustaan normeista. Mahdollisuutta ilmaiseva *voida*-verbi esiintyy aineistossa 13 kertaa siten, että sen ilmaisema mahdollisuus on tulkittavissa episteemiseksi. Näissä esiintymissä *voida*-verbillä ilmaistaan kirjoittajan arvioita siitä, millaisia asioita normien mukaiseen elämään mahdollisesti liittyy. *Saattaa*-verbi esiintyy aineistossa seitsemän kertaa. Sillä ilmaistaan mahdollisuutta kokea normien mukainen toiminta rajoitteena tai kokea epävarmuutta oikeasta suunnasta uskonelämässä. Lisäksi sillä hahmotellaan sitä, millaisia ajatuksia normeista mahdollisesti on yhteisön ulkopuolella. *Saattaa*-verbin ilmaisema mahdollisuus on tulkittavissa sekä dynaamisena että episteemisenä kerran esimerkissä (3), mutta muutoin verbi ilmaisee aina episteemistä modaalisuutta. Sisäistä kokemusta normeista ja niiden mukaisesta toiminnasta määritteleväksi tulkitsen myös praktista välttämättömyyttä ilmaisevan modaalisen aineksen. Sen avulla voidaan hahmottaa, millaisia normien mukaiseen toimintaan liittyviä asioita kirjoittajat päättävät välttämättömäksi, jotta päästäisiin tiettyyn tavoitteeseen. Välttämättömyyttä ilmaisevasta modaalisesta aineksesta viidessä olen

tulkinnut ilmaistavan praktista välttämättömyyttä (esimerkit (41), (73), (150), (161) ja (222)).

Normit merkityksellistyvät ohjaukseksi sellaisissa nimeämisissä, joissa niitä ja niiden mukaista toimintaa nimetään ohjeiksi, neuvoiksi ja varoituksiksi. Nimeämisissä ja modaalisessa aineksessa ohjauksen tarkoitukseksi hahmottuu usein yksilön etua ajava jumalallinen huolenpito tai uskonelämän suojelu. Ohjaajaksi hahmottuu joko uskonyhteisö tai Jumala. Näihin normit ohjauksena merkityksellistäviin nimeämiin kohdistuu modaalista ainesta, jolla ilmaistaan ohjauksen tarpeellisuutta ja mahdottomuutta säilyttää uskoa ilman yhteisössä määriteltyjen normien apua. Modaalisessa aineksessa ilmaistaan mahdolliseksi varoitusten turhuus, mutta varoitusten tarkoitusta pidetään kuitenkin aina hyvänä. Tulkitsen normien merkityksellistyvän ohjaukseksi kielikuvallisissa apuvälinenimeämisissä sekä lepopäivä-, kielenkäyttö-, uskontunnustus-, meikkaamattomuus- ja absolutisminormin nimeämisissä ja modaalisessa aineksessa. Normit ohjauksena merkityksellistäväksi modaaliseksi ainekseksi tulkitsen myös kieltomuotoiset *tarvita*-verbin esiintymät. Välttämättömyyttä ilmaiseva *tarvita*-verbi esiintyy aineistossa ainoastaan kielto-
muodon yhteydessä, yhteensä neljä kertaa. Esiintymissä aktiivinen toiminta normien mukaisessa elämässä hahmottuu tarpeettomaksi, koska Jumala huolehtii esimerkiksi elämän ohjaamisesta ja elämän muuttamisesta normien mukaiseksi.

Normit merkityksellistyvät Jumalan tahdoksi silloin, kun niitä nimetään *Jumalan sanaksi, laiksi, tahdoksi* tai *käskyiksi* ja niiden mukaista toimintaa tämän tahdon mukaan elämiseksi. Olen tulkinnut normien merkityksellistyvän Jumalan tahdoksi myös niissä nimeämisissä, joissa normeja nimetään hengellisen auktoriteetin tai uskonyhteisön *opiksi* tai *opetuksiksi*. Tulkitsen normien kielikuvallisissa kulkuväylänimeämisissä ja etenkin pappeus - ja ehkäisemättömyysnormin nimeämisissä ja modaalisessa aineksessa normien merkityksellistyvän Jumalan tahdoksi.

Normit merkityksellistyvät Jumalan tahdoksi monenlaisessa deonttisessa modaalisessa aineksessa. Tällaista modaalista ainesta ovat imperatiivimuodot sekä sellaiset deonttista velvoitetta ja lupaa ilmaisevat verbit, joissa velvoitteen tai luvan normilähteeksi hahmotuu Jumala. Imperatiivilla esitetään normeihin kohdistuvia suoria kieltoja ja käskyjä 12 kertaa. Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta imperatiivimuodot esiintyvät vain raamattusitaateissa, jolloin käskyn velvoittajaksi hahmottuu uskonnollinen auktoriteetti, ei

esimerkiksi uskonyhteisö. Raamattusitaatin ulkopuolella imperatiiveja esiintyy vain esimerkiksi (60), jossa ehkäisemättömyysnormiin kohdistuvan kiellon esittää yhteisön ulkopuolinen. Kieltoja esitetään kerran kieltomuotoisella sanaliitolla *ei ole lupa* ja neljästi kieltomuotoisella *voida*-verbillä. Kaikissa näissä esiintymissä kiellon lähteeksi hahmotuu myös Jumala.

Deonttista velvoitetta ilmaistaan aineistossa kahdeksan kertaa *pitää*- ja *tulla*-verbeillä. Lisäksi välttämättömyyttä ilmaistaan kertaalleen verbiliitolla *on jätettävä* ja sanaliitoilla *on pakko* ja *ei ole lupa*. Esiintymissä velvoitteen normilähteeksi hahmottuu yleensä Jumalan tahto. Välttämättömyyden velvoittajaksi hahmottuu kerran kirjoittaja itse, esimerkiksi (28) sivulauseessa. Päälauseessa kuitenkin kirjoittaja selventää, ettei hän tarkoita tekstillään ilmaista sivulauseessa esitettyä velvoitetta. Aineistossa ilmaistaan välttämättömyyttä myös *joutua*-verbillä, mutta sillä ilmaistu välttämättömyys on joko selvästi dynaamista (esimerkki (32)) tai sellaisia, joissa sekä dynaaminen että deonttinen tulkinta ovat mahdollisia (esimerkit (81) ja (82)). Välttämättömyyttä ilmaistaan kerran myös sanaliitolla *olla tarpeen* esimerkissä (10). Tässä esiintymässä välttämättömyys on mahdollista tulkita sekä dynaamisena että episteemisenä.

Normit merkityksellistyvät Jumalan tahdoksi myös silloin, kun *saada*-verbillä ilmaistaan deonttista lupaa, jossa luvan antajaksi hahmottuu Jumala. Tällaisia *saada*-verbin esiintymiä on aineistossa viisi. Lisäksi esimerkissä (96) *saada*-verbillä ilmaistu mahdollisuus on tulkittavissa Jumalan antamaksi luvaksi, mutta myös dynaaminen tulkinta on mahdollinen. *Saada*-verbillä ilmaistaan lupaa myös esimerkeissä (7), (8), (26) ja (68), mutta niissä normien mukaisen toiminnan luvan antajiksi hahmottuvat ympäröivä yhteiskunta, vanhemmat tai vanhoillislestadiolainen yhteisö. Esimerkeissä (105) ja (106) *saada*-verbillä ilmaistut mahdollisuudet absolutisminormin mukaiseen toimintaan voidaan tulkita sekä dynaamisena mahdollisuutena että deonttisena, yhteisön ulkopuolisten antamana lupana. *Saada*-verbillä ilmaistaan dynaamista mahdollisuutta kokea positiivisia asioita tai vapautta ympäröivän yhteiskunnan paineista kolmesti esimerkeissä (85), (92) ja (138). Näissä esimerkeissä korostuvat normien mukaisen elämän positiiviset vaikutukset yksilölle, joten tulkitsemme tämän modaalisen aineksen olevan lähellä normien merkityksellistämistä ohjauksena. *Saada*-verbi esiintyy kerran merkityksessä 'täytyä', esimerkissä (139).

Normit merkityksellistyvät koettelemuksina silloin, kun niitä nimetään *ristiksi* tai *iikeeksi* ja niiden mukaista toimintaa *kilvoitteluksi*, *ristin kantamiseksi* ja *taisteluiksi*. Koettelemuksen kokemus hahmottuu mahdolliseksi silloin, kun yksilö kokee kiusausta toimia Jumalan tahdon, normien, vastaisesti. Tämä oman ja Jumalan tahdon välinen ristiriita hahmottuu normaaliksi osaksi uskonelämää, asiaankuuluviksi haasteiksi, jotka nöyryyttävät ihmistä Jumalan puoleen. Ristiriita on siis Jumalan tarkoittama normaali asiointila, joka on vain hyväksyttävä. Yksittäisistä normeista etenkin avioliitto-, pidättäytymis- ja ehkäisemättömyysnormi merkityksellistyvät normeiksi, jotka on mahdollista kokea koettelemuksina, *kilvoittelun paikkoina*.

Nimeämiset, joissa normit merkityksellistyvät jonkinlaisiksi toimintaa rajoittaviksi tekijöiksi, voidaan jakaa yhteisön sisä- ja ulkopuolisiin nimeämisiin. Yhteisön sisäpuolisiksi nimeämiseksi olen tulkinut kaikki ne nimeämiset, joissa normit merkityksellistyvät rajoitteina eikä nimeämisen esittäjäksi ole tulkittavissa yhteisön ulkopuolista tahoa. Osa ulkopuolisista nimeämistä on sellaisia, joita kirjoittajat ovat itse käyttäneet ennen liittymistään vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön, osa yhteisön ulkopuolisten kommentteista tai julkisesta keskustelusta poimittuja. Aineistossa hahmottuu ajatus, että yhteisön ulkopuolisissa rajoite-nimeämisisä implikoidaan rajoitteiden olevan vanhoillislestadiolaisen yhteisön asettamia. Samanlaista implikaatiota yhteisöstä rajoitteiden asettajana ei mielestäni sisälly yhteisön sisäisiin *raja*-nimeämisiin, joissa normit hahmottuvat uskon puitteissa toimimista rajaaviksi tekijöiksi. Rajoitteet hahmottuvat kyllä yhteisön asettamaksi kolmessa yhteisön sisäisistä nimeämistä, mutta yhdessä nimeämisessä tulkitsemme normeja merkityksellistettävän yhdessä sovituiksi toimintamalleiksi ylhäältä asetettujen sääntöjen sijasta. Kahdessa muussa nimeämisessä taas normit merkityksellistyvät rajoitteiksi, kun tilanteissa, joissa uskonyhteisön jäsen on ajautumassa kauemmas yhteisöstä.

Normit hahmottuvat yhteisön vallankäyttönä yksilöön leimallisesti yhteisön ulkopuolelta. Tämä näkemys kyseenalaistetaan kieltomuodoilla, arvostelemalla yhteisön ulkopuolisia nimeämiä sekä esittämällä niille korvaavia nimeämiä, joissa normit eivät hahmotu rajoitteiksi. Ulkopuolista näkemystä kyseenalaistetaan myös modaalaisella aineksella, jolla ilmaistaan mahdollisuutta uskoa ilman yhteisön painostusta. Yksittäisistä normeista lepopäivänormia nimetään kerran *rajoitteeksi*, tosin nimeäminen hahmottuu nuoruuden näkemykseksi, joka sittemmin on muuttunut. Ehkäisemättömyysnormiin kohdistuu eniten rajoite-nimeämiä, mutta nämä nimeämiset ovat peräisin yhteisön ulkopuolelta. Normien

merkityksellistämistä rajoitteina kyseenalaistetaan myös niissä nimeämisissä, jotka esiintyvät kieltomuodon yhteydessä. Kieltomuotoisia nimeämisii esiintyy kaikkiaan yhdeksän kertaa, ja seitsemässä kiello kohdistuu sellaiseen nimeämiseen, jossa normit merkityksellistyvät rajoitteiksi: kielloiksi, säännöiksi tai suorittamiseksi (ks. esimerkit (4), (61), (62), (63), (194), (198) ja (202)). Osassa esiintymistä rajoite-nimeämisiille tarjotaan vaihtoehtoisia nimeämisii, jotka merkityksellistävät normit sisäisenä kokemuksena tai ohjauksena. Kieltomuotoisista nimeämisistä vain kaksi (esimerkit (22) ja (85)) eivät kohdistu rajoite-nimeämisiin.

Normit merkityksellistyvät erilaisuudeksi suhteessa valtaväestöön, kun niiden mukaista toimintaa nimetään *erilaisuudeksi*, *vanhojen arvojen säilyttämiseksi* sekä *poikkeamiseksi valtavirrasta*. Tulkitsen myös *parannuksen* ja *parannuksen tekemisen* normien mukaisen toiminnan nimeämiseksi, tarkemmin normien mukaisen toiminnan aloittamisen nimeämiseksi. Koska parannuksen tekoon liittyy olennaisesti myös elämäntavan muuttaminen normien mukaiseksi (srk.fi³), tulkitsen näissä nimeämisissä normien mukaisen toiminnan merkityksellistyvän erilaisuudeksi. Nimeämisten yhteydessä esiintyvällä modaalisella aineksella ilmaistaan mahdottomuutta karistaa erilaisuutta. Lisäksi sillä ilmaistaan samanaikaisesti velvollisuutta muuttaa entistä elämäänsä uskoon tulemisen myötä sekä välttämättömyyden puutetta toimia itse aktiivisesti tuon muutoksen eteen. Tulkitsen nimeämisissä, joissa normien mukainen toiminta merkityksellistyy erilaisuudeksi, toiminnan merkityksellistyvän myös merkiksi uskosta. Normien mukainen toiminta poikkeaa yhteisön ulkopuolisesta toiminnasta, ja ajoittain tämä erilaisuus osataan yhdistää vanhoillislestadiolaisuuteen. Normien mukainen, valtaväestöstä poikkeava toiminta, voi siis toimia merkinä yksilön uskosta. Olen tulkinnut normien merkityksellistyvän merkiksi uskosta myös sellaisissa nimeämisissä, joissa normeja nimetään *uskoksi* ja niiden mukaista toimintaa *uskon* tai *hengen hedelmiksi*, *uskovaisena elämiseksi*, *uskovaiselle sopivaksi menoksi*, *kristityn kriteereiksi* ja *hurskaiksi teoiksi*. Normien voi tulkita merkityksellistyvän merkinä uskosta myös niissä nimeämisissä ja modaalisessa aineksessa, jotka merkityksellistävät normit sisäiseksi kokemukseksi. Yksittäisistä normeista tervehtimisnormin mukainen toiminta merkityksellistyy selkeimmin erilaisuudeksi ja merkiksi uskosta. Normien mukaisen toiminnan merkityksellistäminen merkiksi uskosta tekee vaikeaksi toimia toisin sekä kritisoida tai kyseenalaistaa normeja ja normien mukaista toimintaa yhteisön sisältä käsin. Kun tietynlainen käsitys toiminnasta ja tämän käsityksen mukaan toimiminen ovat merkki uskosta ja yhteisöön kuulumisesta, toisin toimimisesta,

kyseenalaistamisesta ja kritiikistä tulee merkki uskon puutteesta ja peruste pitää yksilöä uskonyhteisön ulkopuolisena.

Aineistossa esiintyy dynaamista mahdollisuutta ilmaisevaa modaalista ainesta, joka ei liity kiinteästi mihinkään merkityksellistämisen ryhmään. Tällaista modaalista ainesta ovat dynaamisesti tulkittavat *voida*-verbit ja voimisverbit sekä dynaamisesti tulkittavat modaaliset adjektiivit esimerkeissä (80) ja (156). Tämä modaalinen aines määrittelee normeja ja niiden mukaista toimintaa esittämällä käsityksiä niihin liittyvistä mahdollisuuksista, mutta mahdollisuudet hahmottuvat fyysisiksi, olosuhteista tai toimijan ominaisuuksista johtuviksi. Mahdollisuutta ilmaiseva *voida*-verbi esiintyy aineistossa yhteensä 25 kertaa ja esiintymistä viisi on tulkittavissa lajiltaan dynaamisiksi. Viidessä *voida*-verbin esiintymistä verbin ilmaisema mahdollisuus on tulkittavissa joko dynaamisena tai episteemisenä (esimerkit (24), (42), (109), (158) ja (209)). Dynaamiset voimisverbit *osata*, *kyetä*, *pystyä* ja *mahtua* esiintyvät yhteensä kuudesti. Voimisverbeillä ilmaistaan, millaisia toimijan ominaisuuksista johtuvia mahdollisuuksia normeihin tai niiden mukaiseen toimintaan liittyy.

Aineistossa esiintyy viisi episteemistä normeihin tai niiden mukaiseen toimintaan kohdistuvaa konditionaalimuotoa. Kuten edellä esitelty dynaaminen modaalinen aines, episteemistä modaalisuutta edustavat konditionaalimuodotkaan eivät ei liity kiinteästi mihinkään yksittäiseen normien merkityksellistämisen tapaan. Konditionaalimuodolla ilmaistaan asiaintilojen olevan suunnittelun asteella esimerkeissä (28), (39) ja (57). Esimerkeissä (102) ja (189) sillä ilmaistaan asiaintilojen olevan kuvitteellisia.

5. PÄÄTÄNTÖ

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut vanhoillislestadiolaista yhteisölähtöistä normidiskurssia eli sitä, miten vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä merkityksellistetään yhteisön normeja ja niiden mukaista toimintaa. Normeiksi nimitän niitä yhteisön sääntöjä, ohjeita ja malleja, jotka koskevat lepopäivän viettämistä, kielenkäyttöä, uskon tunnustamista, tervehtimistä, avioliittoa, pidättäytymistä, ehkäisemättömyyttä, viihteen kulutusta, meikkaamattomuutta, pappeutta sekä absolutismia. Tutkielmassani tarkastelin yhdeksän yksittäisen normin ja niiden mukaisen toiminnan nimeämisiä sekä näihin kohdistuvaa modaalista ainesta. Lisäksi tarkastelin sellaisia nimeämisiä ja modaalista ainesta, jotka tulkintani mukaan kohdistuvat useampaan näistä yksittäisistä normeista. Tutkielmani tavoitteena oli selvittää, miten normeja ja niiden mukaista toimintaa nimetään sekä millaista modaalista ainesta normeihin ja niiden mukaiseen toimintaan kohdistuu. Tämän analyysin pohjalta pyrin hahmottelemaan, miten nimeämiset ja modaalinen aines merkityksellistävät normeja vanhoillislestadiolaisen yhteisön sisäisessä kielenkäytössä. Tutkimusaineistoni koostuu 71:stä Päivämies-lehden verkkosivuilla julkaistusta 27:n eri kirjoittajan blogitekstistä. Tutkielmani teoreettisena ja metodisena viitekehyksenä olen käyttänyt kriittistä diskurssianalyysia.

Tutkielman analyysissa normien ja niiden mukaisen toiminnan nimeämiset ja modaalinen aines merkityksellistävät normeja sisäisiksi uskon tuottamiksi kokemuksiksi, yhteisön tai Jumalan ohjaukseksi, Jumalan tahdoksi, koettelemuksiksi, rajoitteiksi sekä erilaisuudeksi ja merkiksi uskosta. Normit merkityksellistyvät yhteisön yksilölle asettamina kieltoina ja sääntöinä yhteisön ulkopuolisissa nimeämisissä. Tähän merkityksellistämiseen suhtaudutaan kielteisesti ja sitä kyseenalaistetaan kieltomuotoisilla nimeämisillä, arvostelmilla ja tarjoamalla vaihtoehtoisia nimeämisii, joissa normit eivät merkityksellisty kieltoina tai sääntöinä. Normien merkityksellistämistä yhteisön asettamina kieltoina ja sääntöinä kyseenalaistetaan myös modaalisella aineksella, jolla ilmaistaan mahdollisuutta uskoa ilman yhteisön painostusta. Uskon tämän ilmiön olevan tiiviisti yhteydessä ehkäisemättömyysnormista käytyyn julkiseen keskusteluun, jonka ytimessä on ollut sen määrittely, onko ehkäisemättömyysnormi yhteisön vallankäyttöä yksilöön. Yhteisön johdon asettamien velvoittavien käskyjen ja kieltojen sijasta normit merkityksellistetään yleisimmin yksilön sisäiseksi kokemukseksi. Normien merkityksellistämisessä ohjaukseksi tai Jumalan tahdoksi hahmottuu selkeä ulkopuolinen vaikutus normien mukaiseen toimintaan. Ohjaus-

nimeämisissä normit eivät kuitenkaan hahmotu niinkään velvoittavina kieltoina tai käskyinä, vaan yksilöä ja hänen uskoaan suojaavina hyvántahtoisina neuvoina ja varoituksina. Normien merkityksellistäminen Jumalan tahdoksi asettaa puolestaan vallankäyttäjäksi yhteisön sijasta yli-inhimillisen olennon, jonka tahdon seuraaminen on yksilön valinta. Normien merkityksellistäminen Jumalan tahdoksi ja merkiksi uskosta tekevät normien kyseenalaistamisesta, kritisoimisesta tai toisin toimimisesta haastavaa yhteisön sisältä käsin.

Tutkielmani analyysia voidaan pitää edustavana katsauksena siihen, miten vanhoillislestadiolaisessa yhteisölähtöisessä normidiskurssissa merkityksellistetään normeja, vaikka osa yksittäisten normien nimeämisistä ja modaalisesta aineksesta ovatkin peräisin yhdestä tai kahdesta tekstistä. En koe tätä edustavuuden kannalta ongelmalliseksi, koska kaikki aineiston tekstit on julkaistu Päivämies-lehden verkkosivuilla, joten niiden voidaan tulkita nauttivan lehden toimituksen luottamusta ja siten edustavan yhteisön sisäistä diskursia. Analyysin tuloksia olisi mahdollista vertailla vanhoillislestadiolaisia normeja koskevaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen ja tarkastella, missä määrin yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa havaitut ilmiöt ilmenevät kielen tasolla. Vaikka analyysia on perusteltua pitää edustavana katsauksena vanhoillislestadiolaiseen yhteisölähtöiseen normidiskurssiin, on syytä muistaa, että yhteisölähtöinen normidiskurssi on vanhoillislestadiolaisen normidiskurssin aladiskurssi. Näkisin muiksi normidiskurssin aladiskursseiksi median ja yhteisön entisten jäsenten normidiskurssin, joiden kartoittaminen vaatisi lisätutkimusta. Lisätutkimus mahdollistaisi myös vertailevan tutkimuksen normidiskurssin eri aladiskurssien välillä. Kuvaa vanhoillislestadiolaisesta yhteisölähtöisestä normidiskurssista voisi myös syventää tarkastelemalla, millaiseksi esimerkiksi normien vastainen toiminta yhteisön sisäisessä kielenkäytössä hahmottuu: onko se yksilön aktiivista, itsenäistä valintaa vai kenties ajautumista normien vastaiseen toimintaan.

Tutkielman suurimmat haasteet olivat aiemman kielitieteellisen tutkimuksen niukkuus sekä tutkielman pituusrajoitteet. Koska vanhoillislestadiolaisen yhteisön jäsenten toimintaa ohjaavia normeja ei pidetä yhteisön sisällä sääntöinä eikä aina normeina, valmista seikkaperäistä ja tyhjentävää esitystä normeista on vaikea löytää. Tästä syystä päädyin omistamaan alaluvun 4.1. yksittäisten normien ja niiden mukaisen toiminnan nimeämiselle sekä niihin kohdistuvalle modaaliselle ainekselle. Alaluku lisää analyysini läpinäkyvyyttä, koska lukija voi sen pohjalta arvioida tulkintojeni osuvuutta, kun esittelen, mitä

näkemyksiä olen tulkinnut vanhoillislestadiolaisen yhteisön normeiksi. Vanhoillislestadiolaisuutta on tutkittu runsaasti yhteiskuntatieteiden piirissä, mutta kielitieteellinen tutkimus on ollut vähäistä, etenkin yhteisön normeista. Koska vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä on paljon omaleimaista kielenkäyttöä, jota ei ole tutkittu, yksittäisen nimeämisen analysoinnissa oli ajoittain välttämätöntä liikkua useammalla tasolla. Jouduin avaamaan ensin omakohtaiseen kokemukseen ja maailmantietoon tukeutuen, mitä ilmaisulla tarkoitetaan, sitten perustelemaan, miksi tulkitsen kyseessä olevan normien tai niiden mukaisen toiminnan nimeämisen. Vasta tämän jälkeen saatoin luokitella nimeämiset ryhmiin sen mukaan, miten ne merkityksellistävät normeja. Aiemman tutkimuksen vähäisyys merkitsi myös sitä, että aineiston oli oltava riittävän laaja, jotta sen analyysin perusteella voisi hahmotella minkäänlaisia yleistyksiä siitä, millaisia merkityksiä normit vanhoillislestadiolaisen yhteisön sisäisessä kielenkäytössä saavat. Nämä seikat lisäsivät tutkielmani pituutta.

Tämän tutkielman tuottama tieto vanhoillislestadiolaisen yhteisölähtöisen normidiskursin tavoista merkityksellistää yhteisön normeja voi toimia pohjana monenlaiselle jatko-tutkimukselle. Tiedolla voi olla myös merkitystä vanhoillislestadiolaisen yhteisön entisille ja nykyisille jäsenille. Se antaa uutta tietoa siitä, miten normeja merkityksellistetään yhteisön sisäisessä kielenkäytössä. Vanhoillislestadiolaisen yhteisön normeilla on valtaa vaikuttaa yhteisön jäsenten toimintaan. Tämän tutkielman analyysi tekee näkyväksi sitä, millaisilla kielellisillä valinnoilla tuotetaan niitä mielikuvia todellisuudesta, joiden perusteella yksilöt arvioivat heihin kohdistuvaa valtaa ja joko hyväksyvät tai torjuvat sen.

LÄHTEET JA LYHENTEET

Lyhenteet

SRK = Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry

Tutkimusaineisto

71 Päivämies-lehden verkkosivuilla 3.4.2014–13.9.2017 julkaistua blogikirjoitusta 27:ltä eri kirjoittajalta (ks. liite 1).

Kirjallisuus

ALATALO, JANI 2014: *Pohjoinen herätysliike ja modernisaation kipukohdat: vanhoillislestadiolaisuuden julkisuuskuva Suomessa 1961 - 1985*. Väitöskirja. Oulun yliopiston historiatieteiden laitos.

HINTSALA, TUULI 1990: *Vanhan sedän saarnoja. Vanhoillislestadiolaisen maallikkosaarnan semanttis-pragmaattinen tyylinkuvaus*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen laitos.

HURTIG, JOHANNA 2013A: Murretuista murtajiksi. Muutoksia vanhoillislestadiolaisten naisten yhteisösuhteessa ja toimijuudessa – Elina Virokannas & Sanna Väyrynen (toim.), *Varjoja naiseudessa* s. 113 - 147. Kuopio: Unipress.

HURTIG, JOHANNA 2013B: *Taivaan taimet. Uskonnollinen yhteisöllisyys ja väkivalta*. Tampere: Vastapaino.

JOKINEN, ARJA – JUHILA, KIRSI – SUONINEN, EERO 1993: Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyyttiset käsitteet – Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysin aakkoset* s. 17 - 47. Tampere: Vastapaino.

KETOLA, KIMMO 2008: *Uskonnot Suomessa 2008: käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

KALLUNKI, VALDEMAR 2013: Maailmassa mutta ei maailmasta – Meri-Anna Hintsala & Mauri Kinnunen (toim.), *Tuoreet oksat viinipuussa: vanhoillislestadiolaisuus peilissä* s. 67 - 82. Helsinki: Kirjapaja.

KOIVUNIEMI, VILLE 2015: *Uhreja, vallankäyttöä ja vähän yhteisöllisyyttä: vanhoillisles-*

- tadiolaisuus Kalevassa ja Helsingin sanomissa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos.
- KOIVUSAARI, ANTTI 2018: *Rutto, raato ja ryökäle. Oululaisten käsityksiä vanhoillislestadiolaisten puhekielestä*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
- KUUTTI, HEIKKI 2012: *Mediasanasto*. Jyväskylä: MediaDoc.
- LAMMINMÄKI-KÄRKKÄINEN, TANJA 1999: *Toiseus Siionin keväässä. Diskursiivinen kuva ulkopuolisista vanhoillislestadiolaisten lastenlehdessä*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston opettajankoulutuslaitos.
- LINJAKUMPU, AINI 2012: *Haavoittunut yhteisö. Hoitokokoukset vanhoillislestadiolaisuudessa*. Tampere: Vastapaino.
- MEHTO, MIINA 2002: *Uskoa-verbin kolmas infinitiivi ja siihen liittyvät määritteet vanhoillislestadiolaisessa saarnassa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- METSÄNHEIMO, JANNE 2016: *Synteihin sidotut: hoitokokousten opillinen perusta 1960-1970-lukujen vanhoillislestadiolaisuudessa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston historiatieteiden laitos.
- NYKÄNEN, TAPIO 2013: Jumalan valtakunnan kielioppi – Tapio Nykänen & Mika Luoma-aho (toim.), *Poliittinen lestadiolaisuus* s. 133 - 168. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NYKÄNEN, TAPIO – LUOMA-AHO, MIKA 2013: Näkökulmia poliittiseen lestadiolaisuuteen – Tapio Nykänen & Mika Luoma-aho (toim.), *Poliittinen lestadiolaisuus* s. 7 - 20. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PAAKKI, SATU 2005: *Vanhoillislestadiolaisten nuorten slang*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos.
- PIETIKÄINEN, SARI 2000: Kriittinen diskurssintutkimus – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö* s. 191 - 218. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- PIETIKÄINEN, SARI – MÄNTYNEN, ANNE 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- PELKONEN, JOHANNA 2013: Nuoret naiset ja vanhoillislestadiolaisuuden murros – Tapio Nykänen & Mika Luoma-aho (toim.), *Poliittinen lestadiolaisuus* s. 171 - 205. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SUONINEN, EERO 2016: Näkökulmia sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen – Arja Jo-

kinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö* s. 229 - 247. Tampere: Vastapaino

TOIVIO, KATI 2013: Ehkäisykielto: omantunnon asia vai ihmisoikeuskysymys? – Meri-Anna Hintsala & Mauri Kinnunen (toim.), *Tuoreet oksat viinipuussa: vanhoillislestadiolaisuus peilissä* s. 124 - 144. Helsinki: Kirjapaja.

Verkkolähteet

IHMISOIKEUSLIITTO 2009: *Ehkäisykielto loukkaa ihmisoikeuksia*. Ihmisoikeusliiton taustamuistio 4.3.2009. https://ihmisoikeusliitto.fi/wp-content/uploads/2014/05/IOL_Taustamuistio_vanhalestadiolaisten_ehkaisykiellosta_2009.pdf (28.11.2017).

KS = *Kielitoimiston sanakirja*. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 166. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone 2012. <http://mot.kielikone.fi/mot/OUYO/netmot.exe> (12.4.2019)

PÄIVÄMIES 2019: *Tietoa Päivämiehestä*. Päivämies-lehden verkkosivut. <https://www.paivamies.fi/mika-on-paivamies/> (12.4.2019).

SRK.FI 2019: ¹ *Viestintä ja lehdet*. Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry:n verkkosivut. <https://srk.fi/fi/toimintamuodot/viestinta/> (12.4.2019).

² *Julkaisut*. Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry:n verkkosivut. <https://srk.fi/fi/toimintamuodot/viestinta/> (12.4.2019).

³ *Näin me uskomme*. Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry:n verkkosivut. <https://srk.fi/fi/nain-me-uskomme/nain-me-uskomme/> (12.4.2019)

TANE 2009: *Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunto valtioneuvoston selonteosta ihmisoikeuspolitiikasta*. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunto 2.12.2009. <http://tane.fi/documents/1429808/1881511/2.12.2009+Lausunto+ulkoasiainvaliokunnalle+valtioneuvoston+selonteosta+ihmisoikeuspolitiikasta.pdf/34a947c4-6722-4522-be3b-5aca419c6d61> (28.11.2017).

UUT 2013: *Vanhoillislestadiolaisten ehkäisykiellon eettisyys ja yhteisöstä irtaantuneiden määrä*. Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n selvityksiä 1/2013. http://www.uskontojenuhrientuki.fi/wp-content/uploads/2016/11/tiedote_2013_06_28.pdf (27.11.2017).

VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalai-

sen Kirjallisuuden Seura. <http://scripta.kotus.fi/visk> (12.4.2019)

LIITE 1.

Tutkimusaineisto

- T1 Jään reunalla, Juha Hakulinen, 13.9.2017
- T2 Muuttuvassa arjessa luottavaisin mielin, Sarianna Suominen, 19.8.2017
- T3 Jahtikampeet esille, Katri Isopahkala (vieras), 12.8.2017
- T4 Pyhä lepopäivä, Juha Hakulinen, 21.6.2017
- T5 Sopivaa kielenkäyttöäkö? Eliisa Peteri, opistoblogi, 18.4.2017
- T6 Erilaisia valintoja, kipeitä tunteita, Mari Karhumaa, 13.4.2017
- T7 Miksi kantaa ristiä? Juha Hakulinen, 10.4.2017
- T8 Kannattaako tunnustaa? Juha Hakulinen, 8.3.2017
- T9 Miksi pakenet, ihminen? Juha Hakulinen, 9.2.2017
- T10 ”Haluan keskustella uskontoon liittyvistä jutuista” Maija Rimpiläinen, 7.2.2017
- T11 Puhutaanko uskonasioista? vierasblogi, Mariella Kreivi 3.2.2017
- T12 Luovuttajako? Lotta Laitinen, 20.1.2017
- T13 ”Jumalan lauhaa” Sarianna Suominen, 5.1.2017
- T14 Aviorakkaus ei ole itsestäänselvyys, Mari Karhumaa, 4.12.2016
- T15 Kuninkaan ruoat, Juha Hakulinen, 3.12.2016
- T16 Ajatuksia valitsemisesta, Sarianna Suominen, 29.11.2016
- T17 Synti ja siunaus, Maarit Murtomaa, 8.11.2016
- T18 Luottamus Jumalaan tuo avun, Sirkka Junttila, 6.11.2016
- T19 Kristityn tuntomerkki, Juho Mäenpää, 9.10.2016
- T20 Mitä Jumalan valtakunta minulle merkitsee? Maarit Murtomaa, 29.9.2016
- T21 Toinen todellisuus? Raija Vesterinen, 13.9.2016
- T22 Meikkaamisesta, Maarit Murtomaa, 30.7.2016
- T23 Arkiuskoa, Mariella Kreivi, 28.7.2016
- T24 Parisuhde, Vilja Paavola, 24.7.2016
- T25 Kun muutkin saa, Juho Mäenpää, 16.7.2016
- T26 Rauhallisen tuulista vai petollisen tyyntä, Pekka Lassila, 24.6.2016
- T27 Vieläkö kelpaan? Raija Vesterinen, 16.6.2016
- T28 Avioliitto, Juho Mäenpää, 8.5.2016
- T29 Vanha äiti, Kaisu Tuomaala, 5.5.2016
- T30 Luomista ja jalostamista, Ari Impiö, 4.4.2016

T31 Televisiosta, Juho Mäenpää, 3.4.2016

T32 Muuttolaatikoihin pakatut mietteet, Sarianna Suominen, 20.3.2016

T33 Kuuliaisuus – naiiviuttako? Juha Hakulinen, 13.3.2016

T34 Kun vakka kantensa valitsi, Sirkka Lehto, vieras, 6.3.2016

T35 Tervehdys, Juho Mäenpää, 1.3.2016

T36 Isä ja äiti parisuhteessa, Arttu Hartikainen, 26.2.2016

T37 Nuori, aikuinen, Lotta Laitinen, 23.2.2016

T38 Onko tämä se joukko? Maarit Murtomaa, 22.2.2016

T39 Lumen valossa, Kaisu Tuomaala, 1.2.2016

T40 Muukalainen, Juho Mäenpää, 28.1.2016

T41 Uskonko armosta? Jaakko Ranta, 26.1.2016

T42 Enkeleitä tielläni, saattomiehiä matkallani, Maarit Murtomaa, 24.1.2016

T43 Tasa-arvoa, Juho Mäenpää, 28.12.2015

T44 Kun arki ja lumihuutaleet olivat hitaita, Kaisu Tuomaala, 4.12.2015

T45 Kirje ystävälle, Pekka Lassila, 12.11.2015

T46 Vieläkin on mahdollisuus palata, Inkeri Heikkala, 10.11.2015

T47 Minut tuotiin kotiin, Maarit Murtomaa, 29.10.2015

T48 Miksi minä jaksan? Sirkka Lehto, vieras, 21.10.2015

T49 Vanhoillislestadiolainen nainen, Vilja Paavola, 20.10.2015

T50 Kielto ja pakko, Juho Mäenpää, 8.10.2015

T51 Ikävä evankeliumia! Matilda, opistoblogi, 28.9.2015

T52 Oikeaan suuntaan, Sirkka Suominen, 10.9.2015

T53 Proteesien käytöstä, Juho Mäenpää, 30.7.2015

T54 Maisemakortti, Vilja Paavola, 22.7.2015

T55 Alkoholi on ongelma, Juho Mäenpää, 28.6.2015

T56 Pidä puolesi! Juho Mäenpää, 29.5.2015

T57 Aivan totta, Lotta Laitinen, 15.5.2015

T58 ”Wiinan kauhistus” Erkki Piri, 10.3.2015

T59 ”Juuaan vettä ja poltetaan tulitikkuja”, Anna Virtanen, 22.2.2015

T60 Ulkoistetut aivot, Pekka Tuomikoski, 6.2.2015

T61 Homoseksuaalisuudesta ei ole helppo puhua, Juho Mäenpää, 28.12.2014

T62 Varttitunteja kampuksella, Lotta Laitinen, 16.11.2014

T63 Hevosenleikkiä, Juho Mäenpää, 2.10.2014

T64 Keskustelujen keskellä, Anna Virtanen, 28.9.2014

T65 Arvovalinnat osana hyvinvointia, Elisa Tuukkanen, 18.9.2014

T66 Elämän eväitä, Pekka Lassila, 3.8.2014

T67 Onko opetus muuttunut? Aino Kanninen, 7.7.2014

T68 Olenko normaali? Juho Mäenpää, 24.6.2014

T69 Mitä peukutan somessa? Pekka Lassila, 3.5.2014

T70 Kun prinsessa tulee taloon, Arttu Hartikainen, 23.4.2014

T71 Mitä toimittaja saa sanoa? Pekka Lassila, 3.4.2014